



Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Analectorum Pars III. De Indulgentia Portiunculana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A tacea ab Augustino della Robbia, primo hujus generis imaginum inventore, confecta, quæ sese invicem complecti viderentur, quæque supra fores templi S. Pauli collocata sunt.

simul fuerint morati.

79 Ob eam ne caussam posita sint, an potius, quod Franciscus atque Dominicus in eo xenodochio hospitio aliquando recepti fuerint, seu quod curatores ejus xenodochii partim Francisci, partim Dominici Institutum sequerentur, litteratissimorum virorum, quibus urbs illa maxime abundat, iudicium esto. *Observant præterea in Annotatis, in Georgii Vasarii loco, quo Rosselius ibi nititur, nihil plane legi de causa, ob quam prædictæ SS. Francisci ac Dominici imagines ibi pictæ fuerint. Agnoscunt ergo illi, eam causam incertam esse; quibus ego libens assentiens, præterea æque incertum habeo eorundem Sanctorum in urbe Florentina congressum, cui asserendo forsân solæ istæ imagines post lapsum temporis occasionem dedere. Atque hæc sunt, quæ de SS. Francisci et Dominici sancta amicitia rebusque inter eos gestis addenda habui præter ea, quæ de eodem argumento in Commentario prævio jam disserueram.*

ANALECTORUM

B

PARS III.

De Indulgentiâ Portiunculana.

§ I. Recitantur litteræ Theobaldi, episcopi Assisiensis, in quibus exponitur historia impetrationis et promulgationis Indulgentiæ vulgo Portiunculanae.

In Commentarii prævii § 20 monui, Waddingum in Annalibus Minorum impetrationem celebris Indulgentiæ, quæ a loco, ubi primum cæpta est et ad hoc usque tempus a magno fidelium numero jam sexto sæculo cum certa spe veniæ consequendæ quotannis frequentatur, Portiunculæ nomen obtinuit, anno 1221 affixisse; promulgationem vero anno 1225; an satis certo, inferius examinabo. Ego de eadem hæcenus agere distuli, tum ne prolixiori disputatione aliorum S. Francisci gestorum seriè interrupterem, tum ut ejusdem Indulgentiæ historiam non interrupta narratione prosequer, quæque tam ad eam confirmandam ab ejusdem patronis, quam ad impugnandam ab adversariis, producuntur, ponderarem. Ut vero ab ipso Dissertationis hujus limine lector intelligat disputationis argumentum, historiam illam ex duorum episcoporum Assisiensium sæculi xiv litteris publicis recensebo; non quod hi primi sint, qui de ea meminerunt; sed quod antiquiora hujus generis instrumenta publica non suppetant, in quibus ejusdem continuata narratio legatur.

Exponitur, unde, et qua fide hoc instrumentum desumptum sit.

2 Primo igitur loco recensendæ veniunt litteræ Theobaldi Assisiensis episcopi, quas ille publice dedit ad coerendam quorundam malecolorum audaciam, qui dictam Indulgentiam convellebant. Harum litterarum exemplar, ut multa alia, donarunt nobis humanissimi Patres Minores Conventuales Romani cum præfixa notitia loci, unde descriptæ sunt, hoc modo: Exemplum autographi, quod in archivo cœnobii S. Francisci Bononiæ PP. Minorum ejusdem S. Francisci Conventualium asservatur, et signanter in libro, CAMPHONE Rosso appellato, ac signato littera majuscula T, num. 14. Quod quidem autographum in carta membranæ continet litteras testimoniales Theobaldi episcopi Assisiensis de Indulgentia concessa ecclesiæ S. Mariæ Angelorum, seu de Portiuncula, quod est hujusmodi. Curarunt quoque apographum nostrum a publico notario Bononiensi conferri cum dicto autographo, ut fidem facit ad calcem appositum testimonium, quod subdo: Ego Joannes Ant. Franciscus Lodi, Bononiensis notarius Colleg. Apostolicus et imperialis potesta. ex suo originali desumpsi, atque, socio fidei auscultante, collationavi cum ipso ori-

ginali, cum quo concordare inveni. In quorum fidem hic me etc. req. Hac die 28 Januarii 1763. In margine adest ejus notarii sigillum atramento expressum, subditurque correctoris et consulum collegii notariorum Bononiensium testimonium de laudati notarii fide publica et auctoritate cum appposito eorundem sigillo publico ad marginem.

3 Modo ipsas litteras accipe, etiam cum mendis grammaticalibus, quamvis suspicer, eas forte esse describentis. Frater Theobaldus, Dei gratia episcopus Assisinas. Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Propter quorundam linguas detrahentium, qui zelo invidiæ, vel forsitan ignorantia, concitati Indulgentiæ sancte Mariæ de Angelis, que est prope Assisium, indurata facie contradicunt, omnibus Christi fidelibus modum et formam, et qualiter beatus Franciscus, cum adhuc viveret, a domino PP. * Honorio impetravit, presentibus litteris cogimur intimare. Cum staret beatus Franciscus apud sanctam Mariam de Portiuncula, fuit sibi de nocte revelatum a Domino, quatenus ad summum Pontificem, dominum Honorium, qui pro tempore erat Perusii, accederet pro Indulgentia impetranda pro eadem ecclesia sancte Mariæ de Portiuncula, tunc reparata per ipsum. Qui de mane consurgens vocavit fratrem Masseum de Marignano, sotiū suum, cum quo simul erat; et coram dicto domino Honorio se presentavit.

4 Et dixit: Sancte Pater, nuper ad honorem Virginis, Matris Christi, reparavi vobis unam ecclesiam; supplico Sanctitati vestre, quod ponatis ibi Indulgentiam absque oblationibus. Qui respondit; hoc convenienter fieri non posse; quoniam, qui Indulgentiam petit, oportet, quod ipsam mereatur, manum apponendo adjutricem. Sed indica mihi, quot annos, vis, et quantum de Indulgentia ponam ibi. Cui sanctus Franciscus respondit: Sancte Pater, placeat Sanctitati vestre, non dare annos, sed animas. Et dominus PP. dixit: Quomodo vis animas? Beatus Franciscus respondit: sancte Pater, volo, si placet Sanctitati vestre, quod, quicumque venerint ad istam ecclesiam confecti et contriti, et, sicut expedit, per sacerdotem absoluti, absolvantur a pena et a culpa in celo et in terra, a die baptismatis usque ad diem et horam introitus ecclesie supradicte. Dominus PP. respondit: Multum est, quod petis, Francisce; nec enim est consuetudo Romane curie talem Indulgentiam exhibere. Beatus Franciscus respondit: Domine, quod peto, non ex parte mea, sed illius peto, qui misit me Dominus Jesus Christus. Tunc dominus PP. statim intulit, ter dicens: Placet mihi, quod habeas.

5 Domini Cardinales, qui tunc aderant, responderunt: Vide, domine, quoniam, si huic talem Indulgentiam exhibetis, ultramarinam destruitis; et Indulgentia Apostolorum Petri et Pauli ad nichilum redigetur et pro nichilo computabitur. Respondit dominus PP.: Dedimus et concessimus eam sibi; non possumus, nec expedit, id destruere, quod factum est. Sed modificemus eam, ut tantum ad diem naturalem se extendat. Tunc vocavit sanctum Franciscum, et dixit sibi: Ecce, ex nunc concedimus, quod, quicumque venerit et intraverit predictam ecclesiam bene confectus et contritus, sit absolutus a pena et a culpa, et hoc valere volumus singulis annis in perpetuum tantum per unum diem naturalem a primis vespers, includendo noctem, usque ad vespers sequentis diei. Tunc beatus Franciscus, inclinato capite, egrediebatur de palatio. Dominus PP. videns, eum abire, vocans eum, dixit: O Simplicone, quo vadis? Quid tu portas de hujusmodi Indulgentiâ? Et beatus Franciscus respondit: Tantum sufficit mihi verbum vestrum. Si opus Dei est, ipse suum opus habeat manifestare. De hujusmodi ego nolo aliud instrumentum; sed tantum sit carta beata Virgo Maria, notarius sit Christus, angeli sint testes.

6 Ipse autem recedens de Perusio, et rediens versus Assisium, in medio vie, in loco, qui dicitur COLLE,

AUCTORE C. S.

Præfatio episcopi. Sanctus divinitus monitus,

* i. e. Papa

E

Indulgentiam plenariam perpetuam ab Honorio obtinet,

* i. e. confessi

sed ad diem naturalem annuatim restrictam,

quam in celo confirmatam COLLE,

AUCTORE
C. S.
intelligit. Qui-
nam hæc

* al. mcccviii.

et promulga-
tionem Indul-
gentiæ testati
sint.

* al. qui non
interfuertant

Episcopi epi-
logus et sub-
scriptio,

Annus litteris
adscriptus
difficultatem
patitur

COLLE, ubi erat locus leprosororum, cum soto aliquantulum requiescens obdormivit. Excitatus vero, post orationem vocavit sotium, et dixit sibi: Frater Massee, dico tibi ex parte Dei, Indulgentiam, mihi exhibitam per summum Pontificem, esse confirmatam in celis. Et hoc refert frater Marinus, nepos dicti fratris Massei, qui ab ore dicti avunculi sui frequenter audivit. Prædictus autem frater Marinus noviter circa annum Domini mcccvii * plenus dierum ac sanctitate quievit in Domino. Post mortem autem beati Francisci Fr. Leo, unus de sotiis ejus, vir probatissime vite, sicut ab ore sancti Francisci receperat, et Fr. Benedictus de Aretio de sotiis beati Francisci, et Fr. Raynerius de Aretio, prout a dicto fratre Masseo habuerant, tam fratribus, quam secularibus, multa de ipsa Indulgentia retulerunt, ex quibus plures hodie vivunt, qui hæc omnia protestantur.

7 Cum quanta autem sollempnitate per septem episcopos in consecratione ipsius ecclesie fuerit publicata, scribere non intendimus; nisi solum illud, quod Petrus Zalfanus, qui interfuit consecrationi predictæ, dixit coram fratre Angelo, Ministro, fratre Bonifatio, fratre Guidone, fratre Bartholo de Perusio, et aliis fratribus in loco Portiunculæ, qui interfuit * consecrationi dicte ecclesie, que facta fuit in Non. Augusti, et audivit beatum Franciscum predicantem coram dictis episcopis; et habebat quandam cedulam in manu, et dicebat: Ego volo vos omnes mittere ad paradysum, et annuntio vobis Indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis, et omnes vos, qui venistis hodie, et omnes, qui venerint annuatim tali die, bono corde et contrito, habeant indulgentiam omnium peccatorum suorum.

8 Hoc idcirco de Indulgentia præmisimus propter nescientes, ne amplius per ignorantiam excusentur; et presertim propter invidos et contentiosos, qui illud in quibusdam locis destruere, suppressere et dampnare nituntur, quod omnis Ytalia, Gallia, Yspania, ceteraque provincie, tam citra quam ultra montes, immo et ipse Deus ob reverentiam sue sanctissime Matris, cujus Indulgentia esse dignoscitur, per crebra et manifesta miracula, quasi annis singulis, magnificat, glorificat et dilatat. Quomodo illud suis pestiferis persuasionibus infirmabunt, quod tanto jam tempore in facie totius Romane curie in suo robore et vigore permansit? Nam ipse dominus PP. Bonifatius VIII suos sollempnes nuncios etiam nostris temporibus ad ipsam transmisit, qui dicte Indulgentie ex parte ipsius eam sollempniter predicaverunt. Insuper aliqui ex Cardinalibus in personis propriis in spe venie consequende ad ipsam venientes, eam tanquam veram et certam sua personali presentia approbarunt. In quorum omnium testimonium et fidem certiorum presentes nostri sigilli appenditione fecimus communiri. Data Assisii Anno Domini mcccxxvii.

9 Hactenus epistola Theobaldi, cujus an exemplar Bononiense vere autographum sit, seu ipsiusmet manu exaratum vel sigillo illius subsignatum, imo an sat accuratum ejusdem episcopi diplomatis apographum sit, dubitare me jubet adscriptus annus, qui omnino dicendus est vitiosus, nisi rejicere velimus Chronica Fabrianensia, et Theobaldum in eodem inepte locutum admittamus. B. Franciscus Fabrianensis, cujus gesta in Opere nostro habes ad diem 22 Aprilis, auctor creditur Chronicorum, ex quibus quædam excerpta accepimus a sæpe laudatis Patribus Conventualibus cum adjecta hac notitia: Hujusmodi memoriarum series, vulgo CHRONICA FABRIANENSIS appellata, exarata manu B. Francisci de Fabriano, de quo Bollandiste ad diem 22 Aprilis, custodiuntur Fabriani in tabulario conventus Fratrum sui Ordinis, a quo extracta est fideliter, omissis etc. Tum sequitur: Præsens copia alia manu, mihi tamen fida, omissis omittendis, extracta fuit ex suo originali exarato, ut fertur, a beato Francisco de Fabriano, asservato in tabulario nostri conventus

Fabrianen.; et cum eo collationata inventa est concordare, salvo etc. Datum Pisauri 27 Junii 1763. Fr. Franciscus Antonius Benoffi, Minister Provincialis et Commissarius generalis provincie Picenæ Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium.

10 Porro in laudato apographo ad propositum nostrum hæc legere est: Ad memoriam in futurum ego Fr. Franciscus de Fabriano, inutilis et indignus Fr. Minor, que legi et vidi sub sigillo autentico domini episcopi Assisiensis de Indulgentia S. Mariæ de Portiuncula dicte civitatis Assisii, ecce, nunc redigo in his scriptis. « Cum staret » B. Franciscus etc., » inferius recitanda, quæ relatis Theobaldi litteris sic consonant, ut manifeste appareat, eas hic laudari. Jam vero, cum constet, eundem B. Franciscum obiisse anno 1522, oportet, præmissas Theobaldi litteras aliquot annos ante Christi 1527 datas esse. Hoc ipsum etiam suadet, quod in iisdem litteris dicitur frater Marinus noviter circa annum Domini mcccvii excessisse e vivis: qua enim, nisi inepta ratione, dicitur quis noviter, seu nuper obiisse, qui a viginti annis obierat? Sive ergo B. Francisci Fabrianensis, sive assertum in litteris fratris Marini, emortualem annum spectes, dicendum est in adscripta Theobaldi litteris æra Christiana mendum curare.

11 Eisdem, velut Theobaldi litteras, paucis verbis, quæ ad rem non attinent, nonnumquam mutatis, etiam exhibent Speculum Vitæ S. Francisci editionis Metensis, et R. P. Matthias Grouvels, inferius laudandus, sed sine anno, quo datæ sint, quem illorum posterior, excidisse notavit. Eorum quoque meminit Waddingus ad annum 1295, num. 2, ubi addidit: Autographum servatur in archivo nostrorum Patrum Conventualium in Urbe ad sanctos Apostolos, signatum quadruplici characterem T. Utinam ille hujus autographi annum saltem indicasset; nam verisimile est, istud in laudato Romano archivo non superesse, alioquin enim Conventuales Romani non recurrissent Bononiam pro dicto apographo nobis procurando. Idem Grouvels, Theobaldum, dictarum litterarum auctorem, eum esse putavit, qui apud Ughellum Italix sacræ editionis Romanæ, tom. I, col. 342, in serie episcoporum Assisiensium quinto-decimo loco ponitur, diciturque ad eam sedem translatus anno 1295, annoque 1514 successorem habuisse Theobaldum alterum. Hinc simul atque ex Speculo Metensi (nempe, quod in hoc legatur frater Marinus circa annum Domini 1508 noviter obiisse) statuit, dictas litteras verisimiliter datas esse sub ann. 1510.

12 Atque hæc quidem recte, nisi difficultatem pareret nova auctorque Ughellianæ Italix sacræ editio Veneta Coleti, in cujus tomo I, col. 480 inter geminum illum Theobaldum insertus est Andreas filius Joannis De Ciajanis, diciturque circa annum 1500 floruisse, eidemque anno 1514 secundus ille Theobaldus suffectus esse. Quæ si vera sint, neutri Theobaldo relinquatur locus, ut anno 1510 Assisii sedere potuerit, ac omnino necesse erit aut prioris Theobaldi sedem aliquot annos producere, aut posterioris maturare, coarctato tempore, quo sederit Andreas de Ciajanis; aut denique, si laudata Chronica, vere sint B. Francisci Fabrianensis, nec interpolata sint, quæ in his laudantur litteræ, esse alterius episcopi Assisiensis, nam episcopi nomen in iis reticetur, quod tamen posterius parum verisimile est tum propter eam, quam dixi, Chronicorum Fabrianensium cum Theobaldinis litteris consensionem, tum, quod nullus ex Assisiensibus episcopis, ante Theobaldum, sciatur ejus generis litteras edidisse, atque ea ratione supererit eadem in Theobaldinis difficultas, quam assertus in illis annus noviter mortui Marini oggerit. Malim itaque suspicari, Bononiense exemplar, ex quo nostrum transcriptum est, non esse ipsius Theobaldi autographum, in eoque annum Christi 1527 vitiosum esse. Multo certior est epistola, seu diploma Corradi, quod sequenti § recitamus.

D

ex Chronicis
Fabrianensi-
bus, anno
mortis Marini

E

et tempore, quo
duo Theobaldi

Assisiensem
episcopatum
tenuerunt.

F

A
§ II. Dantur litteræ Corradi episcopi Assisiatis, continentes auctiorem historiam ejusdem Indulgentiæ.

Corradus eandem indulgentiam tuetur litteris,

Posteriori Theobaldo mortuo in Assisensem sedem successit Corradus, seu Conradus, quondam Andreae militis, ex canonico Perusino a capitulo in episcopum electus, et a Joanne XXII Papa 3 Idus Octobris anni 1529 confirmatus, ac denique anno 1557 defunctus, teste Ughello supra laudato. Hic decessoris sui insistentis vestigiis, ejusdem argumenti litteras publicas dedit anno 1553, in quibus Theobaldinas fere descripsit, alteraque parte auxit. Illustrissimus Octavius episcopus Assisias in suo libello de Indulgentia Portiunculana apud R. P. Grouwels de his sic meminit: Tertius fons, ex quo probatur Indulgentia Portiuncule, est diploma Corradi episcopi Assisiensis, quod originale asservatur Assisii in archivo S. Francisci, et vidi. Est grandis membrana, pulcherrimo vetusto caractere, appensum habens sigillum in violatum, impressa cera subrufa. Intra thecam est lamina ferrea, vulgo LATTA VEL BANDA, cum suo operculo; cumque Corradus esset familie Soldani Assisias et marchionibus Turris Andreae, ipsum stemma præfert; sub mitra est galea militaris supra lorica tegentem duos decusatos enses, quorum capulus est superne, cuspid inferne; vix legitur inter litteras circùm CORRADES. Hoc anno mcccv, die nona Julii in hoc episcopio (Assisensi) habui in manibus, totumque valde gaudens perlegi, delatum ad me a P. Custode S. Francisci, Bernardino Carusio Amerino.

quarum authenticum exemplar editum.

B 14 Habemus et nos ejusdem autographi authenticum apographum, beneficio sæpe laudatorum humanissimorum PP. Conventualium Romanorum nobis descriptum et a notario publico recognitum ac subsignatum, cujus appositum ad calcem testimonium hic præmitto. Quam quidem copiam fideliter, et de verbo ad verbum, aliena tamen manu, ex autographo membraneo, in archivo sacri Assisiensis conventus sancti Francisci Conventualium asservato, desumptam et transcriptam, ego infrascriptus publica auctoritate notarius, et Seraphice civitatis Assisii secretarius, quam diligentissime contuli cum præfato ejus originali, ipsamque cum eo plene et undequaque concordare inveni. In quorum etc. Datum Assisii die secunda Maji 1763. Ita est. Blasius Epiphani not. publ. de præmissis rogatus. In margine de more additum est ejusdem Blasii sigillum, atramento expressum, subditurque cum appposito civitatis sigillo testimonium Confalonieri, ut vocant, et Priorum Assisensium de fide instrumentis per dictum notarium confectis habenda, subsignatum: Raynaldus de Sbaraglinis Confalonierius, et infra: Alexander Cotonius pro-secretarius. His pro auctoritate apographi nostri præmissis, illud ipsum cum suis mendis descriptionis, quale accepi, lectori hic exhibeo.

Corradi præfatio.

C 15 Corradus Dei gratia episcopus Assisinas. Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Propter quorundam linguas detrahentium, qui zelo invidie, vel forsitan ignorantia, concitati Indulgentie sancte Marie de Angelis, vel de Portiuncula, que est prope Assisium, indurata facie contradicunt, omnibus Christi fidelibus modum et formam, et qualiter eam beatus Franciscus, dum adhuc viveret, a domino PP. Honorio impetravit, et post impetrationem qualiter ore proprio almus Christi confessor Franciscus coram multis episcopis et congregato populo publice annuntiavit, presentibus cogimur exprimere.

Franciscus Indulgentiam in Portiuncula petens,

* i. e. ei

16 Postquam beatus Franciscus ecclesiam sancte Marie de Angelis reparaverat, ex maxima devotione, quam habebat ad Reginam angelorum, cum multa devotione et oratione continua morabatur ibidem. Cum autem una nocte ferventissime oraret Dominum, fuit sibi * revelatum, quod Dominus

noster Jesus Christus, et Virgo Maria, Mater ejus, in predicta erant ecclesia cum multitudine angelorum. Qui statim consurgens, cum multa devotione et spirituali letitia, et cum multa reverentia in ecclesiam introivit. Et videns Dominum Jesum Christum cum multitudine angelorum, prostravit se in terram ante conspectum ejus et Virginis gloriose. Tunc dixit Dominus beato Francisco: Francisce, postula, quod vis circa salutem gentium; quia datus es in lucem gentium, et reparationem Ecclesie terrestris. Ipse autem jacebat, quasi raptus. Tandem reversus ad cor, dixit: Sanctissime Pater noster, supplico ego miser et peccator, quatenus digneris facere hanc gratiam generi humano, quod concedas veniam et Indulgentiam omnibus et singulis venientibus ad locum istum, et introeuntibus ecclesiam istam. Omnium peccatorum suorum, universaliter et singulariter, de quibus confessionem fecerint sacerdoti, et mandatum susceperint.

D 17 Et supplico beatissime Marie, Matri tue, Advocate humani generis, quatenus pro hujusmodi me adjuvare, et apud tuam piissimam et clementissimam Majestatem intercedere dignetur. Tunc ipsa Regina celorum, beati Francisci precibus humiliter inclinata, cepit statim supplicare Filio suo, dicens: Altissime Deus omnipotens, supplico Deitati tue, et humiliter intercedo, quatenus dignetur Majestas tua se inclinare precibus beati * Francisci, famuli tui. Et ipsa divina Majestas statim respondit, dicens: Satis grande est, quod petisti, frater Francisce, set majoribus dignus es, et majora habebis; et ego orationem tuam et petitionem amitto; tu tamen habes ire ad summum Pontificem, qui est Perusii, scilicet dominum Honorium tertium, et ex parte mea petere Indulgentiam supradictam.

E 18 Beatus autem Franciscus de mane consurgens vocavit fratrem Masseum Marignani, cum quo presentavit se coram domino Papa, et dixit: Sancte Pater, nuper ad honorem Virginis, Matris Christi, reparavi vobis unam ecclesiam; supplico Sanctitati vestre, quod ponatis ibi Indulgentiam absque oblationibus in anniversario consecrationis ecclesie. Qui respondit, hoc convenienter non posse fieri, quoniam, qui petit indulgentiam, oportet, quod ipsam mereatur, manum apponendo adjutricem. Set indica michi, quot annos vis de indulgentia quod ponam ibi. Et dixit Papa de uno anno: et iterum: Vis indulgentiam trium annorum? Et sanctus Franciscus dixit: Quid est hoc? Et iterum dominus Papa: Vis, ut faciam sex annorum? Et venerunt usque ad septem annos. Et beatus Franciscus non erat contentus, respondens: O Domine, quid est hoc? Et iterum dominus Papa: Quid vis, ut faciam tibi? Cui sanctus Franciscus respondit: Sancte Pater, placeat Sanctitati vestre, non dare annos, set animas. Et dominus Papa dixit: Quomodo vis animas?

F 19 Qui respondit: Volo, si placet Sanctitati vestre, ut propter beneficia, que fecit Deus in illo loco, quod omnis, qui venerit ad istam ecclesiam confessus et contritus, et, sicut expedit, absolutus per sacerdotem, absolvatur a pena et a culpa, quod commisit, in celo et in terra, a die baptismatis usque ad diem et horam introitus ecclesie supradicte, ut non habeant ulterius brigam * aliam. Dominus Papa respondit: Multum est, quod petis, Francisce; nec enim est consuetudo Romane curie talem indulgentiam exhibere. Beatus Franciscus respondit: Domine, quod peto, non ex parte mea peto, set ex parte illius peto, qui misit me Dominus Jesus Christus. Et Papa respondit: Et ego concedo, quod ita sit, dicens: Placet michi, quod habeas; Placet michi, quod habeas; Placet michi, quod habeas; fiat in nomine Domini. Et cum scivissent Cardinales, qui tunc aderant, dixerunt Pape, quod revocaret eam, quia erat in prejudicium Terre sancte. Et Papa respondit: Nullo modo revocabo eam, postquam promisi sibi. Responderunt: Videte,

AUCTORE
C. S.

patrocinante
Deipara, a
Christo an-
nuente mitti-
tur

* an recte?

ad Honorium
III, a quo eam

egre obtinet,
annuum quidem,
sed ex
consilio Cardinalium

* i. e. difficultatem

AUCTORE
C. S.

dete, Domine, quoniam, si huic talem exhibitis indulgentiam, ultramarinam destruitis, et indulgentia beatorum Petri et Pauli ad nichilum redigetur, et pro nichilo reputabitur.

solum uni diei
naturali affi-
xam;

20 Respondit dominus Papa: Dedimus et concessimus eam sibi; non possumus, nec expedit destruere, quod factum est. Et dixerunt Cardinales: Artate eam, quantum potestis. Respondit Papa: Modificemus eam, ut tantum ad diem naturalem se extendat. Tunc vocavit sanctum Franciscum, et dixit sibi: Ecce ex nunc concedimus, quod, quicumque venerit et intraverit predictam ecclesiam, bene confessus et contritus, sit absolutus a pena et a culpa; et hoc valere volumus in perpetuum singulis annis tantum per diem unam naturalem, a primis vespere, includendo noctem, usque vespere sequentis diei. Tunc beatus Franciscus, inclinato capite, egrediebatur de palatio. Dominus Papa videns, eum abire, vocavit eum, et dixit: O Simplicone, quomodo vadis? Quid portas tu de huiusmodi indulgentia? Et beatus Franciscus respondit: Sufficit michi tantum verbum vestrum. Si opus Dei est, ipse opus suum habet manifestare. De huiusmodi ego nolo aliud instrumentum, set tantum sit carta beata Virgo Maria, notarius sit Christus, et angeli sint testes.

B
quod in celis
confirmatum
intelligit.
Tentatus a
demone,

21 Et cum exiret a Papa beatus Franciscus post concessionem indulgentie, recedens de Perusio, et rediens versus Assisium, in medio vie, quod dicitur Colle, ubi erat locus leprosororum, cum socio aliquantulum requiescens obdormivit; excitatus vero audivit vocem dicentem sibi: Francisce, scias, quod, sicut hec Indulgentia data est tibi in terra, ita confirmata est in celo. Post orationem autem vocavit solum suum, et dixit sibi: Frater Massee, dico tibi ex parte Dei, Indulgentiam, michi exhibitam per summum Pontificem, esse confirmatam in celis. In omnibus hiis beatus Franciscus adhuc diem determinatum non habebat, nec a Deo, nec a Papa. Cum autem beatus Franciscus esse in cella, quæ erat in orto * post ecclesiam sancte Marie, de mense Januarii, et orationi vacaret, nocte media ecce sathan venit et dixit ei: Francisce, quare vis mori ante tempus? An ignoras, quod dormire est potissimum alimentum corporis? Quare tu stas ad talia faciendum? Nonne alias dixi tibi in ecclesia, que vocatur Quatuor-capelle de comitatu Tudertino, quod juvenis es, et adhuc poteris facere penitentiam de peccatis tuis? Ad quid ergo te ipsum perimis in vigiliis et orationibus?

* l. horto

22 Tunc beatus Franciscus exivit de cella veste nudatus, et intravit silvam per grossam et clausam sepem, per vepres et spinas traducens corpus suum; et dixit: Melius est michi inexstimabiliter, ut cognoscam passionem Domini, quam ego obtemperem blanditiis inimici. Ubi cum esset, cruentatis carnibus, affuit circa eum lumen maximum, et rubeæ albeque rose miri ordinis et venustissimi aspectus, in magna copia circa eum apparuerunt, simulque cum ipso lumine multitudo angelorum in ecclesia et juxta ecclesiam. Et tunc angeli dixerunt beato Francisco: Accede velociter ad Salvatorem et ad Matrem ejus in ecclesia. Qui confestim indutum se veste candida conspiciens exsurrexit; et accipiens de ipsis rosis xii albas et xii rubeas, venit versus ecclesiam. Videbatur autem ei via, quasi palliis et sericis vestibus strata. Et reverenter introiens in ecclesiam posuit dictos flores in altari. Et tunc vidit Dominum nostrum Jesum Christum, et Matrem ejus cum multitudine angelorum. Et Dominus noster Jesus Christus locutus est beato Francisco dicens: Francisce, quare tu non das dotes Matri mee, quas dare sibi debes?

ubi a Christo
constituitur
annuus dies
Indulgentiæ,

25 Tunc beatus Franciscus intelligens, quod de animabus salvandis per Indulgentiam dicte ecclesie loquebatur, respondit: Sanctissime Pater noster, ordinator celi et terre, digneris ordinare diem illum propter magnam misericordiam tuam, in qua possim ei dare, assistente ad hec beatissima Virgine Matre tua, humani generis Advocata. Et sic

divina Majestas statuit, quod, quicumque venirent, D a vespere primi diei Augusti usque ad vespere sequentis diei, contriti et confessi de peccatis suis, de quibus memores existerent, quod remissa sint eis omnia peccata a die baptismatis sui usque ad diem et horam introitus ecclesie supradicte. Et ipse beatus Franciscus ait: Sanctissime Pater noster, qualiter fiet, quod veniat in notitiam et credulitatem humani generis? Et ipse Dominus noster ait: Francisce, hoc fiet per gratiam meam; tu tamen habes ire Romam ad vicarium meum, ut ipse faciat pateferi, prout ei videbitur expedire. Et beatus Franciscus dixit: Qualiter credet mihi vicarius tuus? Forte non credet mihi peccatori.

24 Et ipse Dominus omnipotens dixit beato Francisco: Ducas tecum testes aliquos ex sotiis tuis, qui hec audierunt, et defer rosas rubeas et albas, quas de mense Januarii collegisti in silva in afflictione et disciplina corporis tui, et in eo numero rosarum, quo tibi videbitur expedire. Predicta omnia audierunt frater Petrus Cathanii, frater Ruphynus Scipii, frater Bernardus Quintevallis, et frater Masseus Marignani, et soti, qui stabant in cellis extra ecclesiam in orto, ubi est cella beati Francisci. Et beatus Franciscus de illis rosis, quas detulerat de silva, accepit tres rubeas et tres albas ad honorem sanctissime et individue Trinitatis. Hoc fecit, presente ipsa divina Majestate simul cum Matre. Et demum cantum angelorum maximus insurrexit, et cantaverunt: TE DEUM LAUDAMUS. Post hec in mane beatus Franciscus recepit tunicam suam, et accessit ad tres sotorum suorum, et dixit illis: Preparete vos ad veniendum mecum Romam, et impositis eis silentium de hiis, que audierant. Et illi fuerunt frater Petrus Cathanii, frater Bernardus Quintevallis, et frater Angelus de Reate. Et ceperunt inter ad eundem Romam.

et ipse cum
sotis et rosis
Romam ire
jubetur;

23 Et ingressi civitatem Romanam, direxerunt gressus suos versus ecclesiam Lateranensem, et ibi invenerunt Papam Honorium, successorem Innocentii, vicarium Jesu Christi. Cui beatus Franciscus adhesit cum piis sotiis, significans sibi omnia supradicta. Et de hiis perhibuerunt testimonium tres supradicti fratres, et illi sex flores rosarum, tres rubei et tres albi. Et ipse Papa dixit: Hoc est bene mirabile et potius Deitatis, quam humanitatis. Scimus, quia verum est testimonium eorum. Nos tamen loquemur, dixit ipse Papa, cum fratribus nostris, et audiemus in concilio secreta responsa eorum, et deliberabimus, quid super hiis sit faciendum. Et mandavit beato Francisco, quod sequenti die diluculo esset coram se. Et die sequenti diluculo astitit coram eo, dicens: Digne Christi vicarie, adimpleatis circa materiam supradictam voluntatem Regis celestis et Matris ipsius, cujus vocabulo ecclesia Angelorum, sive de Portiuncula, vocitatur. Et ipse respondit, dicens: Frater Francisce, asseras, coram omnibus fratribus meis, et dicas, que est voluntas Regis celestis et Matris ipsius; licet alias dixeris tu et fratres tui.

ubi Honorio
allatas rosas
ostendens,
voluntatem
Dei exponit,

26 Et beatus Franciscus respondit, dicens: Voluntas ejus est, ut a vespere primi diei Augusti usque ad vespere secundi diei dieti mensis, quicumque intraverit in ecclesiam sancte Marie de Angelis, sive de Portiuncula, Assisinate diocesis, remittantur sibi omnia peccata sua, a die baptismatis citra, de quibus recordatur et non recordatur, et in penitentia, seu in confessione memoriam fecerit, et mandatum susceperit a sacerdote, contrito corde et humiliato, et absolutus fuerit per ipsum sacerdotem post mandatum susceptum. Et Papa respondit: Frater Francisce, magnum est, quod petis, set, postquam Rex celestis, Dominus Jesu Christus, ad instantiam beate Marie semper Virginis, Matris ejus, tuam orationem exaudivit, nos scribemus episcopo Assisinate, Perusino, Tudertino, * Spoletano, Nucerino, et Eugubino, quod conveniant ad locum beate Marie de Angelis, sive de Portiuncula, prima die mensis Augusti, et notificent

et ab eoll'ras
obtinat ad se-
ptem episco-
pos,

* adde: Fuigi-
nati,

A notificent venientibus ibi indulgentiam, que tibi placuerit.

qui eandem
Indulgentiam
post Sanctum

27 Et sic beatus Franciscus cum sotiis, acceptis litteris summi Pontificis, ad predictos episcopos venerunt, et fecerunt litteras presentari. Et procuravit ipse beatus Franciscus, quod in die prima Kalendarum Augusti omnes predicti episcopi convenirent ad dictam ecclesiam sancte Marie. Et factum est pergulum ligneum, in quo omnes supradicti episcopi ascenderunt simul cum beato Francisco. Et cum magna multitudo gentium esset ibi circa pergulum congregata, quasi in media tertia, dixit beatus Franciscus inter episcopos: Quis vestrum vult dicere et predicare, et veniam annuntiare? Et ipsi convenerunt in unum, et dixerunt inter se: Nos habemus sequi voluntatem tuam, frater Franciscus, secundum tenorem litterarum Papalium. Et beatus Franciscus dixit: Licet non sim dignus; tamen volo aliqua dicere et predicare in conspectu istarum gentium, et annuntiabo Indulgentiam de mandato Regis celestis, que fit ad instantiam Matris sue; et vos de mandato summi Pontificis, vicarii ipsius, auctoritatem prestabitis, et annuntiabitis una mecum. Et surrexit et predicavit beatus Franciscus adeo benigne et utiliter, ita ut videretur angelus celestis, et non homo carnalis.

B
vel invit, mi-
rabiliter pro-
mulgarunt.

28 Et perfecto sermone, denuntiavit Indulgentiam, videlicet, ut, quicumque venirent ad ipsam ecclesiam sancte Marie de Angelis, et ingressum haberent a vespere ejusdem diei Kalendarum Augusti usque ad vespere secundi diei dicti mensis, tam de nocte, quam de die, includendo noctem, sicut diem, remittantur sibi omnia peccata, postquam confessionem fecerint, a die baptismatis usque ad predictam diem; et hoc locum habeat quolibet anno in perpetuum, de quibus penitentiam sumpserint, et mandatum susceperint a sacerdote, de quibus recordantur, et de quibus non fuerint recordati. Audientes vero hec episcopi, indignati sunt, et scandalum passi de hoc, quod dixerat beatus Franciscus. Ad quem dixerunt: Licet dominus Papa nobis mandaverit, quod sequeremur circa hoc voluntatem tuam; non fuit tamen sue opinionis, quod sequeremur in hoc, quod congruum non est: unde denunciemus Indulgentiam decem annorum. Et sic exsurrexit episcopus Assisinas dicere de decem annis: et dixit, quidquid dixerat beatus Franciscus, et aliud dicere non potuit. Et sic similiter accidit de aliis episcopis singulis.

* confessionem

Recensentur
varii testes
oculares
* scilicet

29 Et ad hec fuerunt testes multi, tam de Perusio, quam de aliis civitatibus et castris de contrada: scilicet dominus Suppolinus Ugolini, dominus Andreas de Monte Melino de Assisio, dominus Neapoleo de Armenzano, dominus Johannes Gualterii, pater domini Jeronimi, dominus Johannes Petri Tubaldutii, dominus Blondus Lamialli, et Egidius Marci, dominus Bernardutius Pauli, Petrus Zalfanus, Bonacursus Ugonis, et multi alii de Assisio. Item Petrus de Bictonio, dominus Ugolinus Crispolti de Bictonio, dominus Corradus Monaldi, dominus Andreas de Mevania, dominus Neapoleo de Fulgineo, dominus Mateus Benetense, et dominus Beccarius de Spello; et universaliter multi alii de contrada, quos longum esset enarrare, qui interfuerunt perdicte denuntiationi venie supradicte, facte per beatum Franciscum, et per septem episcopos superius nominatos.

et auriti, qui
predicta te-
stati dicuntur.
* i. e. confessos

30 Et hec retulerunt sancti fratres, probatissimi in sanctitate et vita; scilicet frater Petrus Cathanii de Assisio, olim vicarius Sancti; frater Leo, sotiis et confexor sancti Francisci, qui audivit ab ore ipsius sancti Francisci, frater Oddo de Aquasparta, olim Minister et sanctissimus homo, et frater Marinus de Assisio, nepos supradicti fratris Massei, qui ambo, scilicet Oddo et Marinus, ab ore predicti fratris Massei, qui fuit cum beato Francisco coram Papa Honorio Perusii, expressius audierunt. Multorum autem testimonia hujus sacre Indulgentie, relations, assertiones et testificationes

etiam redactas in publicam formam, non intendimus per ordinem scribere; nisi solum illud, quod dixit Petrus Zalfanus, qui interfuit consecrationi supradicte ecclesie sancte Marie de Angelis, coram fratre Angelo, Ministro hujus provincie sancti Francisci, fratre Bonifatio, fratre Guidone, fratre Bartholo de Perusio, et aliis fratribus in loco Portiuncule. Petrus Zalfanus dixit, quod interfuit consecrationi ecclesie supradicte, scilicet sancte Marie de Portiuncula, et audivit beatum Franciscum predicare coram dictis episcopis; et habebat quandam cedulam in manu, et dixit: Ego volo vos omnes mittere ad paradisum, et annuntio vobis Indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis. Et omnes vos, qui venistis hodie, et omnes, qui venerint annuatim tali die, bono corde et contriti, habeant indulgentiam omnium peccatorum suorum. Ego volui pro octo diebus, set non potui, nisi pro una die.

AUCTORE
C. S.

31 Hec idcirco de Indulgentia premisimus propter nescientes, ne amplius per ignorantiam excusentur, et ne amplius ad tante misericordie gratiam pigritentur; quin potius toto devotionis affectu ad ipsam gratiam properent, postulent et impetrent. Et presertim hec dicimus propter invidos et contemptuosos, qui illud in quibuscumque locis destruere, suppressere et damnare nituntur, quod omnis Ytalia, Gallia, Yspania, Teutonia, ceteraque provincie, tam citra, quam ultra mare, immo et ipse Deus ob reverentiam sue sanctissime Matris, cujus Indulgentia esse dignoscitur, per crebra et manifesta miracula quasi annis singulis magnificat, glorificat et dilatat. Quomodo illud suis pestiferis persuasionibus infirmabunt, quod tanto jam tempore in facie totius Romane curie in suo robore et vigore permansit? Nam dominus Papa Bonifatius VIII suos sollempnes nuntios etiam nostris temporibus ad ipsam transmisit, qui die Indulgentie ex parte ipsius sollempniter predicarunt. Insuper et aliqui ex Cardinalibus in personis propriis, in spe venie consequende ad ipsam Indulgentiam venientes, eam tanquam veram et certam sua personali presentia approbarunt. In quorum omnium testimonium et fidem certiore presentem nostri sigilli appensione fecimus communiri. Datum Assisii anno Domini mcccxxxv, in Indictionis.

Corradi epi-
scopi eptilogus.

B

32 Hactenus littere Corradi, ad quarum notitiam et fidem hac preterea adscripta leguntur: Pendet per funiculum cannabinum ex hoc diplomate, in pergama charta latitudinis palmorum duorum et unciarum septem, longitudinis vero palmorum trium et unciarum quatuor mensura Romanae, conscripto, sigillum Conradi episcopi Assisinas, in cera Hispanica impressum, in quo gentilitium ipsius stemma conspicitur, galea nempe militaris super loriam, tegentem duos decussatos enses; supra galeam vero mitra episcopalis, et haec inscriptio in circuito: CORRADUS EPISCOPUS ASSISINAS. Post haec sequuntur notarii publici et Consalonervi ac Priorum Assisinsium testimonia publica, quae dedi supra num. 14. Ceterum manifestum est, autographum Assisinsense, ex quo exemplar nostrum desumptum est, idem esse cum eo, quod illustrissimus Octavius supra laudavit, licet hic ex appenso sigillo solum recitaverit vocem Corradus. Nihil quoque in eodem diplomate occurrit, quod suspicionem de suppositione merito possit ingerere.

Annotatio ad
easdem litte-
ras.

F

§ III. Datur notitia Historiae ejusdem Indulgentiae per Franciscum Bartholi ante litteras Corradi scriptae: recensentur testimonia B. Benedicti Aretini et Raynerii anno mcccxxxvii data.

Corrado in praemissis litteris, meo quidem iudicio, praerulit fratris Francisci Bartoli, vel Bartholi, Ms. historia ejusdem Indulgentiae, cujus illustrissimus Octavius episcopus Assisinas in sua Demonstratione

Historiam
Indulgentiae
hujus ante
scripsit Fran-
ciscus Bartha-
li,

AUCTORE
C. S.

tionem Indulgentiæ Portiunculæ, apud Grouvelum in ejusdem Indulgentiæ Historia, his meminit verbis: Liber F. Francisci Bartholi Assisiatis, Franciscani, impressus est quidem Trevii, nobilis oppidi Spoletani, circa annum mccccxx; sed quem typis editum non vidi præter unicum folium, quod ibidem in bibliotheca inveniebatur, et procul dubio in aliis est invenibilis. Cæterum legi pulcherrimo conscriptum caractere, valde antiquo Gothico in membranis, estque liber bibliothecæ S. Francisci Assisii. Eleganti manu rubricas habet minio; textus autem atramento, estque in quarto circiter lxx foliorum.

ex qua aliqua
authenticæ ex-
cerpta habemus,

54 Hujus quoddam non integrum authenticum exemplar ex eorumdem rursus RR. PP. Conventualium benevolentia obtinimus, a notario publico cum impresso sigillo subscriptum hoc modo: Quam quidem copiam fideliter et de verbo ad verbum, aliena tamen manu, desumptam a folio quinto usque ad folium duodecimum codicis membranei Ms. Historiæ Indulgentiæ ædiculæ S. Mariæ de Portiuncula, a fratre Francisco Bartoli, Ordinis Minorum conscriptæ, qui antiquis et Gothicis, ut aiunt, litteris exaratus, folia continet octoginta sex in quarto, extatque in archivio sacri Assisiensis conventus Minorum S. Francisci Conventualium, B ego infrascriptus publicus Apostolica auctoritate notarius, et Seraphicæ civitatis Assisii secretarius, cum eodem codice quam diligentissime contuli, eamque cum ipso plene et undequaque concordare inveni. In quorum fidem etc. Datum Assisii die quarta Maii 1765. Ita est, Blasius Epiphani notarius publicus de præmissis rogatus etc. ad fidem. Divisum hoc Opusculum est in sectiones suas, quarum titulos cum initiis capitum solum dabo; et quia pars est longioris alicujus Historiæ, præmittitur hic: Explicite distinctio prima. Incipit secunda.

quorum noti-
tiam

* i. e. ejus

C

et sectionum
capitumque
titulos

* Hierarcha

* an specifica-
to?

55 Tum sequitur titulus iste: Modo sequitur, quomodo beatus Franciscus paucis annis post conversionem suam, et post reparationem hujus ecclesie sancte Marie de Angelis semel in quadam nocte Christi persuasione fretus, et ejus gratia confortatus, petiit a Domino Jesu Christo, indulgentiam omnium peccatorum concedi sibi pro omnibus venientibus et introeuntibus ecclesiam supradictam. Et quomodo Christus suam orationem et petitionem admisit, et ut eandem Indulgentiam a Papa Honorio tertio peteret, familiariter revelavit. Tum incipit capitulum: Postquam beatus Franciscus ecclesiam sancte Marie de Angelis reparaverat etc. Sectionis secundæ titulus: Modo sequitur, quomodo beatus Franciscus per divinam revelationem ivit Perusium ad dominum Honorium Papam tertium pro Indulgentia impetranda, quia tunc predictus Papa Perusii morabatur. Initium capituli: Beatus autem Franciscus de mane surgens, vocavit fratrem Masseum de Mari-gnano etc.

56 Titulus tertie sectionis: Modo sequitur, quomodo beatus Franciscus rediens de Perusio versus Assisium, in loco, qui dicitur Colle, aliquantulum requievit, et ibidem fuit sibi revelatum, quod, quicquid impetraverat a Papa, totum erat confirmatum in celo. Initium capituli: Et cum exiret a Papa beatus Franciscus post concessionem Indulgentie etc. Sequitur distinctio tertia. Modo sequitur, quomodo in predicta ecclesia sancte Marie de Angelis fuit beato Francisco determinata et specificata dies Indulgentie a summo Hierarcha Christo, apparente ibidem cum gloriosa Virgine Matre ejus et multitudine angelorum. Initium capituli: Cumque beatus Franciscus esset in cella, que erat in orto post ecclesiam etc. Titulus sectionis: Modo sequitur, quomodo beatus Franciscus, habito die determinato et spacificato a Christo, ivit ad dominum Papam Honorium tertium, qui tunc erat Rome, et portavit secum flores rosarum, ducens secum aliquos de sotiis suis in testimonium veritatis. Et dominus Papa admirans in tanta novitate florum, fidem adhibens per omnia dictis beati Francisci,

scripsit litteras septem episcopis, quod venirent ad diem consecrationis ecclesie sancte Marie de Angelis, et annuntiarent universo populo Indulgentiam secundum voluntatem et beneplacitum sancti Francisci. Sicut et factum fuit per divinum miraculum, quod contigit illis episcopis. Initium capituli: Post hec in mano beatus Franciscus recepit tunicam suam etc.

57 Explicite distinctio tertia. Incipit quarta. Modo sequitur, quomodo beatus Franciscus coram septem episcopis et universo populo, qui convenerant, predicavit publice Indulgentiam omnium peccatorum, sicut habuerat ab ore summi Pontificis. Et tunc stetit super pergulo ligneo, cujus perguli quinque principaliora ligna portata fuerunt in cella beati Francisci, que erat in orto, super quam cellam constructa est cappella, ipsius nomine dedicata. Illa vero quinque ligna sub testudine altaris dicte cappelle ob reverentiam beati Francisci honeste ac devote sunt recondita; sicut patet usque in hodiernum diem. In loggia vero, que est ante hostium ecclesie sancte Marie miri operis fabricata, tempore Indulgentie Missa sollempniter celebratur ibidem ob memoriam tam celeberrime sollempnitatis, ac etiam ipsius ecclesie consecrationis. Initium capituli: Et factum fuit pergulum ligneum, in quo omnes dicti septem episcopi ascenderunt etc. In fine additur: Explicite tota veritas ystorie supradicte Indulgentie. Ex hisce sectionum seu capitulum titulis habes compendium totius historie, quæ tam conformis est relatæ in Corradi litteris, ut, si pauca, parvi momenti, excipias, etiam verbis consentiat, nec ulla ratione possit dubitari, quin aut Bartholus suam ex istius litteris, aut Corradus suam ex Bartholo descripserit.

hic damus; uti
et præcipuas
discrepantias

* i. e. ostium

E

58 Inter ambas tamen hoc maxime interest primo, quod, ubi in Corradina apud me num. 17 Dei Genitricis Francisci suffragans, Beati eum titulo honorat, in Bartholina pro voce Beati rectius legatur, Fratris. Secundo, quod in Corradina num. 26 e septem episcopis, quibus Honorius III scripsit, sex tantum nominentur, in Bartholina vero septem, cæteris addito Fulginati: verum nescio, an uterque locus ita legatur in autographo Corradi, an in nostro solum exemplari ex vitio amanuensis. Tertio, quod Bartholus in calce sit brevior, quippe qui post verba illa, Et per septem episcopos superius nominatos, in litteris Corradi in fine numeri 29 posita, solum subdat: Et supradicti testes singulariter nominati interfuerunt annuntiationis predictæ, per beatum Franciscum facte, et per predictos septem episcopos. Scilicet omnibus, qui in generalitate et multitudine fuerunt ibidem. Hisce Bartholus Historiam claudit, nec apud ipsum leguntur, quæ Corradus toto num. 50 præterea memoravit.

a præmissis
litteris Cor-
radi.

59 Quod ad ætatem Francisci Bartholi attinet, certum est, hunc Corrado synchronum fuisse, ac forte ipso fuit grandævior. Certe, illum jam anno 1517 non omnino juvenem Religiosum fuisse, colligo ex duabus autographis litteris Assisii servatis, quarum apographa, per sæpe nominatum notarium publicum Blasium Epiphani subsignata, a RR. PP. Conventualibus Romanis accepti. Primæ, datæ Colonia anno Domini mccccxvii, xiii Kalendas Octobris, sunt Henrici archiepiscopi Coloniensis, in quibus hic testatur, sese devota instantia religiosi viri, fratris Francisci Bartholi de Assisio, Ordinis Minorum, inductum eidem donasse sex capita, unum de legione sanctorum Thebeorum martyrum, Gereonis, Cassii et sotorum ejusdem, et alia quinque capita de numero sanctarum Undecim millium virginum, Assisii deponenda. Alteræ datæ Parisius anno Domini mccccxvii, Domenica decima post Pentecostes, sunt serenissimæ principis Blancæ, S. Ludovici Galliarum regis filix, in quibus hæc pariter testatur, se eidem Francisco Bartholi concessisse aliquas ejusdem sancti regis et patris sui reliquias, quas ibidem enumerat. Fuerit igitur jam tunc Franciscus Bartholi vir gravis et honoratus, cui tanti principes ea sacra dona concessere.

Tempus, quo
floruit Bar-
tholus,

A
qui scripsisse
videtur ante
Corradum

40 Grouvelus pag. 196 ait, ex eodem Bartholi Opusculo colligi, hoc ab illo scriptum esse sub annum 1525, dum lectoris officio in conventu S. Mariæ de Portiuncula fungebatur; quod, etsi nequeam confirmare, facile credidero. Nam mihi quidem verisimillimum apparet, Franciscum Opusculum suum composuisse tempore intermedio inter Theobaldi Corradique litteras, scilicet ut Indulgentiæ historiam, quam Theobaldus in litteris suis dederat, latius exponeret. Fecit id, addendo, quæcumque inter imperatram apud Honorium, promulgatamque Indulgentiam desiderantur in litteris Theobaldi, legunturque tam apud ipsum, quam in diplomate Corradi, qui occasione illius Opusculi impulsus fuisse videtur ad ampliores, quam decessor illius dederat, de eadem Indulgentia publicandas litteras; adoptatis, quæ in istis aduersus criminatorum legebantur, additisque, quæ ipse præterea noverat. Porro Corradum non præluxisse Bartholo, satis liquet ex ipso Bartholi libri titulo, seu Prologo, in quo ille ex recensione Octavii episcopi, apud Grouvelum supra num. 55 relati, docens, unde sua hausert, sic loquitur: Ad omnipotentis Dei gloriam, et B. Virginis Mariæ, et beatissimi patris nostri Francisci, incipit liber sacre Indulgentiæ S. Mariæ de Angelis, sive de Portiuncula, in quo libro ego F. Franciscus Bartholi de Assisio posui, quidquid potui sollicite invenire in Legendis antiquis et novis B. Francisci, et in aliis dictis sociorum ejus, de eodem loco et commendatione ipsius loci, et quidquid veritatis et certitudinis potui invenire de sacra Indulgentia præfati loci, quomodo scilicet fuerit impetrata, et data B. Francisci, et quidquid inveni de miraculis ipsius Indulgentiæ, quæ ipsam declarent certam et veram.

ei que prælu-
xit.

41 Hæc ibi Franciscus Bartholi, nihil plane de Corradi litteris memorans, quibus si usus fuisset, esse utique plagiarii criminis reum publice fecisset, eas tacendo. Ad hæc nullo verisimilius est, Corradum, utpote ex canonico Perusino creatum episcopum Assisiatem, historiam illam accepisse a scriptore Ordinis Minorum, qualis erat Franciscus Bartholi, quam hunc ab illo. Unum video, forte a nonneme pro Historia Bartholi Corradinis litteris postponenda objici posse; nimirum, quod in eodem codice Assisiensi legatur etiam Epistola Geraldii Odonis, Ministri generalis, anno 1555 data, et ad calcem hujus quædam, quæ ante annum 1542 scribi non potuerunt, ut ostendam § 5. Verum hinc solum sequitur, aut codicem illum non esse ipsum Bartholi autographum, aut Geraldii Epistolam a Francisco Bartholi Historiæ suæ postea fuisse adjectam, quod facile fieri potuit, cum dicta Historia in eo codice terminetur folio duodecimo; Epistola vero Geraldii incipiat folio sexagesimo septimo, si recte se habeant notitiæ ad me missæ. Corradus itaque hujus historiæ non est auctor, sed eam litteris suis inserens, suo calculo approbavit. Eandem sub ejusdem sæculi XIV finem adoptavit Bartholomæus Pisanus, licet auctorem sileat in libro II, Conformitate 14, iisdem passim verbis usus; ut non nisi ex manifesta imperitia malitiave quidam Pisanum illius primum inventorem dixerint. Eandem etiam postmodum Waddingus, aliique ejusdem Indulgentiæ patroni tradiderunt.

Major illius
auctoritas est
pro facto ipso

42 Ex scriptore itaque, qui eodem, quo Indulgentia Portiunculana concessa promulgataque fuerat, sæculo XIII Assisii natus est, novimus, quæ fuerit de eadem sæculo XIV adolescente apud Assisiatem opinio, ab eorundem episcopo etiam litteris publicis aduersus obtrectatores confirmata. Hoc spatium temporis brevis est, quam ut licuerit Francisco Bartholi, viro aliquo, ut vidimus, religioso et gravi, fabulam pro re tam seria celebrique in ipsa civitate Assisiensi obtrudere, quin manifesto sese exponeret periculo imposturæ suæ pœnas pendendi, cum tunc temporis procul dubio ibidem superfuissent aliqui sat grandævii cives, qui a S. Francisci temporibus parum remoti nati erant. Atamen nil tale passus est, imo vero ipsum Assisiensem episcopum habuit Octobris Tomus II.

approbatorem. Nec refert, quod Bartholi tempore non defuerint, qui Indulgentiam illam in dubium vocarent; nam et hi a duobus laudatis episcopis Theobaldo et Corrado redarguti fuere, et ipsa S. Francisci stigmata, licet constatissima, aliqui non multis post ejusdem obitum annis negaverant, uti in Commentario prævio pluribus expositum est.

43 Sat tamen longum est prædictum temporis spatium, ne singula narrationis Bartholinæ adjuncta pro veris certisque admittere cogamur; nam et hæc annorum lapsu facile variantur, nisi a scriptore synchrono litteris primo tradita fuerint; et quas Bartholus laudat Legendas antiquas, certe non sunt ex iis, quas edidi; novæ, quas pariter laudat, nescimus, cujus sint fidei. Porro non omnia a Bartholo in eodem Opusculo relata parisi fidei esse, colligo ex eo, quod ille verbis num. 41 ex Grouvelo relatis mox subdat titulum primi capituli: Incipit, quomodo beatus Franciscus vidit in visione, locum S. Mariæ de Angelis desponsari gloriosæ Virgini Mariæ a Domino Jesu Christo, Filio ejus, quod sane tam insolens est, ut Waddingus ad annum 1210, num. 29 eundem auctorem citans, eandem ædiculam a Christo, non Matri suæ, sed ab hoc et ab illa ipsi Francisco et alumnis ejus desponsatam scribat, sine alio teste mihi quidem non satis quoque creditur. Priusquam tamen singula concessionis ac promulgationis Indulgentiæ adjuncta expendamus, juverit ipsam Indulgentiam aliorum veterum testimoniis, aliisque, quæ ad eam confirmandam faciunt, argumentis stabilivisse, ut ordinatio fiat faciliorque de ejusdem adjunctis disquisitio. Hoc itaque agamus.

44 Waddingus ad annum 1277, num. 19 ex Mariani Florentini Chronicorum lib. III, cap. 2 narrat, jam tum Indulgentiam illam, de qua nullæ Pontificiæ litteræ exstant, in dubium revocant aut etiam negant a nonnullis fuisse; unde, inquit, eandem gravibus testimoniis comprobari oportuit, quibusdam de ea dubitantibus, aliis contradicentibus. Hoc ipsum etiam insinuari videtur in Speculo vitæ S. Francisci et Sociorum, editionis Matensis fol. 77, ubi legitur: Item anno Domini MCLXXVII super certitudine dictarum Indulgentiarum plures depositiones et attestaciones fuerunt facte, et de manu notariorum publicate. De iisdem testimoniis loqui etiam videtur Bartholomæus Pisanus, qui sæculo XIV exeunte scripsit, dum in Conformitate 14, post expositam Indulgentiæ historiam, subdit: Et prædicta omnia publico instrumento pro majori parte sunt habita et ordinata; nisi forte Pisanus per publicum instrumentum designare voluerit litteras Corradi episcopi, superius datas. Ut sit, ex dicendis constabit, aliqua veterum testimonia id temporis ea de re collecta fuisse; et sane peropportune ad fidem Indulgentiæ faciendam.

45 E sancti Francisci discipulis unus fuit B. Benedictus Aretinus, ab eo in Ordinem suum admissus, de quo in Opere nostro actum est ad diem 31 Augusti, ubi circa annum 1280 obiisse dictus est. Hic porro, ejusque socius, Frater Minor laicus, Raynerius de Mariano de Aretio, de eadem Indulgentia testimonium dixere. Utrunque ex Ms. codice 5151 celeberrimæ bibliothecæ Colbertinæ edidit eruditus Stephanus Baluzius, tomo, seu libro IV Miscellaneorum pag. 490 editionis Parisiensis, sub hoc titulo: Testimonia de Indulgentia concessa ecclesiæ sanctæ Mariæ de Portiuncula. Idem monumentum, quod eruditus ille Gallus, in antiquis Mss. codicibus versatissimus, de quo nulla potest esse suspicio fraudis in gratiam Ordinis Minorum, in Colbertino, ut dixi, codice in Francia reperit, idem, inquam, illud Waddingus in Italia in Mariani Florentini Chronico, quantum mihi apparet, invenit, annisque quinquaginta quinque, antequam Baluzius suum, in Annalibus Minorum vulgavit ad annum 1277, num. 19. Differt hoc a Baluziano, quod in calce adscriptos habeat locum et annum, quibus datum est, nominatque aliquot testium, qui testantibus adfuerunt, et notarii, qui instrumentum confecerunt.

46 Alterum ejusdem instrumenti exemplar supra-

AUCTORE
C S.

quam pro hi-
storia adjun-
ctis, infra ex-
pendendis.

Anno 1277
testimonium
pro eadem
Indulgentia
dixerunt

B. Benedictus
Aretinus, et
Raynerius,
cujus aliqua
apographa

AUCTORE
C. S.
recensentur,
daturque no-
strum Assi-
siense,

dictorum Baluzii *Miscellaneorum novissimæ editio-
nis Lucensis anni 1761, tomo II addidit clarissimus
Joannes Dominicus Mansi, nunc archiepiscopus
Lucensis, acceptum ex codice Ms. sæculi XIV biblio-
thecæ Congregationis Matris Dei Lucae, uti docent
me monumenta a RR. PP. Conventualibus Romanis
mihî submissa. Convenit et hoc cum superiori Balu-
ziano, si argumentum ipsum spectes, imo et cum
Waddingiano, præterquam quod paulo plures testes
nominatim exprimat. Quartum denique exemplar
ex eorundem RR. Patrum dono habemus desump-
tum, ut scribunt ex Ms. codice Assisiensi, anno 1525
ezarato, cujus cum exemplari nostro conformitatem
sæpe memoratus notarius publicus Assisiensis, Bla-
sius Epiphani, ad calcem testatur his verbis: Quas
quidem copias fideliter et de verbo ad verbum,
aliena tamen manu, desumptas ex folio trigesimo
primo pervetusti codicis Ms., litteris, ut aiunt,
Gothicis, exarati, et ex xylina charta confecti, qui...
in archivio sacri Assisiensis conventus ejusdem
S. Francisci asservatur, ego infrascriptus publicus
Apostolica auctoritate notarius et Seraphicæ civi-
tatis Assisii secretarius, cum prædicto originali
quam diligentissime contuli, easdemque cum eo
perfecte et undequaque concordare, inveni. In quo-
rum fidem etc. Datum Assisii die quinta Maii 1763.*

B
in quo ambo
testantur, eam
per S. Fran-
ciscum peti-
tam,

Ita est. Blasius Epiphani notarius ac secretarius
publicus, de præmissis rogatus. Adest in margine
sigillum ejusdem de more atramento expressum.
47 Hoc apographum, cum ceteris quidem in re
ipsa consentiat, sed in fine integrus sit et ex certæ
ætatis codice transcriptum, totum hic subjicio. In
Dei nomine Amen. Ego frater Benedictus de Are-
tio, qui olim fui cum beato Francisco, cum adhuc
viveret, et, divina gratia cooperante, ipse Pater
sanctissimus ad suum Ordinem me recepit, qui
sotiorum suorum sotius fui, et cum ipsis frequen-
ter, et in vita sancti Patris nostri, et post ipsius
recessum de hoc mundo ad Patrem, cum eisdem
de secretis Ordinis frequenter collationem habui;
confiteor, me frequenter audisse a quodam supra-
dictorum sotiorum beati Francisci, qui vocabatur
frater Masseus de Marignano, qui fuit homo veri-
tatis et probatissime vite, quod ipse fuit cum beato
Francisco apud Perusium, ante presentiam domini
Pape Honorii, cum petivit Indulgentiam omnium
peccatorum pro illis, qui contriti et confessi con-
venirent ad locum sancte Marie de Angelis, qui alio
nomine Portiuncula nuncupatur, prima die Kalendarum
Augusti, vespere dicte diei usque ad vesperas
sequentis diei. Que Indulgentia cum fuisset,
tam humiliter, quam constanter, a beato Francisco
postulata, fuit tandem a summo Pontifice libera-
lissime concessa; quamvis diceret ipse Pontifex,
non esse consuetudinis Apostolicæ Sedis talem indulgentiam
facere.

C
et ab Honorio
III concessam
esso.

48 Hec eadem supradicto modo confiteor ego
frater Raynerius de Mariano de Aretio, sotius venerabilis
Fratris Benedicti, me audisse frequenter a
supradicto fratre Masseo, socio beati Francisci, cui
fratri Masseo ego frater Raynerius amicus spetia-
lissimus fui. Lecte et publicate fuerunt supradicte
collationes apud cellam fratris Benedicti de Aretio
coram fratre Compagno de Burgo, coram fratre
Raynaldo de Castellione (hic inter duos uncos inser-
tum legitur Castellione) fratre Caro de Aretio, fratre
Homodeo de Aretio, fratre Aldebrandino de Flo-
rentia, fratre Jacobo de Florentia, fratre Thebaldo
de Aretio, fratre Bonaventura de Aretio, et Mas-
sario de Aretio, ad hec vocatis et rogatis. In anno
Domini mclxxvii, nemine imperante Papa in Eccle-
sia Romana vacante, Indictione v, die Dominico
ultimo Octobris. Ego Johannes notarius, filius olim
Canclasiatis, predictis omnibus interfui, et de mandato
venerabilis fratris Benedicti et fratris Raynerii
scripsi et publicavi.

Pro ejusdem
instrumenti
fide

49 Recte se habent hæ notæ chronologicæ, quæ,
ut dixi, desiderantur in Colbertino Baluzii, in Lu-
censi vero, quod Mansius edidit, leguntur hoc modo:
In An. Domini mclxxvii, minime imperante Papa

in Ecclesia Romana vacante, Indictione v, die Do-
minico, ultimo Octobris; in Waddingiano autem
sic: Anno Domini mclxxvii, Ecclesia Romana va-
cante, Indictione quinta, die Dominico, ultimo die
mensis Octobris. Vacavit revera his anno, mense
dieque Romana Sedes Apostolica, a die 20 Maji,
quo obiit Joannes XX, alias XXI, usque ad diem
25 Novembris ejusdem anni, quo electus fuit Nico-
laus III. Currebat etiam tunc indictio v Romana,
ducto initio a Kalendis Januariis, et dies ultima Octo-
bris erat Dominica, ut patet ex littera Dominicali c.
Personæ, quæ ista testatæ fuerunt, plena fide dignæ
sunt. Masseus de Marignano, qui apud Baluzium ex
facili lapsu Matthæus scribitur, aliunde notus est
ipsiusmet S. Francisci discipulus et socius, eundemque
Arturus a Monasterio in Martyrologio Fran-
ciscano, et Fortunatus Hueberus in Menologio ad
diem 17 Novembris cum Beati titulo reposerunt.
Non legi tamen illum in Martyrologio Ordinis
S. Francisci, quæ ad calcem Martyrologii Romani,
anno 1749 Romæ excusæ, adjecta sunt. Itaque in
cultum ipsius inquirendum erit ad citatum diem
Novembris; at licet cultus ejus nullus esset, viri
tamen, certe clari virtutibus, fides nequæ esse suspecta.

30 Beatum Benedictum Aretinum sua satis super-
que tutatur sanctimonia, certo cultu confirmata,
quod ad ver-
servantur, et
occurrit ar-
gumento,
E
quod an etiam gaudeat Raynerius, item Aretinus,
dispicendum erit ad diem 1 Novembris, quo a lau-
datis Arturo et Huebero Beati titulo insignitus an-
nuntiatur. Dicitur hic fuisse frater laicus; ejusque
corpus serico indutum habitu, integrum et incorru-
ptum ostendi sub ara majori conventus Burgi sancti
Sepulcri, scribit Waddingus ad annum 1504,
num. 12, ubi etiam præmiserat quædam ex multis
miraculis, per illius invocationem obtentis. Verum-
tamen huic instrumentum, nullam prorsus supposi-
tionis notam continenti, fuliginem inscii aspergunt
Waddingus, quique hujus dicta de tempore mortis
laudati fratris Massei adoptarunt.

31 Ex verbis enim num. 47 relatis, quibus B. Be-
neditus testatus est, se ea, quæ de Indulgentia Por-
tiunculana dicebat, audivisse a S. Francisci socio,
qui vocabatur Fr. Masseus de Marignano, qui fuit
homo veritatis et probatissime vite; ex his, inquam,
verbis dicendum est, instrumentum illud confectum
esse post obitum ejusdem Massei; nam si de super-
stite fuisset sermo, B. Benedictus non dixisset: Qui
vocabatur; sed: Qui vocatur; nec: Qui fuit; sed:
Qui est homo veritatis etc. Eodem tamen modo legi-
tur apud Baluzium, Waddingum et in codice Lu-
censi supra laudato. Atqui Waddingus nihilominus
ad annum 1280 num. 5, alique passim post ipsum
ejusdem Massei mortem anno 1280 assignat; quæ si
eo anno revera contigerit, multum vacillabit fides
instrumenti, id quo velut mortuus jam memoratur
anno 1277, qui solum triennio post obiisset. Hic ergo
lapis amovendus est, antequam ad aliorum testimonia
procedamus, ne quis laudatum B. Benedicti testimo-
nium eo titulo admittere recuset.

quod ad ver-
servantur, et
occurrit ar-
gumento,
E

32 Ego quidem non dubito, quin Waddingus
eorum, quæ ad annum 1277 dixerat, immemor
mortem Massei Marignani ex illustrissimo Gonzaga,
et confusione alterius Massei prædicto anno 1286
illigaverit. Waddingum ipsum audiamus. Ad annum
1280 post relatum B. Benedicti Aretini obitum
num. 5 subdit de Masseo Marignano: Obiit etiam
hoc anno alius S. Francisci discipulus B. Masseus
(Marignani, ut addit in Indice) cujus frequenter in
superioribus annis meminimus, qui in Gallia multa
suo sodalitiis acquisivit domicilia, quorum aliqua
suis locis recensuimus. Hæsit multis diebus et
sæpe prædicavit apud Bituriges; transiit postea
Salmurum, ducatus Andegavensis oppidum, ubi
diem suum obiit, sepultus in sacristia. Refert Gon-
zaga, etiam in sacello S. Bernardini apud Vindocin-
um dici sepultum, uti alias meminimus; fortassis
ille alter ab isto, vel magna pars corporis custodi-
tur utrobique. Videamus modo, quid dicat ad annum
1297, num. 22, quo lectorem remisit in margine. Hic
de constructione conventus Vindocinensis tractans,
Fertur,

ex anno mor-
tuali Massei
Marignani

A Fertur, *inquit*, ibidem in quodam sacello, nunc divo Bernardino sacro, asservari corpus B. Massei, quondam S. Francisci discipuli. An illius de Marignano, Francisco satis familiaris? Non est omnino compertum. *Censuit itaque Waddingus, Masseum, qui Salmuri quiescit, saltem verisimilius Marignano esse, dubitavitque, cujus Massei ossa sint, quae in Vindocinensi conventu asservari, legerat.*

a Waddingo,
Gonzaga,
atitque serius,

B Porro pro hisce omnibus non allegat alium auctorem, quam Gonzagam, quem ei praeluxisse, etiam manifestum est. Nam Gonzaga parte III, in provincia Turonae, conventu Salmurensi de Masseo, S. Francisci socio seu contemporaneo dicit: Qui obiit et sepultus est in sacristia (eiusdem conventus) anno Domini MCLXXX. Rursus in conventu Bituricensi ait: Traditione a patribus didicimus, venerabilem patrem Masseum (de quo supra) Biturigibus nedum multis diebus habitasse, verum etiam ibi cononatum fuisse. Cumque non constet, eum diem suum ibi clausisse ac sepultum fuisse, longe virisimillimum est (quandoquidem non discordant temporum supputationes) eundem esse, quem in sacristia conventus Salmurensis anno Domini MCLXXX sepultum fuisse, supra commemoravimus. Denique *ibidem in conventu Vindocinensi praemisera ista: Affirmant, cujusdam Fratris, socii S. Francisci, nomine Massei, forte illius Marigneni*, et qui cum B. Francisco in Gallias primum venire disposuerat, corpus in navi ecclesiae sepultum esse in sacello, quod nunc vocant S. Bernardini.*

Marignani

quam ut cum
instrumento
illo componi
possit,

C 54 *Ex his omnibus liquet, Waddingum supra dicta, annunquae emortualem Massei Marignani accepisse ex Gonzaga: Gonzaga vero non satis constitisse, aliunde, an idem Masseus sit, cujus corpus ab aliis Salmuri, ab aliis Vindocini quiescere dicitur, quique apud Biturigas habitasse narratur. Verum, quod caput est, Gonzaga accuratio merito requiritur eo ipso in loco, quo Massei obitum anno 1280 affixit. Nam verbis de conventu Salmurensi num. praecedenti recitatis proxime praemisera haec: Qui quidem conventus a Templariis primo inhabitatus, tum demum his a regno Franciae exterminatis, a fratre Masseo, S. Francisci socio, seu contemporaneo, acceptatus et habitatus fuit, qui obiit... anno Domini MCLXXX. Atqui certum est, extinctionem Templariorum in Francia ad saeculum XIV pertinere, sententiamque pro eorum Ordine abolendam primum promulgatam fuisse in concilio Viennensi anno 1312, id est, annis circiter triginta duobus, postquam Masseum obisse, idem Gonzaga asseruit. Tam manifestus anachronismus, supraque observata haesitatio de uno alterove Masseo luculente arguunt, Gonzaga hic minime praeluxisse certa monumenta; ejusdemque auctoritatem pro figendo Massei Marignani anno mortuali evertunt.*

perperam as-
signato,

55 *Arturus a Monasterio, qui post Waddingum scripsit Martyrologium Franciscanum, in eo quatuor (nescio, an recte) Masseos distinguit, et de Masseo Marignano ad diem 17 Novembris agens, in Annotatis sic ait: Obiit anno MCLXXX, cujus sacrum corpus Assisii jacet honorifice conditum in ecclesia S. Francisci. Tum post aliqua prosequitur: Tossianus contendit, B. Masseum obisse apud locum Muri in Piceno; sed ille est B. Masseus Severinas, de quo xxvii Decembris, ex Waddingo tom. II Annal. ad annum MCLXXXIX, § 25 (imo 27.) Alii volunt, ejus corpus sepultum esse in ecclesia conventus S. Francisci Mordivallis, qui est decimus quintus provinciae Marchiae, uti scribunt Marcus Ulyssiponensis part. 1 supra lib. vi, caput. 26, et Gonzaga part. 2 sup. in eodem conventu: sed decipiuntur. Nam ille B. Masseus alius est a Marignano, de eoque agitur alio die et tempore. Nonnulli affirmant, corpus B. Massei Marignani asservari in ecclesia conventus S. Joannis Vindocinensis in Gallia, illicque plurima miracula fieri; ut refert idem Gonzaga parte 5 in eo conventu, qui est quartus provinciae Turonensis: qui tamen hallucinantur: etenim hujusmodi sacrae reliquiae sunt B. Massei, cujus corpus quiescit apud Bitu-*

ricas in eadem provincia (de quo 26 Februarii) prout apprime notat ipse Waddingus superius.

AUCTORE
C. S.

56 *Non est hujus loci haec omnia discutere, quae solum retuli, ut videat eruditus lector, quam obscura sit ex confusione synonymorum sepultura Massei Marignani; indeque ulterius statuat, quam facili pariter modo ex eadem confusione etiam annus 1280, qui forte uni eorum emortualis fuit, eidem Marignano potuerit assignari; quod ex Gonzaga etiam fecit Arturus, licet illum corrigendum putaverit in eo, quod Masseum Marignanum cum altero confuderit. Supersedeo pluribus, quia allegatae rationes satis superque probant, sententiam pro morte Massei Marignani ad annum usque 1280 differenda infirmam esse, corrigendamque ex supra dato probatoque monumento, ex quo omnino dicendus est Masseus iste ultra Octobrem anni 1277 non vixisse. Atque haec paulo prolixius tractanda censui, ne quis insigne istud B. Benedicti Aretini, ejusque socii Raynerii pro Indulgentia Portiunculana testimonium eo ex capite impugnet. Ceterum idem utriusque testimonium etiam vidit Theobaldus episcopus Assisensis, adolescente saeculo XIV, cum utrumque pro eadem Indulgentia laudet supra num. 6.*

qui proinde
saltem paulo
citius figendus
est.

§ IV. Petri Zalfani aliorumque, qui saeculo XIII vixerunt de eadem Indulgentia testimonia.

A Alterum sacrae hujus Indulgentiae aurium oculatumque testem, supra a duobus Assisiatibus episcopis, Theobaldo nempe num. 7, Corrado autem num. 50, laudari vidimus Petrum Zalfanum, cujus testimonium etiam litteris suis inseruerunt. Ejusdem exemplar simile Stephanus Baluzius, supra jam laudatus, ex eodem codice Colbertino, ex quo testimonia B. Benedicti Aretini et fratris Raynerii, in Miscellaneis suis vulgavit, ubi, ut in apographis saepe fit, Callanus pro Zalfano legitur. Exstat et illud apud Pisanum in Conformitate 14, in qua Zalfanus scribitur. Habemus et aliud Ms. apographum illius, quod illustrissimus Joannes Dominicus Mansi, ex Lucensi codice exceptum, tomo II Miscellaneorum dicti Baluzii in novissima editione Lucensi (de quod vide dicta superius num. 46) inseruit, in qua Gallanneus nominatur. Donatum denique nobis et alterum est a RR. PP. Conventualibus Romanis, descriptum ex codice Assisensi anni 1525 (de quo vide superius num. 46) et a notario publico subsignatum, quod hic recitabo, annotaturus deinde, in quibus hoc ab aliis variat.

Pro eadem
Indulgentia
testimonium
dixit Zalfanus,

58 *Coram fratre Angelo Ministro, fratre Guidone, fratre Bartholo de Perusio et aliis fratribus, in loco Portiunculae, Petrus Zalfanus dixit, quod interfuit consecrationi, scilicet ecclesiae sancte Marie de Portiuncula, et audivit tunc beatum Franciscum predicare populo coram vii episcopis; et habebat quandam cedulam in manu, et dixit: Ego volos vos omnes mittere ad Paradisum, et adhauc vobis indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis: et omnes vos, qui venistis hodie, et omnes, qui venerint annuatim tali die, bono corde et contrito, habeant Indulgentiam omnium suorum peccatorum. Ego volui pro vii diebus, set non potui. Hactenus apographum nostrum Assisense. In Colbertino Baluzii pro fratre Guidone legitur fratre Bonifacio Gardiano; in Lucensi Angelum inter et Guidonem habetur: Et fratre Bonifacio; Bonifacium item et Guidonem hic nominant Theobaldus episcopus Assisensis supra num. 7, ejusque successor Corradus num. 50, et Pisanus in Conformitate 14, sed sine titulo Gardiani; ut Bonifacius ceteris accensendus videatur, Colbertini autem codicis scriptor nomen proprium Guidonis in appellativum Gardianum mutasse, et addidisse Bonifacio. Cetera, si variationem nominis Zalfani, uti praemonuit, excipias, consentiunt laudata apographa.*

quod damus
ex Assisensi
codice collato
cum aliis:

59 *Illustrissimus Octavius, episcopus Assisensis, jam alias laudatus, de praedicto Zalfani, quem Zelfanum*

fuit ille patri-
tius Assisen-
phanum

AUCTORE
C. S.
sis, non igno-
tus,

phanum appellavit, testimonio, apud Grouvelum quaedam observavit hic referenda. Ista, inquit, Petri Zelphani attestatio videtur pertinere ad annum MCLXXVII, cum nominet ibidem Angelum de Perusio Ministrum (scilicet provinciae S. Francisci, ut disertè habet Pisanus) adeoque anno quinquagesimo quarto a publicatione Indulgentiae. Fuit autem Petrus Zelphanus Assisias patrius, Angeli filius, de quo Petro extat memoria in cancellaria priorali civitatis, fuisse unum ex nobilibus, qui se Gregorio IX obtulere pro tuenda Ecclesiae ditione contra imperatorem Fredericum II. Est item in eadem hac civitatis cancellaria monumentum pergamenum, cujus meminit Eugenius Lamurini Cassinensis pag. 497, quod ita sonat: « Die » xv Septemb. anno MCLM fuit Assisii D. Papa » Innocentius IV, et fecit in ecclesia S. Francisci » solemnem canonizationem B. Stanislai episcopi, » prout in Actis ecclesiasticis. Et hujus canoniza- » tionis testes sunt et interfuerunt viginti quatuor » magnates, de stirpe militari nobiles Assisiaties, » quorum nomina ad perpetuam rei memoriam » dominus Papa scribi jussit in libris publicis. » Inter hæc autem legitur: D. PETRUS ANGELI ZELPHANI.

ac forte ista
testatus est
anno 1277.

60 Hactenus illustrissimus Octavius, qui quod observat de Zelphani testimonio ad annum 1277 referendo, satis verisimile est, tum quod eo anno collectæ fuisse de eadem Indulgentia attestaciones dicantur in Speculo S. Francisci verbis num. 44 datis, consentiente Waddingo, ibidem pariter relato; tum quod eodem anno consignata habeamus testimonia B. Benedicti Aretini et Raynerii. Hinc mihi suspicio ingeritur, S. Bonaventuræ, triennio ante defuncti, de hac Indulgentia silentium (de quo infra pluribus) nonnullis occasione dedit, eandem negandi aut revocandi in dubium, ac propterea superiores Ordinis prudenter decrevisse colligere testimonia eorum, qui aut S. Francisco, aut sociis ejus seu discipulis convixerant, ne temporum lapsu dubitatio invalerent. At quæcumque fuerit ea colligendi ratio, certe cum eodem anno recte congruunt, quæ Octavius ex monumentis Assisiansibus observavit.

que ipse præ-
sens viderat.

61 Facile enim potuit Petrus Zalsanus, seu Zelphanus, Angeli Zelphani filius, anno 1225 consecrationi ecclesiae atque Indulgentiae promulgationi, Honorio summo Pontifice, juvenis interfuisse; deinde Gregorio IX, Honorii successor, fidem suam cum aliis viris nobilibus Assisiatibus adversus imperatorem Fredericum II obstrinxisse, annoque 1232 adstitisse canonizationi S. Stanislai, Cracoviensis episcopi et martyris, ab Innocentio IV, qui eidem Gregorio post Cælestinum IV anno 1245 successus fuit, Assisii sollemniter celebrata, ac tandem anno 1277, nondum decrepitæ ætatis senex, testimonium pro Indulgentia dedisse, cum inter hunc annum annumque 1225, cui Indulgentiae promulgationem Octavius cum Waddingo innexuit, non nisi anni 34 intercesserint. An tamen non aliquot annis citius ista promulgatio reponenda sit, quæremus infra; at certe non tantum potest esse istud temporis discrimen, ut difficultatem hic parere queat.

B. Franciscus
Fabrianensis,
anno 1267 in
Ordinem ad-
missus

62 Rursum alter ejusdem rei testis a Waddingo aliisque adducitur B. Franciscus Fabrianensis, Ordinis Minorum, cujus gesta apud nos illustrata habes tom. III Aprilis a pag. 88, iterumque ibidem in Appendice a pag. 985. Natus hic est anno 1231, Ordinem Minorum ingressus anno 1266, ut ibidem dictum est pag. 985, num. 4, vel anno 1267, ut habetur pag. 89, num. 5, atque ipsemet in Chronico supra laudato ac mox laudando asseruit his verbis: Anno Domini MCLXVII ego Fr. Franciscus veni ad Ordinem, receptus a dicto fratre Monaldo de S. Elpidio, tunc provinciali Ministro. Obiit autem anno 1529, sicut in citati Operis nostri pag. 983, num. 5 testatur ejusdem ex sorore nepos frater Dominicus Bonaventura. Hinc fatendum est, Beatum hunc natum esse annis 28 vel paulo pluribus post primam Indulgentiae promulgationem, at idoneum

tamen testem esse propter temporis propinquitatem. D Adde, quod etiam dictorum suorum testem laudet fratrem Leonem, S. Francisci olim socium, quocum ea de re egerat, fueritque vir non modo sanctæ vitæ, verum etiam litterarum studiis admodum deditus, prout in Operis nostri tomo citato videri potest.

65 Waddingus in Scriptoribus Minorum inter Opera ab eodem Beato scripta unum recenset De veritate et excellentia Indulgentiæ S. Mariæ de Portiuncula, quod in archivo Ordinis sui Manuscriptum Romæ, ait, asseruari. Ejusdem Opusculi initium et finem exhibet in Annalibus ad annum 1267, num. 3, unde intelligo, prorsus idem esse cum iis, quæ leguntur in ejusdem B. Francisci Chronicis, vulgo Fabrianensibus, ex quibus quaedam excerpta dono RR. PP. Conventualium Romanorum penes me esse, dixi supra num. 9 et 10, ubi de nostro hoc exemplari plura invenies, quorum pauca hic necessario repetenda sunt. Sic itaque in eo legitur: Ad memoriam in futurum. Ego Fr. Franciscus de Fabriano, inutilis et indignus Fr. Minor, que legi et vidi sub sigillo autentico domini episcopi Assisiansis de Indulgentia S. Mariæ de Portiuncula dicte civitatis Assisii, ecce nunc redigo in his scriptis.

scripsit, quo-
modo S. Fran-
ciscus

64 Cum staret B. Franciscus semel de nocte orans in dicta ecclesia, fuit sibi revalatum a Christo, quod iret ad summum dominum Honorium, qui tempore illo erat Perusii, et peteret Indulgentiam pro dicta ecclesia B. Mariæ. Qui consurgens vocavit fratrem Masseum de Marignano in socium, et ivit. Et stans coram dicto Papa, sic ait: Sancte Pater, supplico Sanctitati vestre, quod in ecclesia S. Mariæ de Angelis, quam nuper reparavi, ponatis Indulgentiam absque oblationibus. Cui Papa respondit: Quot annos vis, et quantum vis, ut ponam Indulgentiam? Cui beatus Franciscus respondit: Sancte Pater, placeat Sanctitati vestre, non dare annos, sed animas. Et dominus Papa dixit: Quo modo vis animas? Et S. Franciscus respondit: Volo, si placet Sanctitati vestre, quod, quicumque venerit ad dictam ecclesiam contritus et confessus, absolvantur a culpa et pena in celo et in terra, a die sui baptismatis usque in diem et horam introitus ecclesie supradicte.

divinitus mo-
nitus, eam In-
dulgentiam
petierit.

E

65 Cui dominus Papa respondit: Multum est, quod petis, Francisce. Non est consuetudo Romane curie talem Indulgentiam dare. Tunc beatus Franciscus dixit: Domine, quod dixi, non peto ex parte mea, sed ex parte illius, qui me ad vos misit Dominus Jesus Christus. Tunc dominus Papa statim intulit, ter dicens: Placet mihi, et volo, quod habeas. Tunc Cardinales, qui aderant, dixerunt: Videte, Domine, quod, si talem Indulgentiam ibi datis, ultramarinam destruetis. Tunc Papa respondit: Dedimus et concessimus sibi eam; nec possumus, nec expedit illud destruere, quod factum est; sed modificemus eam, ut tantum ad diem naturalem se extendat. Et tunc Papa vocavit B. Franciscum, et dixit ei: Ecce, nunc concedimus, quod, quicumque venerit et intraverit dictam ecclesiam sancte Mariæ bene confessus et contritus, sit absolutus, a pena et a culpa, et hoc valere volumus singulis annis in perpetuum, tantum per diem naturalem a vespere primis usque ad vespere diei sequentis.

et obtinuit
ab Honorio
III Papa

F

66 Tunc beatus Franciscus, inclinato capite, egrediebatur de palatio. Tunc dominus Papa dixit: O simplex, quo vadis, quid portas de ista Indulgentia? Cui sanctus Franciscus: Sancte Pater, sufficit mihi verbum vestrum. Si opus Dei est, ipse opus suum habet manifestare; et habere ego nolo aliud privilegium; sed tantum sit carta beata Virgo Maria, notarius sit Papa*, et angeli sint testes. Et cum intrasset causa orationis quoddam hospitale, quod erat in medio itineris, egressus dixit socio fratri Masseo: Dico tibi ex parte Dei, Indulgentiam, mihi exhibitam nunc a domino Papa, mihi esse a Domino confirmatam in celis. Et hoc testificatus est frater Leo, unus de sociis beati

sine litteris, et
quoniam hæc
testati sint:

* al. Christus

Francisci,

A Francisci, vir probate vite, quem ego frater Franciscus vidi in anno, quo veni ad fratres, quoniam ivi ad dictam Indulgentiam. Dixit enim mihi dictus frater Leo, se audivisse ab ore beati Francisci de dicta Indulgentia, ab eo, ut predicetur, impetrata. Frater Benedictus de Arelio, et Fr. Ranerius de eadem terra, sicut predictum est de dicta Indulgentia, sic testificati sunt, se audivisse e dicto fratre Masseo. *Hactenus ibi.*

alia ejusdem
Beati de eodem
argumento
annotatio.

67 *Diploma episcopi Assisiensis, quod in initio laudat B. Franciscus Fabrianensis, esse Theobaldi, dixi in § 1 hujus Dissertationis, ubi etiam illud dedi, cujus auctoritati non parum ponderis addidit hic Fabrianensis, dicta sua fratris Leonis a se consulti testimonio confirmans. Verum quæ de promulgatione ejusdem Indulgentiæ in Theobaldinis litteris præterea leguntur, in apographo nostro hic desiderantur, ac solum post varia alia (forte auctor ea oblitus fuerat superius addere) sub novo titulo sequuntur hoc modo: De Indulgentia S. Marie de Portiuncula. Frater Benedictus de Arelio, et Fr. Ranerius de eadem terra, et Fr. Leo de dicta Indulgentia testificati sunt, se audivisse a dicto fratre Masseo; et dictus Fr. Leo dixit, se etiam audivisse a sancto Francisco. Item die consecrationis dicte ecclesie per vii episcopos, qui ibi fuerunt presentes, cum multa solemnitate fuit dicta Indulgentia in populo publicata. Quæ consecrata fuit iii Nonas Augusti. Et qui audierunt, retulerunt, se audivisse etiam tunc beatum Franciscum predicantem in populo coram dictis episcopis, et dicentem: Ego volo vos omnes mittere ad paradysum, et annuncio vobis Indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis; et omnes vos, qui venistis hodie, et omnes, qui venerint annuatim tali die, bono corde et bene confessi et contriti, habeant Indulgentiam omnium peccatorum suorum, et sint absoluti a pena et a culpa. Præmissa etiam ibidem erant hæc: Anno Domini mcccvi, iii Nonas Augusti fuit consecrata ecclesia S. Marie de Angelis a vii episcopis. Et dominus Honorius Papa III posuit ibi Indulgentiam a pena et a culpa. Et beatus Franciscus die illa sic Indulgentiam populo adnuntiavit, præsentibus dictis episcopis: Ex parte Domini nostri Jesu Christi, et sanctissime Matris ejus ac prædicti domini Papæ.*

Testati pro ea
etiam sunt
Fr. Michael
Angelus

68 *Inier monumenta a RR. PP. Conventualibus Roma ad me transmissa legitur et aliud testimonium, descriptum ex Miscellaneis Baluzii novissimæ editionis Lucensis, quibus Vir clarissimus Joannes Dominicus Mansi, nunc Lucensis (ut dictum est) archiepiscopus, illud ex codice Ms. sæculi XIV, bibliothecæ Congregationis Matris Dei Lucæ, ut in margine additur, inseruit: quale hic subdo: In Christi nomine. Amen. F. Michael Angelus, Minister provinciæ S. Francisci, retulit, quod in præsentia sua et F. Deodati, Custodis Perusii, et in præsentia F. Angeli, socii ejusdem Ministri, D. Jacobus Capoli dixit, quod semel coram uxore sua, et Jacobutio et alia persona interrogavit F. Leonem, utrum Indulgentia, quæ est in Portiuncula, esset vera; qui respondit: Sic; et dixit, quod B. Franciscus sibi in hæc verba retulit, quod petivit a D. Papa, ut faceret sibi Indulgentiam in anniversario consecrationis ecclesie: et D. Papa interrogavit: quantum vellet. Et D. Papa de uno anno, et postea de tribus (supple: locutus est) et venerunt usque ad septem. Et S. Franciscus non erat contentus. Et tunc dixit D. Papa, quantum vellet: qui respondit: Volo, si placeat S. P., ut propter beneficia, quæ fecit Dominus in illo loco, et adhuc faciet, quod omnes, qui venerint bene contriti et confessi, habeant peccatorum suorum indulgentiam. Et D. Papa dixit, quod tantum valeret per unam dierum naturalem, videlicet a vespere usque ad vespere. Et cum B. Franciscus exiret a D. Papa, audivit post concessionem vocem dicentem: Fili Francisce, scias, quod, sicut hæc Indulgentia data est in terra, ita confirmata est in cælo.*

* an. diem 2

69 *Annus, quo iste hæc testatus est, in nostro*

apographo non exprimitur; ast videtur et hic et locus expressus fuisse in eo, quod vidit Waddingus, cum ad annum 1277, num. 20 dicit: Prædictus etiam frater Angelus de Perusio (Minister provinciæ S. Francisci, cujus mox meminimus) die 19 Augusti hujus anni in cella B. Egidii apud Perusium aliud præbuit testimonium, quale ex ore domini Jacobi de Capoli Perusini, ille vero ex ore B. Leonis, socii S. Francisci, accepit. Præsentes aderant Deodatus, Custos Perusii, et Fr. Angelus, ejusdem socius. Ut sit, testimonium hoc ad sæculum XIII pertinere, colligitur ex personis in eodem nominatis, atque hinc ulterius verisimile fit, datum esse anno 1277, ut habet Waddingus. Ad idem sæculum pertinet Michael Bernardutius, prius Spoletanus, mox civis Assisias, a quo, ibidem præmiserat, historiam ejusdem Indulgentiæ scriptam esse, sicut eam audiverat in ipsa æde Angelorum a primis ejusdem sancti Viri (Francisci) discipulis; imo ipse omnium primus eam scripsit, si verum est, quod refert Grouvelus his verbis: Michael Bernardutius, alias BERNARDI, Historiam Indulgentiæ scripsit sub annum mcccxxx. « Reperitur » (teste illustrissimo D. Octavio episcopo Assisiensi Tr. de Indulg. Port.) « in cancellaria » Priorali Assisii ad annum mcccxxviii unus e consiliariis Petrus Bernardi, utique hujus frater aut filius. In Historia Maceratensi Pompei Compagnoni legitur ejusdem familiæ judex Generalis in Marchia IL SIGNOR BERNARDO ASSISI (id est: Dominus Bernardus Assisias) « ad annum mcccxxxvii. » Operæ pretium esset, hoc illius Opusculum, sicubi exstet, vulgari.

AUCTORE
C. S.
et Michael
Bernardutius,
(ut dicitur)
ambo sæculo
XIII.

70 *Rursum alterum, scilicet B. Joannis Firmani, alias Alvernicolæ, testimonium ad annum 1277, num. 20 ex Mariani Florentini Chronico, ut apparet, adfert Waddingus, cujus verba transcribo. Ego in verbo veritatis assero, me audivisse ab optimis viris ac probatissimis S. Patris nostri Francisci sociis, fide utique dignis, quod ipsi acceperint a fratre Masseo, intimo socio ejusdem sancti Patris, viro sanctissimo et probato in omni sanctitate et veritate, seriem et relationem obtentæ Indulgentiæ Portiunculæ, qui dixit eis, se fuisse cum S. Francisco, quando eandem indulgentiam, a Domino datam, Pontifex confirmavit. Colitur hic B. Joannes die 9 Augusti, quo de eo actum apud nos est, dictumque ibidem, natum ipsum esse circa annum 1259, annoque 1522 vita functum; ut facile potuerit cum aliquot S. Francisci sociis colloctus, atque ista testatus fuisse.*

Laudatur
etiam B. Joannes
Firmanus

71 *Nequeo tamen hoc illius testimonium aliunde confirmare; nec magis scio, quam certum sit, quod laudatus Waddingus ad annum 1509, num. 26 de eodem B. Joanne enarrat; nimirum, hunc eo anno in die Indulgentiæ Portiunculanæ excepisse confessionem cujusdam senis Tertii Ordinis S. Francisci, centenario majoris, qui non longe a civitate Assisiensi Perusium versus habitabat, qui ab illo interrogatus, cur in ea ætate illuc adveniret, respondisse dicitur: Si venire non possem, ... me vehi curarem, imo et trahi, ne sacer hic dies absque tanto lucro transiret: Denum tanti fervoris causam rogatus, dixisse, S. Franciscum apud patrem suum sæpius susceptum hospitio; et dum Perusium pergeret post obtentam a Domino hanc Indulgentiam, ut eam Pontifex confirmaret, et promulgari permitteret, rem omnem narrasse, et semetipsum tunc astitisse narranti. Ita laudatus Waddingus, qui cum horum certum eadem non alleget, nisi forte Marianum suum Florentinum, de eorundem fide nihil possum statuere.*

paulo post
medium sæ-
culum XIII
natus.

72 *Certiora apparent, quæ Grouvelus in Opusculo frequenter laudato habet pag. 185 et sequenti, sic inquit: F. Ubertinus de Casali, vir eodem seculo (XIII et XIV) pietate non minus, quam doctrina celebris, paupertatis Franciscanæ et regularis disciplinæ in partibus Vallis Spoletanæ, Marchiæ et Tusciæ promotor egregius, ac Parisiis olim novem annis lector, inter alia scripsit Opus historico-theologicum, qui titulus: ARBOR VITÆ CRUCI-*

Ubertinus Ca-
salensis in
Opere, anno
1305 perfectio.

EIX.

AUCTORE
C. S.

FIXI. Est tomus in folio, continens quinque libros. Extat in bibliotheca nostra Lovaniensi, Venetiis impressus an. MDLXXXV. De quo vide D. Dupin. *De eodem Opere agens Waddingus in Bibliotheca Minorum, ait, etiam exstare Ms. in bibliotheca Minorum Casenzæ, et Romæ in Vaticana. Progredior verbis Grouweli.* In Prologo hujus Operis fatetur (*Ubertinus Casalensis*) se « anno mcccv, quo Opus absol- » verat, triginta duos annos in Ordine transegisse, » et professum anno mclxxxiii » sub generalatu S. Bonaventuræ; cumque sub annum mclxxxiv visitaret sanctuaria Romana, descendit ad vallem Reatinam et alia pia loca, a B. Francisco instituta.

eandem In-
dulgentiam,
quam et lucra-
tus fuit,

75 Invisit et B. Joannem Parmensem, qui, postquam anno mclvii Generalatus officio cesserat, ad tuguriolum Grætii (quod Rupem vocat, quia in rupe excisum) se receperat, ut Deo liberius vacaret. Ab illo se confortatum absolutumque dicit, et in-structum de celebri Indulgentia Portiunculæ, in cujus sacello divinas sensit immutationes. Sic enim scribit in Prologo Operis laudati: « Romana san- » ctuaria visitans » (sub annum mclxxxiv) « ad » B. Joannem de Parma, ad Rupem » (eremitorii Grætii) » latus deveni, et ab ipso confortatus, » absolutus et instructus, in die Indulgentiæ se- » cundæ diei Augusti intravi ecclesiam B. Mariæ » de Portiuncula de Assisio, et juxta eam per- » noctavi, in qua gloriosa Virgo Maria, quæ primo » Christi personam in Bethleem pepererat, in Fran- » cisco et Clara et eorum Ordinibus peperit ejus » vitam. Ubi tantam immutationem accepi, ... ut » spiritum Christi de novo in me genitum fide- » libus » tradiderim « nutriendum. » Ita Ubertinus, qui rursus lib. iv, cap. 40 scribit in hæc verba: » Christus in loco S. Mariæ de Portiuncula statum » Evangelicum in utroque sexu per Franciscum et » Claram » renovavit. « Cui etiam ecclesiæ secunda » die Augusti virgo beatissima a Filio suo obtinuit » (gloriosa) « in cælis, et B. Franciscus a Papa » (vicario Christi) in terris Indulgentias remissionis » plenariæ omnium peccatorum. Vides ergo, quam » jucunde Christus Matrem suam glorificavit. »

manifeste ad-
struit;

74 Grouwelo fere consonans anonymus Franciscanus in Dissertatione epistolari de eadem Indulgentia, anno 1760 Tridenti Italico idiomate edita, pag. 144 et sequentibus, ex antiquissimo, ut loquitur, Ms. pergamento exemplari ejusdem Operis, accepto ex archivo conventus Assisiensis S. Francisci, observat, istud inscriptum esse: Arbor crucifixæ vitæ Jesu, in eoque quædam aliter legi, quam in editione Veneta, ac speciatim partem textû mox dati ex eodem sic recitat: Cui etiam ecclesiæ in die prima Augusti Virgo beatissima a Filio obtinuit in cælis, et Franciscus in terris Indulgentiam plenariæ remissionis omnium peccatorum. Vides ergo, quantum Christus Matrem triumphaliter coronavit. Ultravis lectio sit autographo conformior, hic parum interest.

de eaque etiam
mentio fit

73 Sæculo xiii etiam floruit B. Angela Fulginas, anno 1509, mortua, cujus Vitam ab Arnaldo fratre Minore, ejusdem confessario, scriptam ex editione Parisiensi cum codice Corneli Dugnii, aliisque Mss. collatam, Henschenius noster ad diem 4 Januarii vulgavit. Eandem deinde Joannes Baptista Boccolinus recudit Fulgini anno 1714, adjectis in Appendice ex pervetusto, ut loquitur, codice conventus Assisiensis Minorum Conventualium variis, quæ in Henscheniana, quam Bollandi vocat, editione desiderantur. Inter hæc autem pag. 262 legitur Beata illa ad lucrandam dictam Indulgentiam accessisse. Locum illum ex Assisiensi codice, forte eodem, excerptum communicarunt mecum sæpe dicti Patres Conventuales Romani, quem hic subjiciam, postquam illius codicis notitiam ex subscripto notarii publici testimonio, dederim. Sic se habet: Quam quidem copiam, fideliter et de verbo ad verbum, aliena tamen manu, desumptam ex folio 54 * pervetusti codicis Ms. Vitæ B. Angeli de Fulgineo Tertii Ordinis S. Francisci, ab eadem ipsa fratri Arnaldo Ordinis Minorum, confessario suo et consanguineo,

* Bocco. Ex
pag. 21.

dictatæ, qui litteris Gothicis exaratus, et folia continens quinquaginta in quarto, in archivo sacri Assisiensis conventus ejusdem S. Francisci assertatur, ego infrascriptus publ. auctor. notarius, et Seraphicæ civitatis Assisii secretarius, cum eodem codice quam diligentissime contuli, eamque cum ipso plene et undequaque concordare inveni. In quorum fidem etc. Datum Assisii die secunda Maii 1763. Ita est. Blasius Epiphani Notarius publicus de præmissis rogatus etc. *Adest in margine ejusdem sigillum atramento expressum.*

76 Modo excerpta e Vita accipe. De mane vero sequenti (id est, die 2 Augusti; præmiserat enim, quæ acciderant In festo sancti Petri ad Vincula, (quod Kalendis Augusti celebratur) cum propter Indulgentiam vellem intrare ecclesiam Virginis gloriosæ de Portiuncula, et tenerem manu quamdam feminam, quæ ad intrandum in ecclesiam me juvare volebat, cum posui pedem super limen hostiæ, tunc subito anima mea fuit abstracta in tantum, quod in ipsa pressura corpus stetit, nec movebatur. Et dimisi mulierem illam, que me precedebat juvando; et vidi quamdam ecclesiam mire magnitudinis et pulchritudinis, tunc subito divinitus ampliata. Et in ista ecclesia nichil materiale apparebat, set totum omnino erat ineffabile. Et anima mirabatur, quomodo ita subito in impositione pedis tantum ipsa ecclesia ampliabatur: quia sciebam, quod ecclesia illa sancte Mariæ de Portiuncula erat valde parva. *Hæc ibi, ex quibus manifestum fit, B. Angeli Fulginatis ætate, seu sæculo xiii jam celebrem fuisse Portiunculanam Indulgentiam, et a copiosa hominum multitudine die 2 Augusti frequentatam. Eadem leguntur etiam in supra laudato codice Corneli Dugnii, nec tamen, nescio cur, ab Henschenio descripta fuere.*

in Vita B. Angeli Fulginatis a synchrono scripta.

§ V. Varia alia argumenta, quibus probatur Indulgentia Portiunculana seculo xiii et duobus sequentibus pro vera habita fuisse.

Ejusdem Indulgentiæ celebritatem sæculo xiii et sequentibus luculenter item probant decreta Ministrorum generalium Ordinis Minorum a Grouwelo relata parte II sæpe laudati Opusculi a pag. 92. Inprimis ex Chronologia Historico-legali Ordinis sui sic scribit: Ad hunc locum (ecclesiam S. Mariæ Angelorum in Portiuncula) cum ingens annuatim secularium concursus fieret, Fr. Bonagratia in capitulo generali, Assisii celebrato anno mclxxxix, electus Minister generalis « præcepit anno mclxxxix » per obedientiam et sub pœna excommunicationis, ut in die Indulgentiæ plenariæ S. Mariæ » de Portiuncula... nulla oblatio pecuniaria a fra- » tribus in ecclesia reciperetur, vel pro eorum » necessitatibus recepta expenderetur, propter » cupiditatis notam evitandam, qua posset ab in- » vidis falsa vel minus sacra Indulgentia publicari, » et devotio minorari. » Hiscæ plane consona leguntur apud nos tom. IV Maji in Appendice de Origine Fratrum Cappuccinorum S. Francisci, ex Italica Fr. Joannis de Terranova Latine versa, pag. 287; unde sequentia transcripsi. Postea anno mclxxxix Frater Bonagratia, factus Minister generalis, sub pœna excommunicationis ordinavit, ut in festo Portiunculæ non fieret ulla oblatio pecuniaria, vel reciperetur.

Indulgentiam etiam probant decreta Ministrorum Ordinis

78 Pergo Grouweli dicta describere. In capitulo, inquit, generali Assisii anno mcccxcv sub Ministro generali Raymundo Gaufredi prohibetur, ne Ministris nimis faciles * in concedenda fratribus nostri licentia petendi Assisium pro Indulgentia Portiunculæ lucranda; neque eam darent iis, qui aliam lucrati fuissent. Item, ne illi, quibus licentia eundi ad dictam Indulgentiam tribueretur, irent equitando, aut apud seculares hospitarentur in locis, in quibus sui Ordinis cenobia haberentur; neque Assisium accedere præsumerent ante postremum

sæculis xiii et xiv,

* adde, essent

A stremum Julii diem, aut ibi moram trahere ultra triduum absque Ministri vel Custodis specialia licentia. *Simillima legi possunt apud Waddingum ad præcitatum annum 1293.* Gerardus Odonis, Minister generalis FF. Minorum (*ita denuo pergit Grouvelus*) electus in capitulo Parisiensi anno mcccxxxix, Epistolam, quam in suo libello citat illustrissimus D. Octavius (*episcopus Assisiensis*) universis scripsit Fratribus, Assisii pro Indulgentia de Portiuncula impetranda congregatis, quæ incipit INDULGENTIAM MISERATIONIS DIVINÆ etc.

ac epistola
Geraldii Odo-
nis,

79 *Hujus apographum etiam habeo ex munere RR. PP. Conventualium Romanorum, quod unde acceptum sit, idem, qui multa alia superius allegata instrumenta contulit et subsignavit, notarius publicus et secretarius civitatis Assisii, Blasius Epiphani, testatur his verbis ad calcem adscriptis: Quam quidem copiam fideliter et de verbo ad verbum, aliena tamen manu, desumptam ex pervetusto codice membraneo Ms. Historiæ Indulgentiæ S. Mariæ de Portiuncula a fratre Francisco Bartoli, Ordinis Minorum, conscriptæ, nimirum a folio sexagesimo septimo usque ad folium septuagesimum, in archivio sacri conventus Assisiensis Minorum S. Francisci Conventualium asservato, ego infrascriptus publicus Apostolica auctoritate notarius, ac Seraphica civitatis Assisii secretarius, quam diligentissime cum prædicto codice contuli, ipsamque cum eo plene et undequaque concordare inveni. In quorum etc. Datum Assisii die secunda Maii 1763. Ita est. Blasius Epiphani notarius publ. de præmissis rogatus. Adest in margine de more sigillum ejus.*

in qua ille
hortatur suos
ad eam digne
lucrandam,

80 *Argumentum Epistolæ est exhortatio Fratrum ad Indulgentiam, cujus causa Assisium conveniant, digne promerendam; quæ longior illa est, atque quædam præterea continet, huc non spectantia, ac proinde suffecerit præcipua, quæ ad propositum nostrum conducunt, huc transtulisse. Inscriptio hæc est: In Christo michi Karissimis fratribus universis, in sacro loco Assisii pro Indulgentia sacri loci de Portiuncula congregatis, frater Geraldus, Ordinis Fratrum Minorum generalis Minister et servus, salutem et pacem in Domino sempiternam. Exordium vero tale: Indulgentiam miserationis divine, medelam humane salutis accomodam, reis autem necessariam, per Salvatorem nostrum predicandam fuisse mundo, sanctus propheta testatur; ipsum quidem Christum Dominum introducens per hæc verba: « Eo quod unxerit me; ad annuntiandum » mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, » et predicarem captivis indulgentiam. » Et post aliqua: Ad Indulgentiam consequendam concurrunt populi, suspirant, et orant et lacrimantur, offerunt et impendunt. Quali ergo studio, quanto desiderio, quali religione, quantave devotione debemus nos huic incumbere negotio, huic tali ac tanto intendere beneficio, ad quod nos trahit saluberrima tantarum rerum et talium multitudo?*

et quædam or-
dinat tunc ob-
servanda in
processione,

81 *Totis igitur nisibus in fervore spiritus re-collecti et studiosi, compositi et devoti, non pigri, non tepidi, non distracti, non vagi, fratres mei, oblatam vobis tantam hujus Indulgentie gratiam postulate, ipsamque cum fiducia petite, cum fiducia querite, et cum fiducia ad portam paradisi pulsate. Conscientias vestras moneo et exhortor in Christo Jesu, ne tante oblationem divine gratie in vacuum recipiatis: quomodo enim effugietis iram, si tantam neglexeritis salutem? Post multa hujusmodi ad pietatem hortamenta quædam etiam in hac solemnitate observanda præscribit, Sicut autem, inquit, in anno precedenti ordinatum extitit, in prima parte processionis incedant fratres de provinciis cismontanis; in secunda fratres de provinciis Lombardiæ; in tertia fratres de provinciis regni Siciliæ; in quarta fratres de provinciis Tusciæ, Romane, Marchiæ, Terre sancte et Græciæ; in quinta vero fratres de provincia sancti Francisci.*

82 *Tu vero Minister ipsius provincie, vel tu*

Custos Assisii, in ejus absentia, ordina, et aliquos fratres bonos, et ad hoc voluntarios et devotos, in numero convenienti deputa, qui per vices suas in logia super portam sacri loci de Portiuncula pro salute peregrinorum orent, et cantent letaniam, et divinum Officium, cum omni devotione, et in omni plenitudine caritatis. Ad mensam vero legi facito ystoriam impetratæ Indulgentiæ sacre ecclesie beate Mariæ de Portiuncula, sive de Angelis. *Notatur vero hæc Epistola data Avinione xxiii die Junii. Anno Domini m.ccc.xxx. tertio. Pontificatus domini Johannis Papæ vicesimi secundi anno xix. Hæc notæ chronice vitatæ sunt in Pontificatu Joannis XXII, qui cum illum adeptus fuerit die 7 Augusti anni 1316, non potuit anno 1353 ejusdem annum 19 invisisse, quem solum orsus fuit citato Augusti die anni 1354. Quam ob rem pro anno 19 Sedis illius substituendus est 17; aut, si annum 18 malis, pro anno Christi 1353, ponendus 1354: nam laudatus Pontifex nullo mense Junio annum sedis suæ 19 numeravit, mortuus die 3 Decembris anni 1354 post Pontificatus sui annos octodecim, tres menses, dies 28, ducto initio a die 7 Augusti anni 1316. Verisimilius est, in solo Pontificatus anno errorem cubare, tum quod in hoc facilius sit lapsus memoriæ, tum quod idem annus Domini, mensis et dies legantur apud laudatum Grouvelum, omisso anno Pontificatus.*

AUCTORE

C. S.

in ecclesia et
in triclinio:
ad Epistolæ
subscriptionem,

85 *Subditur ibidem et alius error, scriptori ejusdem codicis unice attribuendus, dum post ejusdem Epistolæ finem hæc adjevit: Explicit littera magistri Geraldii, Ordinis Minorum Generalis, et patriarce (lege patriarchæ) Jerosolimitani, ac episcopi Cathanensium, missa Assisii tempore Indulgentiæ. Geraldum, de quo hic, anno 1342, non quidem Hierosolymitanum, sed Antiochenum patriarcham creatum fuisse, ac paulo post etiam Catanensem in Sicilia ecclesiam administrandam accepisse a Clemente VI, docet Waddingus ad eundem annum, et quod ad Antiochenum patriarchatum attinet, etiam probat ex ejusdem Clementis litteris, quas in Regesto Pontificum exhibet. Ceterum num. 41 jam observavi, neque ex insertis Ms. codici, in quo Francisci Bartholi Opusculum de Indulgentia legitur, laudatis Geraldii litteris; neque ex mox relata additione consequi posse, dictum Opusculum post annum 1523 ab eodem Francisco Bartholi compositum esse; sed solum, eundem codicem non esse ipsum Bartholi autographum, aut ista eidem codici vel ab eodem Bartholo, vel ab alio postmodum addita fuisse.*

et adjectam
notam,

84 *Nunc, unde paululum digressi sumus, revertamur. Ex allegata Geraldii Odonis Epistola sane constat primo, etiam tunc temporis celebrem fuisse in sacra sede Portiunculana Indulgentiam, magnaque cum sollemnitate et copiosa, tam Franciscanorum, quam aliorum, ex variis provinciis adventantium multitudine frequentari soluisse: secundo, existisse tunc aliquam Ystoriam, seu Historiam ejusdem impetratæ Indulgentiæ, quam eo die congregatis in triclinio Fratrum Geraldus generalis Minister prælegi voluit. Quæ tamen hæc fuerit, certo dici nequit. At verisimile est, eam aut Theobaldi episcopi litteras, superius datas, fuisse, aut memoratum Bartholi Opusculum; aut, si neutrum velis, vetustiorum aliquam ejusdem Indulgentiæ historiam admittas, oportet: nam Corradi, pariter episcopi, litteræ tunc nondum exstabant. Non multum vero Bartholinæ aut Theobaldinæ dissimilem fuisse eam, quam Geraldus designavit, utcumque colligere licet ex his Geraldii in eadem epistola verbis: Sancta Virgo, Mater Jesu, pro Indulgentia impetranda deprecata est. Seraphicus homo, devotus Franciscus ex desiderio Indulgentiæ plorat. Indulgentiæ impetrande assistunt angeli, interveniunt archangeli; qui scilicet omnes in impetratione Indulgentiæ intervenisse, apud Bartholum Corradumque dicuntur.*

observatio.

85 *Annum illum Fratrum Minorum ad eam Indulgentiam lucrandam Assisium concursum perspectum etiam habuit sæculo xiv senescente Gregorius XI summus Pontifex, qui cum per litteras, ad universos Ordinis*

De Indulgentia hac etiam meminere Gregorius IX, Ordinis.

AUCTORE
C. S.

Ordinis Fratrum Minorum superiores Avenione 10 Kalendas Julii, anno Pontificatus sui secundo, id est, æræ Christianæ 1572 datas, idoneos ex eodem Ordine missionarios pro Bosnia peteret, inter alia hæc scripsit: Cæterum cum annuatim in Calendis Augusti ad ecclesiam S. Mariæ de Portiuncula, Assisinatæ diocesis, pro Indulgentia ibidem obtinenda soleant multi fratres dicti Ordinis cum suorum licentia Ministrorum de diversis partibus mundi confluere, propter quod de bona ipsorum vita et intentione est verisimiliter præsumendum, dilectis filiis, Ministro provincie S. Francisci, et Custodi Assisii, Ordinis præfati, similiter præsentium auctoritate mandamus, quod Minister, et in ejus absentiam vel defectum Custos præfati, vel alterius eorum vicarius, illis fratribus, qui ad dictam Indulgentiam in Calendis Augusti proxime secuturis accedent, et ad dictas partes Bosniæ ire voluerint, ut præfertur, quosque ad hoc noverint, vel testimonio fide digno, saltem duorum fratrum sæpe dicti Ordinis, repererit esse idoneos, auctoritate nostra hujusmodi licentiam cum opportunis super hoc litteris largiatur etc. Epistola integra legi potest apud Waddingum ad citatum annum 1572, num. 52, unde ista accepi.

et decreta
Ordinis sæculo
lxv.

B

86 *Alia rursus eandem Indulgentiam testantia producit Grouvelus pag. 94 et sequenti, quæ pariter huic transcribo. « B. Joannes Capistranus anno » mccccxlii in capitulo generali (quod refertur apud » Michaelæ Angelum a Neapoli, estque impressum » Neapoli anno mccc.) in constitutionibus factis in loco » S. Mariæ de Angelis ordinavit de unanimi consensu omnium vicariorum, quod fratres non mittantur ad Indulgentiam Portiunculæ pro qualibet » provincia annuatim, et quod illi, qui missi fuerant uno anno, non possent mitti iterum, nisi » post quinque annos immediate sequentes. » Item in capitulo generali celebrato in conventu nostro Araceli anno mccccxvi, die vi Maii, statutum est: » Quod anno quolibet non possint ad Indulgentiam » Portiunculæ mitti, seu accedere ultra sex fratres » in totum pro unaquaque provincia, seu vicaria; » et quod illi, qui ad illam accesserunt, non possint ad eandem Indulgentiam redire per quinque » sequentes annos. »*

Concluditur
pro veritate
Indulgentiæ
celebris,

C

87 *Post hæc supraque relata non immerito sic concludit Grouvelus: Ex illis manifeste colligitur, quod olim tempore Joannis de Parma, generalis Ministri Ordinis ab anno mcccxlvi ad mcccvi, ac deinceps esset frequens concursus populi ad lucrandam Indulgentiam Portiunculæ, Christo specialiter vocante et cooperante, qui eandem miraculose concesserat. Si enim nulla fuisset Indulgentia, si nec a Christo, nec ab Honorio, ut prætendunt adversarii, data; superiores Ordinis, viri certe zelosi et custodes tam vigiles super gregem Domini, non scripsissent tot litteras exhortatorias ad illam promerendam, nec misissent fratres subditos suos in terram tam longinquam, neque de ejusmodi peregrinantibus statuta fuissent condita in capitulis generalibus. Ordo igitur universus credit ante et post tempora Bonaventuræ, sacello Portiunculæ et a Christo et ab Honorio III datam fuisse Indulgentiam plenariam, quæ certe argumenta confundunt adversarios, redduntque rationem unicam, quam ex silentio Bonaventuræ prætendunt, plane inutilem ac nullius momenti. Quidquid sit de donatore Indulgentiæ, et modo, quo hæc data fuerit, de quibus postea disseremus, fuisse jam inde a tempore S. Francisci in sacra æde Portiunculana celebrem Indulgentiam, cuilibet sensato homini videri debet.*

quam et am-
nullus Pontifex
negavit,
imo multi

88 *Nec vero erant illa, quæ de celebritate hujus Indulgentiæ hæcenus retulimus, ejus generis, quæ intra alicujus monasterii muros locive mania concluderentur, sed publice nota et per universas orbis Christiani provincias, ex quibus ad eam Indulgentiam promerendam concurrebatur, late propalata. Erat Assisium, estque hodieum, dittonis Ecclesiasticæ civitas, nec poterant ea latere Pontificibus;*

neque tamen ullus horum, licet id temporis rarissima essent hujusmodi Indulgentiæ; tantaque eas obtinendi facilitas bello sacro, quod illi per propositas Indulgentias alias in Oriente tunc urgebant, minime favorabilis poterat videri, nullus tamen, inquam, Pontificum illius usum veluit, aut in dubium revocavit. Imo Bonifacius VIII, qui ab anno 1294 usque ad 1505 Ecclesiam rexit, suos nuntios Assisium misit, qui eam populo pro concione commendarent, aliique etiam Cardinales et ecclesiastici præules ad eandem promerendam eodem accurrerunt, ut constat ex litteris Theobaldi et Corradi, Assisiensium episcoporum, § 1 et 2 recitatis.

89 *Mitto alia, solumque addo, quæ Grouvelus agnoverunt pag. 214 recitavit ex Michaelis Medinæ libro de Indulgentiis adversus hæreticos scripto ad Patres sacri concilii Tridentini, ad quos etiam a Philippo II Hispaniarum rege missus fuit. In hoc libro etiam Indulgentia Portiunculana propugnatur, et ex summis Pontificibus, qui eandem agnoverunt, nominantur sequentes: Martinus IV (is ab anno 1281 usque ad 1285 Pontificatum tenuit) qui etiam aulicos ac familiares suos tempore Indulgentiæ in Assisium proficisci ad obtinendam peccatorum veniam exhortari solebat. Alexander IV (sedit ab anno 1284 usque ad 1261) qui et de elemosyna, quæ singulis annis affertur, templum sacratissimæ Virginis reficere præcepit, donans etiam Fratribus facultatem audiendi confessiones adventantium populorum. Clemens V (præfuit hic Ecclesiæ ab anno 1505 usque ad 1514) qui quorundam quæstuariorum (quod in Clementina ABUSIONIBUS præditur) avaritia atque imposturis paulum Indulgentiis infestus, quesitus de illa (Portiunculana) quid esset agendum; Nos, inquit, ad Indulgentiam istam non apponimus os nostrum. Joannes deinde XXII (sedit ab anno 1516 usque ad 1554) Gregorius XI (ab anno 1570 usque ad 1578) et alii, difficile profecto enumerabiles etc. Videamus modo a quibus, quoque arguenti genere ac pondere ista Indulgentia oppugnetur.*

§ VI. Recensentur aliquot, qui hanc Indulgentiam scriptis editis varie impugnarunt, et contra tutati sunt: singularitas ejusdem ex disciplina Ecclesiastica ejus temporis.

Quod nullæ pro Indulgentia Portiunculana litteræ Pontificiæ existerent, jam inde a sæculo xiii et xiv aliqui ansam arripuerunt eam criminandi, aut vocandi in dubium, qui ut redarguerentur, collecta fuere eodem sæculo xiii variorum testimonia, qui aut cum ipsomet S. Francisco, aut cum hujus sociis vicerant, editæque ab episcopis Assisiensibus Theobaldo et Corrado litteræ publicæ, uti supra pluribus exposui. Sæculo xvi eandem scriptis impugnarunt (nec mirum) heterodoxi, Erasmus Alberus Brandeburgicus in libro, quem criminatori appellare placuit Alcoranum Franciscanorum; et Martinus Chemnitius in Examine Concilii Tridentini parte iv; quorum primo Henricus Sedulius, Ordinis Fratrum Minorum, Apologeticum opposuit; alterum venerabilis servus Dei Robertus Bellarminus, e Societate nostra S. R. E. Cardinalis, libro ii de Indulgentiis capite ultimo, sic arguit.

Sæculo xvi
eam impug-
narunt Alberus
et Chemnitius,

F

91 *Chemnitius eam vocat impudentissimam fabulam, et præter alia scribit, S. Franciscum Honorio summo Pontifici dixisse, sigilla bullæ Indulgentiæ illius esse stigmata. At nullus auctor hæc refert præter Chemnitium, et non solum non est verum, sed nec verisimile, tum quia nondum S. Franciscus stigmata habuerat, tum illa Indulgentia concessa est, tum quia, etiamsi habuisset, non ea Vir summæ humilitatis ulla ratione jactasset. Porro ad eam narrationem infirmam nihil omnino Chemnitius affert, nisi judicium suum. Ad confirmandum autem adsunt testes illius temporis, qui historiam conciperunt, ut cognosci potest ex initio secundi libri Chronicorum Ordinis S. Francisci*

quem impudentem hæreticum Cardinalem Bellarminus

A cisci (*nempe per Marcum Ulyssiponensem.*) Adest præterea testimonium S. Bernardini tom. I, Sermone 9, qui est in Evangelium Dom. Quadrag., qui vir sanctitate, doctrina et miraculis clarissimus fuit. Adest testimonium S. Antonini in part. Summæ Hist. tit. xxiv, cap. 14, § 3, qui etiam vir doctus et sanctissimus. Adest concursus populorum frequentissimus ad eam ecclesiam Kalendis Aug., quo solo die Indulgentiæ divinitus concessa obtineri potest. Adsunt denique signa et prodigia non pauca, quæ ad illius Indulgentiæ veritatem astruendam edita fuisse, Chronica jam citata testantur.

merito recte-
que redarguit.

92 Sed non sine causa Kemnitiis hanc historiam falsam et fabulosam haberi cupit; quoniam per eam historiam tria Catholica dogmata confirmantur; unum de Indulgentiis, alterum de Pontifice Maximo, tertium de Confessione. Siquidem ad preces S. Francisci Christus ipse plenariam Indulgentiam dedit; sed non nisi per ministerium vicarii sui, Pontificis Maximi, dedit; nec nisi per contritionem et confessionem a culpa expiatis, et eam ecclesiam visitantibus dedit. *Haec venerabilis servus Dei, Cardinalis Bellarminus, cujus hæc censura adversus Chemnitiis quam æqua sit, tum ex dictis constat, tum ex dicendis constabit. Obiter tamen observa, dum Bellarminus, dicens, frequentissimum populum ad ecclesiam Portiunculæ quotannis concurrere Kalendis Augusti, addidit:* Quo solo die Indulgentia divinitus concessa obtineri potest, sic diem illum per naturalem exponendum esse, ut incipiat Kalendis Augusti in vespertis, posteroque die in vespertis terminetur, uti ex supra relatis certum est. Pergamus ad sæcula XVII et XVIII.

Duos adver-
sus eamdem
anonymos
libellos

95 Reverendus Pater Matthias Grouvels, Ordinis Fratrum Minorum Recollectorum, S. Theologiæ lector jubilatus, et provinciæ Germaniæ Inferioris defensor, in Præfatione ad Opusculum jam crebro laudatum, ac mox laudandum, postquam duos istos heterodoxos scriptores nominavit, Hos, subdit, antesignanos et duces insignes secuti sunt quidam tenebriones nuperi; primus quidem, edito libello famoso, cui titulus: «Tractatus brevis historico-Theologicus, quo examinatur, quid censendum sit de Indulgentia ab ipso Christo S. Francisco in ecclesia vel sacello B. Mariæ Angelorum, vulgo de Portiuncula, ut circumfertur, concessa etc.» Remis anno MDCXVII. Alter vero in libello suo famoso, cui titulus: «Dissertatio historico-Theologica, qua examinatur, quid censendum sit de Indulgentia ab ipso Christo S. Francisco in ecclesia vel sacello B. Mariæ Angelorum, vulgo de Portiuncula, ut circumfertur, concessa, et post ab eodem Sancto publicata. Secunda editio auctior et correctior, cum Appendice Apologetica, qua evertuntur palmaria duo, ut adversariis videntur, argumenta, ei nuper objecta in Commentariis Trevoltianis, alias Mémoires de Trevoux anno MDCCLII. Colonia Agrippinæ anno MDCCLII.

insigniter re-
fellit R. P.
Grouvels.

94 Observat quoque ibidem Grouvels, utrumque libellum ementio impressionis loco, sine nomine auctoris, sine nomine impressoris, ac sine ulla ordinarii censoris approbatione editum esse; atque in utroque Indulgentiæ Portiunculæ historiam etiam ferocius et impudentius, quam a Chemnitiis, impeti ac sugillari. Adversus utrumque hunc libellum Grouvels scripsit, annoque 1726 typis Hieronymi Verdussen Antverpiæ vulgavit ejusdem Indulgentiæ Historiam criticam, in qua demonstrandum suscepit, eam ad S. Francisci preces ab ipso Christo concessam, ac deinde ab Honorio Papa III confirmatam, ejusdemque auctoritate promulgatam esse; idque eo successu præstitit, ut a librorum censore Apostolico et Cæsareo sex sacræ Theologiæ doctoribus Lovaniensibus approbationem, quam subdo, obtinuerit. Auctor hujus Historiæ Criticæ veridicis testimoniis, legitimaque quinque seculorum traditione evincit, Indulgentiam B. Mariæ Angelorum, vulgo de Portiuncula, ab ipso Christo esse concessam, atque ab ejus vicario Honorio III agnitam, ac ejusdem auctoritate publicatam; et argumenta ab adversariis

Octobris Tomus II.

anonymis contra eamdem producta ita luculenter dissolvit, ut zelo indiscreto, vel invidia potius, quam amore veritatis ducti videantur, qui Indulgentiam, origine tam sanctam, tamque conversioni peccatorum utilem, in dubium revocare attentarunt. Datum Lovanii hac 7 Decembris 1723. Opusculum hoc jam sæpius laudavi, laudaboque.

AUCTORE
C. S.

Recensentur
aliquot alii,
qui eamdem
Indulgentiam

93 Mitius eandem nuper aggressus est Hieronymus Tartarottus, etiam aliis Opusculis typis editis notus, in Italica Dissertatione epistolari de Origine ecclesiæ Aquileiensis, Mediolani edita anno 1739 apud Josephum Galleazzi; in qua de auctoritate et pondere argumenti negativi disputans, ea occasione adducto in exemplum S. Bonaventuræ Dantisque ejusdem sæculi poetæ Etrusci, aliorumque de eadem Indulgentia silentio, negavit, Franciscum hanc a Christo obtinuisse, aut etiam pro eadem petenda ab illo ad Honorium missum esse; non tamen Indulgentiam ipsam et a Francisco petitam, et ab Honorio ei concessam, et ad nostra usque tempora perseverare, inficiatur. Huic Dissertationem pariter Italianam opposuit anonymus quidam Franciscanus reformatæ provinciæ S. Vigili, et eodem anno 1759 Tridenti vulgavit typis Francisci Michaelis Battisti. Utraque Dissertatio ad manus nostras pervenit, et suis locis, dum occasio tulerit, adhibebitur.

libellis editis
varie impetie-
runt,
E

96 Eodem item anno 1739 typis Ticinensibus prodit aliud Opusculum auctoris anonymi, Indulgentiam illam oppugnans; ad quod alterum reposuit R. P. F. Honorius Marentinus de Summa ripa nemoris, Ordinis Minorum regularis observantiæ theologus in conventu S. Bernardini Astarum, excusum Venetiis anno 1760 apud Antonium Bartholi, cujus exemplar habeo. In hujus Epistola ad amicum, Opusculo præfata, dicitur prædicti anonymi lucubrationi titulus hic esse: Indulgentia Portiunculæ a duplici errore duplici dissertatione vindicata; subditque Marentinus: Anonymus nullum immotum relinquit lapidem, ut probet, evinceat, demonstrat, hujusmodi Indulgentiam nec a Christo Domino verbo oris sui immediate fuisse concessam; nec ab uno eodemque pluries posse eodem die lucrifieri. Post multa etiam Operis sui partitionem rationemque sic exposuit: Tribus Dissertationibus rem confeci; quarum prima veritatem Indulgentiæ respicit; secunda immediatam concessionem a Christo; tertia demum probat, ipsammet una eademque die adquiri posse pluries.

et Apologiis
adversus illos
vendicantur.

97 Ut anonymo occurrerem, duæ postremæ erant satis et ultra; quum ipse veritates dumtaxat his respondentem, et non alias vocaverit in controversiam; sed quoniam veritas Indulgentiæ cum ejusdem concessione summam habet affinitatem, et timendum vehementer est, ne, verberata jam concessione et indole, nimia critices prurigne gradum quis faciat ad carpendam veritatem ipsam, præcipue cum sanctus Parens, spem omnem suam in Deo reponens, nullam scriptam vulerit concessionis bullam, et hanc iccirco prudens duxi ante omnia expendere, atque ita confirmare, ut nullus cordato viro remanere amplius possit dubitandi locus. Ne pluribus lectorem morer, anonymus iste admittit tuelurque, Indulgentiam Portiunculæ vere subsistere; admittit etiam, S. Franciscum illam in supra relata cælesti visione petiisse a Christo, Christumque petenti annuisse; non quod Christus ipsemet per se et immediate, ut loquuntur scholæ, eam concesserit, sed quod Franciscum ad Honorium summum Pontificem miserit, ut eamdem ab illo peteret, isque velut Christi vicarius, cui ligandi solvendique potestas divinitus concessa erat, secundum ordinariam divinæ providentiæ legem largiretur. Duas priores quæstiones pro ratione muneris mei discutere et illustrare conabor; non tertiam, quæ ad theologos, non ad historicos, pertinet. Mitto alios, qui de Indulgentia Portiunculæ scripserunt, et ad promissa progredior.

Quam singu-
larem sit hæc
Indulgentiæ
beneficium,

98 Quanto majus factum aliquod est, minusque usitatum, tanto graviora testimonia merito solent requiri, ut indubitam fidem inveniatur. Hujusmodi

95 sane

AUCTORE
C. S.

sane est Indulgentia Portiunculana, quæ omni ex parte singularis est, sive illius largitorem spectes, sive amplitudinem modumque eam obtinendi, collata cum istius temporis disciplina Ecclesiæ in dispensatione Indulgentiarum, aliæque rerum adjuncta consideres. Hujus Indulgentiæ largitor dicitur fuisse Christus ipsemet, qui eam ore suo proprio, patrociniante Matre sua, Francisco concesserit, quod ad id usque tempus caruerat exemplo, et hactenus caret simili. Jam quod ad amplitudinem spectat hujus Indulgentiæ, plenariæ scilicet, nec semel tantum in dedicatione ecclesiæ S. Mariæ Angelorum, sed in perpetuum in ejusdem dedicationis anniversario die promerendæ; quam hæc sit ab istorum temporum disciplina Ecclesiæ aliena, discimus ex concilio Lateranensi 4 generali, quod ab Innocentio III summo Pontifice celebratum fuit anno 1213, id est, per paucis annis, antequam eadem Indulgentia ab Honorio III, proximo Innocentii successore, concessa vel confirmata assentur.

observata ex
istius tempo-
ris

99 Concilii capitulum 62 sic habet: Ad hæc quia per indiscretas et superfluas Indulgentias, quas quidam ecclesiarum prælati facere non verentur, et claves Ecclesiæ contemnuntur, et pœnitentialis satisfactio enervatur, decernimus, ut, cum dedicatur basilica, non extendatur Indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus episcopis deditur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat. Hunc quoque dierum numerum Indulgentiarum litteras præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet causis aliquoties conceduntur; cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderamen consueverit observare. Hactenus Patres concilii Lateranensis, tam paucis, ut dixi, annis habiti, antequam Franciscus suam illam plenariam Portiunculanam pro dedicatione ecclesiæ S. Mariæ Angelorum, ejusdemque anniversaria luce in perpetuum obtinuisse narratur.

disciplina
Ecclesiæ,

100 Paulo quidem liberaliorem, moderatum tamen, aliquot annis post, anno scilicet Christi 1250 exhibuit se Gregorius IX, S. Francisci, dum hic viveret, amicissimus, quando ad illius corporis translationem solemniter faciendam, recolendamque Christianos omnes invitans, concessit omnibus, qui ad translationis solemniam devote convenerint, vel usque ad Nativitatem Virginis gloriose, proxime venturæ, ipsius (Francisci) ecclesiam visitaverint, transfretantibus mare tres annos, transeuntibus Alpes duos, et ceteris unum; et qui in anniversario translationis illius usque ad octavam diem reverenter accesserint, annum unum similiter de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxavit.

C Hanc Gregorii Epistolam vide apud me datam superius in Commentario ad Vitas prævio § 52.

ex Benedicto
XIV Papa,

101 Nec abs re fuerit, etiam Benedicti XIV Romani Pontificis, ac simul venerabilis servi Dei Josephi Mariæ, Cardinalis Thomasi, sensa de eadem istius temporis disciplina Ecclesiæ in Indulgentiis dispensandis hic adduxisse. Laudatus Benedictus in Epistola encyclica, anno 1731 pro extensione jubilei ad universum Catholicum orbem data, commendans amplitudinem beneficii illius ita loquitur: Non levis momenti res nunc agitur, venerabiles fratres: Ecclesiæ thesaurus referatur; plenariæ Indulgentiæ assequendæ via cunctis fidelibus aperitur... Opera injuncta ejusmodi sunt, ut ne laxioribus quidem et mollioribus nimis aspera et gravia videri possint; præsertim si cogitabunt, duobus circiter sæculis ante Pontificatum Bonifacii VIII, a quo jubileum Anni sancti formam accepit, plenariam hujusmodi indulgentiam obtinere cupientibus injungi consuevisse, ut in Palæstinam, pro ea regione ab infidelium manibus recuperanda pugnaturi, se conferrent: « Quicumque pro sola devotione, non honoris » vel pecuniæ afectione, ad liberandam Ecclesiam » Dei Hierusalem profectus fuerit, iter illud pro » omni pœnitentia reputetur. » Verba sunt Præde-

cessoris nostri Urbani Papæ II in concilio Claramontano anno mxcvii habito.

102 Super quibus verbis venerabilis servus Dei Joseph Maria Cardinalis Thomasi, quem in hac potissimum materia libenter citamus, quum olim eidem clarissimo viro collegæ fuerimus in officio consultoris Congregationis Cardinalium, Indulgentiis præpositæ, ita scriptum reliquit: « Hanc plenariam Indulgentiam, in qua opus injunctum » gravissimum erat sumptibus, incommodis, laboriosissimis itineribus, et imminitibus vitæ periculis, ut potius videri possit commutatio pœnitentiæ, quam hujus absoluta relaxatio etc., hanc, » inquam, plenariam Indulgentiam pro Terra » sancta alii postea summi Pontifices semper confirmarunt. Nec alia mihi occurrit Indulgentia » plenaria usque ad exordium decimi quarti sæculi, in quo Bonifacius VIII illam elargitus est » pro anno Jubilæi mccc. » Hæc doctus ille piusque Cardinalis in quodam Opusculo manuscripto, quod brevi forsan in lucem profertur inter alia ejus Opera, quorum accuratissima editio hoc tempore adornatur. Hæc ibi summus Pontifex Benedictus XIV.

ex venerabili
servo Dei Cardinali
Thomasi,

103 Marentinus in Opusculo superius laudati pag. 78 alium ejusdem Pontificis locum profert ex ipsius libro XIII, ut ait, de Synodo diocesana cap. 18, num. 8, quem locum cogor ex Marentino transcribere, quia hactenus solum habeo libros octo laudati Operis, editionis Romanæ anni 1748. Sic ergo, teste Marentino, ibidem scripsit Benedictus: Denique venerabilis Cardinalis Thomasi in præcitato Commentario, postquam innuit, omnium primam Indulgentiam plenariam, uti superius relatum est, eam esse, quam Urbanus II euntibus ad recuperationem Terræ sanctæ largitus est, quamque illius exemplo confirmarunt et innovarunt Callistus II, Eugenius III, Clemens III, et Innocentius III, dum eadem urgebat ratio Terræ sanctæ ex hostium manibus redimendæ; addit, se nullum aliud exinde reperisse exemplum Indulgentiæ plenariæ ante eam, quam primo Anno sancto indixit Bonifacius VIII, silentio transmittens Indulgentiam Portiunculæ, ex eo fortasse, quod ipsa quasi immediate a Christo Domino concessa fuerit. Ita rursus laudatus Pontifex, dubie explicans mentem venerabilis viri Cardinalis Thomasi, quam non dabo aliunde exploratam.

apud eundem
Benedictum
relato,

104 Ut sit, eo singularius beneficium æstimari debet Indulgentia Portiunculana, qua de agimus, quod concessa fuerit eo tempore, quo Romani Pontifices cordi maxime habebant recuperationem Terræ sanctæ, huncque in finem Indulgentias plenarias, quarum tunc alias aut nullus aut certe rarissimus usus erat in Ecclesia, velut potens incitamentum offerrebant Christianis, qui illuc pergerent militatum. Si quis humanam prudentiam consulere voluerit, videri poterit importuna tunc fuisse ista Indulgentiæ Portiunculana concessio, quæ cum sine expensis ac sine vitæ discrimine, multoque cum minori labore obtineri posset, nata erat multos allicere, ut Assisium potius pergerent, quam cruce signatorum militiæ nomen darent. Verum hæc omnes rationes evanescent, dum de divina constet voluntate; neque ego eas alia de causa memoravi, quam ut hinc ex magnitudine beneficii temporisque adjunctis appareret, hic aliquid intercessisse divini, quo Honorius III ad illud sive confirmandum, sive concedendum inductus fuerit, contra ac tunc ferebat Ecclesiæ consuetudo atque humana prudentia suadere videbatur; inde vero agnosceret lector, non admodum mirandum esse, si qui Christiani Catholici (nam hæretici nos morari non debent) pro eo certa testimonia requirant, maxime cum nulla de eodem existet Honorii III bulla, de eoque taceant biographi synchroni, quorum silentium sequenti § ponderabimus.

E

F

A § VII. Disseritur de silentio primorum biographorum sanctique Bonaventuræ, et probabiles silentii causæ proponuntur.

Hujus Indulgentiæ expressio non meminerunt

Ex dictis in Commentarii prævii § 1 quinque S. Francisci antiquas Vitas habemus, quarum tres edidimus, duas reliquas eidem Commentario variis in locis, prout rerum gestarum series poscebat, membratim inseruimus. Prima ex editis auctorem habet Thomam Celanensem, S. Francisci discipulum, qui eam scripsit, jubente Gregorio IX Pontifice Romano, Francisco olim familiari, ejusdemque amatissimo. Secunda, quæ cum titulo Appendicis ad priorem data est, scripta fuit a Tribus aliis ejusdem Sancti sociis, Leone, Angelo et Rufino. Tertio loco editam composuit Bonaventura, illis quidem tempore paulo posterior, sed sanctitate et eruditione longe præcellens. Ex duabus reliquis una sine nomine auctoris Ms. exstat in vetusto codice nostro, videturque a Tribus mox dictis Sociis laudata fuisse, ac proinde paulo ante scripta, quam isti suam collegerunt. Alteram denique accepimus ex Ms. Perusino, minus certè mihi ætatis, nec tamen, quantum apparet, omnino novam. Quis vero non miretur, in nullo e quinque istis Opusculis ullam de re tam memorabili, qualis est Indulgentiæ Portiunculana concessio, mentionem haberi, non secus ac tunc nulla ejusdem memoria exstitisset?

Vitæ primigeniæ

B 106. Siluerint eam sane casu aliquo Thomas Celanensis et primus anonymus; at cur etiam siluerunt Tres Socii, qui ignorare non poterant, eam a duobus prioribus fuisse prætermisam? Cur siluit S. Bonaventura, qui a generalibus sui Ordinis comitiis rogatus, ut Vitam S. Francisci conscriberet, nihil prætermisit laboris, nihil industriæ, ut vitæ illius virtutes, actus et verba, quasi fragmenta quædam, partim neglecta (nimirum a prædictis biographis) partimque dispersa, utrumque colligeret; ne morientibus iis, qui cum Famulo Dei convixerant, deperirent; uti ipsemet loquitur in Prologo? Hoc sancti doctoris silentium impugnatores Indulgentiæ hujus faciunt maximi, eoque argumento negativo potissimum nituntur, ut vel Indulgentiam istam, vel aliquam ejusdem adjunctam negent. At mihi non tanti momenti hic esset S. Bonaventuræ silentium, nisi etiam alii, quos supra nominavi biographos, alium silerent, tametsi illorum aliquibus, certe Tribus Sociis, propositum fuisset, prætermisam ab aliis ad posteros transmittere.

sed an Tres Socii et S. Bonaventura eandem

C 107. Audiamus modo, quid ad objectum Bonaventuræ ac Trium Sociorum silentium reponant ejusdem Indulgentiæ, et historiæ illius patrum. Fauter illi quidem ingenue, eam, modumque, quo impetrata fuit, ab illis minime tradi expresse ac distincte; at cognitam tamen indicatamque, memorando cælestem quandam visionem, quæ illam, antequam concessa esset, non obscure portenderit. Tres Socii apud me in Appendice ad Vitam primam, num. 36 de ecclesia Portiunculana hæc aiunt: Ad ipsius autem loci commendationem et affectum multum fecit quædam visio, quam quidam frater vidit, adhuc existens in sæculo, quem B. Franciscus singulariter dilexit affectu, quamdiu fuit cum ipso, familiaritatem præcipuam ostendendo eidem. Is ergo cupiens servare Deo, sicut postea in Religione fideliter servavit, videbat in visione, omnes homines hujus sæculi esse cæcos, et stare genibus in circuitu sanctæ Mariæ de Portiuncula; junctisque manibus in et cælum cum facie elevatis, voce magna et lacrymabili Dominum precabantur, ut omnes illuminare misericorditer dignaretur. Quibus sic orantibus, videbatur, quod splendor magnus exiret de cælo, et descendens super illos illuminabat omnes lumine salutari. Evigilans ille proposuit firmius Deo servire, et parum post, sæculo nequam cum suis pompis penitus derelicto, intravit Religionem, ubi permansit in Dei servitio humiliter et devote.

108. Hanc visionem S. Bonaventura ex iisdem Sociis, paululum mutatis verbis, capiti 2 Vitæ inseruit, ita scribens: De hoc (scilicet loco Portiunculæ) frater quidam Deo devotus, ante conversionem suam, visionem viderat relatione condignam. Innumeros cernebat homines cæcitate percussos, facie in cælum directa, et genibus flexis, in hujus ecclesiæ stare circuitu, qui omnes, protensis manibus in altum, lacrymabiliter clamabant ad Deum, misericordiam postulantes et lumen. Et ecce, ingens de cælo splendor advenit, se per omnes diffundens, qui lumen unicuique tribuit, et salutem desideratam concessit etc. Hæc sanctus doctor, super quibus laudatus R. P. Grouvels pag. 62 ita disserit: Ad istam visionem relatione condignam ita cum Majoribus suis R. P. Sedulius, R. P. Marchantius, aliique: « Peccata sunt tenebræ: Di- » LEXERUNT HOMINES MAGIS TENEBRAS, QUAM LUCEM. » inquit Christus; et: QUI SEQUITUR ME, NON AMBULAT » IN TENEBRIS. Illuminari dicuntur, qui a peccatis » liberantur. ERATIS ALIQUANDO TENEBRÆ, NUNC AUTEM » LUX IN DOMINO. Itaque dicimus, tot bonorum » rivulus ex hoc fonte manantes, simul etiam con- » donationes illas, sive indulgentias Portiunculæ, » magnas imprimis, Christo ipso Authore, quo- » tannis vere pœnitentibus concessas, hoc viso » prævisas fuisse. »

AUCTORE C. S. non indicantur

109. Tum pergit Grouvelus: Hæc genuina visionis laudate interpretatio, quam innumeri isti fideles illuminati, promerentes Indulgentias Portiunculæ, sua ipsa conversione confirmant. Quid, inquam, innumeri isti homines cæcitate percussi hic aliud ad litteram significant, aut significare possunt, nisi peccatores? Qui deinde pœnitentia ducti, in circuitu ecclesiæ Portiunculæ, protensis manibus in altum, lacrymabiliter clamant ad Deum, misericordiam postulantes et lumen? Et ecce, pro eis interpellante B. Francisco, ingens de cælo splendor advenit; splendor, inquam, Paternæ gloriæ, unigenitus Filius Dei, qui contritionis gratia se super omnes diffundens, lumen unicuique rite confesso tribuit, et salutem desideratam, mediante Indulgentia, concessit. Unde merito Romani Pontifices, communicantes Indulgentiam Portiunculæ, aliquando Bullas suas sic incipiunt: « Splendor Paternæ gloriæ, qui sua mundum illum » minat ineffabili claritate. » Hæc igitur est figura, hoc est mysterium, quod ex Sociis sancti patris Francisci ad litteram significavit divus Bonaventura. Falsum proinde est, quod dissector anonymus dicit pag. 26: « Bonaventura in Vita » S. Francisci nullam vel minimam mentionem » injicit, imo nec obiter attingit, aut insinuat præ- » sentiam Indulgentiam beato Francisco ab ipso » Christo concessam. » Hactenus Grouvelus.

E referendo visionem de ecclesia Portiunculæ.

110. Sedulio, quem ille laudavit, prævit Franciscus Bartholi, sæculi, xiv adolescentis scriptor, ut intelligo ex libello Ms. illustrissimi Octavii, Assisiensis episcopi, apud laudatum Grouvelum pag. 188, ex ejusdem Bartholi Historia hujus Indulgentiæ sequentem capitis titulum recitantis: Modo sequitur quædam visio cœlitis ostensa cuidam fratri nostro ante suam conversionem, ut habetur in Legenda Majori B. Francisci cap. 2; quæ videtur fuisse oraculum hujus Indulgentiæ benedictæ. Legenda ista Major est Vita S. Francisci per Bonaventuram scripta, in cujus capite 2 memorata visio refertur. Itaque Franciscus Bartholi hanc primus, quem novimus, de Indulgentiæ præ- sagio interpretatus fuit, sed paululum dubie per verbum videtur, quod deinde post Sedulium et Marchantium Grouvelus indubitanter fecit.

cuidam divinitus exhibitam:

111. Et vero fateor; haud ineptam esse eam visionis interpretationem; sed nec unica est, nec magis obvia, quæ fieri possit. Ponamus enim tantisper, nullam prorsus Indulgentiam, sive ab ipso Christo Domino, sive ab ejusdem in terris vicario, Romano Pontifice, concessam, eo tempore, quo Tres Socii sanctusque Bonaventura scripserunt, eo in loco fuisse; nunquid non recte visionem illam quis exponeret de peccatorum

Quamquam id non improbabile faciat,

AUCTORE
C. S.

peccatorum aliorumque rerum mundanarum perditæ amantium salute, quos S. Franciscus ejusque socii ac deinde etiam posteri innumeros, ut ita dicam, partim ad Religiosam vitam, partim ad Christianæ legis observantiam suis concionibus, monitis, exemplis adduxerunt, atque ita cæcis lumen et ægris salutem procurarunt? Numquid non æque recte splendorem illum, supra ecclesiam illam visum, et circa eam congregatos cæcos miserisque visos esse diceret, quia illa caput erat et incunabula totius Ordinis Minorum, atque ordinaria ejusdem sancti Fundatoris sedes, ex qua ille tum per se, tum per discipulos suos Evangelicum lumen in peccatores toto orbe terrarum diffudit, et a qua protinde miseri mortales opem sibi a divina misericordia implorare sint visi?

non tamen
evincit ejus-
dem visionis
interpretatio.

112 Huic interpretationi facit ipsemet Bonaventura, dum relationis visionis mox subjicit sequentia: Hic est locus, in quo Fratrum Minorum Ordo a S. Francisco per divinæ revelationis instinctum inchoatus est, nulla facta mentione de Indulgentia eodem in loco obtinenda. Eodem modo videtur mihi de hac visione sensisse laudatus frater iste, qui, uti ex ejusdem testimonio referunt Tres Socii, cupiens Deo servire illam habuit, ac parum post, sæculo nequam cum suis pompis penitus derelicto, intravit Religionem, seu Ordinem Minorum; nimirum ut lumen istud sanitatemque animæ suæ ibidem consequeretur. Itaque, quantum mihi quidem apparet, ex allegatis Trium Sociorum et Bonaventuræ verbis nequit evinci, celebrem illam Indulgentiam visum notam fuisse; nec contra quoque certo potest evinci, eandem visum verbis non fuisse ab illis utcumque insinuatam. Verum enimvero reponunt adversarii: Cur illi, si eam noverint, non aperte memorarunt? Inquirendum igitur est, si quas illi forte justas causas habuerint rem tantam silendi, aut saltem non nisi in isto visionis ænigmate insinuandi.

Expenditur
prima silentii
Bonaventuræ
causa

115 Primam S. Bonaventuræ silentii causam Indulgentiæ patroni petunt a scopo, quem ille sibi in scribenda Vita præfixerat, quemque in Prologo indicavit his verbis: Hæc penes me causa præcipua hunc assumendi laborem, ut ego, qui virtutem ejus in me ipso expertus agnovi, vitæ illius virtutes, actus et verba, quasi fragmenta quædam, partim neglecta, partim dispersa, quamquam plene non possem, utcumque colligerem, ne, morientibus iis, qui Famulo Dei convixerant, deperirent. Ex hisce statuunt, non fuisse S. Bonaventuræ propositum omnia et singula S. Franciscus gesta referre, probantque, re ipsa multa relatu dignissima ab eo teste prætermissa, atque hæc inter recensent historiam Indulgentiæ Portiunculæ, quod hanc nec in praxi neglectam, nec, ut fictam alicubi, dispersam videret, ut loquitur Grouvelus. Ita omnino est, multa relatu dignissima omisit Bonaventura, neque erat Indulgentia ista ejus generis, cujus usus facile negligendus esset, aut ipsius memoria, morientibus vis, qui Famulo Dei convixerant, deperitura; quippe quæ satis certo perennatura erat per sacros oratores Ordinis Minorum, annuumque ad eandem obtinendam populorum concursum.

a scriptiōnis
scopo petita;

114 An tamen hæc satis urgens credi debet ratio, ob quam tam singulare Dei beneficium, tamque singulari modo per Franciscus preces impetratum, sanctus doctor inobservatum præterierit, aut solum per supra dictam fratris visionem insinuatam voluerit? Si ab aliis neglecta S. Franciscus gesta colligere voluerit Bonaventura, ut voluit, cur non historiam impetratæ Indulgentiæ, qualem supra retulimus, a Thoma Celanensi et Anonymo nostro certe præteritam, et a Tribus Sociis, si ita videatur, non nisi per ænigma insinuatam, cur, inquam, illam non exposuit, quæ tum ob singularitatem præ ceteris erat relatu dignissima, tum, quia nulla de eadem exstabat Bulla Pontificia, merito timeri poterat, ne aliquando vocaretur in dubium, maxime quod ad ejusdem impetrationis adjuncta spectat. Periculum eventus docuit, cum ex supra dictis ipso Bonaventuræ sæculo, ac deinde, de Indulgentia ista dubitatum fuerit, ac nunc quoque præcipua ejusdem adjuncta a non-

nullis negentur. Pergamus ergo ad alias, quas proferrunt, S. Bonaventuræ, adeoque et Thomæ Celani Triumque Sociorum de facto tam memorabili silentii causas.

113 Secunda ratio silentii (ita Grouvelus) est, quia sanctus Pater Christum solum exoraverat hujus Indulgentiæ notarium. Pro quo notandum, Bonaventuram, cum vellet describere vitam B. Francisci, adivisse « locum originis, conversationis et transitus Viri sancti » (nempe Assisium) « et ibi cum familiaribus ejus superviventibus » collationem de Indulgentia Portiunculæ habuisse » diligentem, et maxime cum quibusdam, qui sanctitatis ejus et consilii fuerunt et sectatores præcipui, quibus propter agnitam veritatem probatamque virtutem fides est indubitabilis adhibenda. » Verba hæc, quæ Grouvelus alio caractere, velut ex alio accepta, dedit, atque ego propterea virgulis distincti, sunt S. Bonaventuræ in Prologo, præter illa: de Indulgentia Portiunculæ, quæ a Grouvelo adjecta sunt, quia sanctus doctor de hac etiam seniores illos fratres haud dubie interrogavit, si ea ipsis nota fuerit, uti notam fuisse, constat ex testimoniis, superius recitatis. His observatis, pergo Grouvelum ratiocinium describere.

item altera ab
exemplo
S. Francisci,

116 Audivit autem (S. Bonaventura) ex F. Massæo aliisque sociis, S. Francisci familiaribus, primo, quod sanctus Pater elegerit Christum solum hujus Indulgentiæ notarium, et prohibuisset fratribus, ne historiam Indulgentiæ Portiunculæ scriptis divulgarent, ut post Franciscum Bartholi aliosque testatur Pisanus Conform. 14. Secundo, quod neque ab ipso Papa Honorio III diploma aliquod hujus Indulgentiæ confirmativum acceptare voluerit; sed confidentia in Deum plenus coram ipso declaraverit: « Ego nolo aliud instrumentum, sed tantum » notarius sit Christus, charta beata Virgo, et angelus testes. » Tertio, quod B. Franciscus prædixisset, « Christum Dominum opus suum per se ipsum divulgaturum ac magnificaturum; » sicut mirabiliter evenisse, cernimus. De his itaque informatus sanctus doctor, et ex Italia Parisios sub annum mcccix redux, cepit conscribere vitam S. Francisci ejusque exemplum secutus, et voluntati obediens dedit gloriam Præconi Christo, historiam Indulgentiæ Portiunculæ prælaudatam traditioni reliquit, nec nisi solam figuram ejus, quam refert cap. 2 (adi supra num. 108) litteris mandare voluit, ratus, se ita Legendam menti Francisci magis conformem editurum, quam si multis argumentis illam fusius confirmaret.

qui noluerit
illam bulla
firmari, ve-
tueritque
E

117 Manebat alta mente repostum illud sancti Patris sui effatum: « Ego nolo aliud instrumentum; » sed tantum notarius sit Christus, charta beata Virgo, et angeli testes. » Nec mirum: erat enim Bonaventura dignus Francisci filius, qui (teste Petro Geselino in ejus Vita, cap. 4) « omnia consilia, cogitationes factaque ad Seraphici Patris vitam referebat, quam moribus etiam ita expressit, ut ejus virtutum hæres esse videretur. » Rursum post aliqua, Bonaventuram, subdit Grouvelus, secutus est F. Matthæus Cardinalis Aquaspartanus, cui cum (teste Waddingo tom. 1, pag. 292) a Martino IV oblatum esset diploma, Indulgentiæ a Christo concessæ confirmatorium, id ipsum recusavit, dicendo, « B. Franciscus nullas » voluit fieri de hac re litteras, quantumvis ei offerrentur; unde nec ipse volo. » Et laudatus est a Pontifice. Nec obstat, quod alii fratres mox § 3 citandi (ego illos supra dedi) historiam Indulgentiæ a Christo concessæ descriperint. Id namque fecerunt et facere debuerunt de altiori mandato summi Pontificis et Rev. P. Ministri generalis Ordinis, quale nusquam habuit S. Bonaventura, qui publicationem Indulgentiæ a Christo datæ, tamquam hæres virtutum sancti Patris sui, commendare et relinquere maluit auctori et Præconi Christo.

no sui eam
litteris consi-
gnarent,

F

118 Etenim, si S. Francisco placuisset historiam Portiunculæ litteris et argumentis divulgare, nullum videbatur, ut placet anonymo (scilicet quem Grouvelus

volens tradi-
tionis relinqui.

A *Grouvelus refutandum suscepit*) efficacius medium, quam bullam ab Honorio III oblatam acceptare; atque adeo fuisset autoritate Pontificia promulgata. Sed res erat alterius fori, res erat traditioni relinquenda. Christus Dominus OPUS SUUM PER SE IPSUM divulgare volebat et magnificare. Ego, inquit sanctus Pater, ALIUD INSTRUMENTUM NON REQUIRO. *Sistamus hic paulisper, ut allegatas rationes de causis silentii S. Bonaventuræ, adeoque et aliorum veterum biographorum, expendamus. Sed in primis advertendum est, illas solum obtinere posse apud eos, qui Indulgentiam Portiunculæ unice, vel præcipue, negant aut in dubium revocant propter silentium Bonaventuræ. Quaritur enim hic, quam verisimili ratione eam ille videri possit siluisse, si S. Franciscus eandem a Christo Domino ejusdemque Vicario Romano Pontifice impetraverit.*

Nostræ ad hæc observationes.

119 Revocanda item in memoriam sunt testimonia veterum, superius relata, quæ certam fidem faciunt, S. Franciscum, dum viveret, impetrasse insignem Indulgentiam, in æde Portiunculæ promerendam. Dubium igitur non est, quin Bonaventura hac super re supersites S. Francisci socios interrogaverit. Pomanus igitur, ex hisce ipsam didicisse, noluisse Franciscum pro ea diploma Pontificium, ut soli Deo Opus suum perficendum commendaret; non omnino a verosimili erit alienum dicere, Bonaventuram exemplo sancti Patris sui censuisse, eandem illius Vitæ non inserendam, sed divinæ Providentiæ committendam. Multo tamen majoris ponderis esset, si, quod Grouvelus ex Francisco Bartholi, Pisano alisque, quos non nominal, ait, satis constaret, vetuisse Franciscum, ne quis suorum historiam illam scriptis traderet. Ego Bartholum non habeo, in Pisani autem loco citato id non reperio. Ætatem et notitiam quondam laudati Bartholi legis supra § 5.

Exponitur tertia silentii causa,

B 120 Subdo et alteram Bonaventuræ silentii causam a Grouvelo assignatam his verbis: Ratio tertia silentii esse potuit, quia in concilio generali Lugdunensi I districte mandaverat Innocentius Papa IV, ut omnes superiores, qui curam obtinent animarum, studiose sibi commissis annuociarent bullam CRUCIATAM ad recuperandam Terram sanctam, ne quisquam hoc sanctum propositum aliquo modo impedire vel retardare præsumeret; et hoc ipsum etiam in congregatione sub Honorio III urserant Cardinales, antequam Indulgentia Portiunculæ esset confirmata. « Ne igitur » (inquit Concilium prælaudatum can. XVIII super CRUCIATA) « hoc » sanctum propositum aliquo modo impediri vel » retardari contingat, universis ecclesiarum præ- » latis districte præcipimus, ut singuli per loca sua » illos, qui signum Crucis deposuerunt, resumere, » ac tam ipsos, quam alios Crucis signatos, et quos » adhuc signari contigerit, ad reddenda vota sua » diligenter moneant, inducant...

quia scilicet, vigente tunc bello sacro,

» 121 Adhuc... volumus et mandamus, ut patriarchæ, archiepiscopi, abbates et alii, qui curam obtinent animarum, studiose proponant commissis verbum Crucis, obsecrantes per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum... reges, duces, principes, marchiones, comites et barones, aliosque magnates, necnon communia civitatum, villarum et oppidorum, ut, qui personaliter non accesserint in subsidium Terræ sanctæ, competentem conferant numerum bellatorum... secundum proprias facultates in remissionem suorum peccaminum, prout generalibus litteris, quas pridem per orbem terræ misimus, est expressum. » *Hactenus canon ille, post quem ita pergit Grouvelus: Hæc decreverat dominus Papa Innocentius IV in concilio generali anno mcccxl: hæc per orbem Catholicum successive publicabantur: hæc archiepiscopi, episcopi, et cujuslibet Ordinis Religiosi superiores adeo promovebant, ut diversæ nationes pro bello sacro notabiles summas contulerent, et Parisienses sub annum mclx centesimam partem bonorum ecclesiasticorum subsidio Terræ sanctæ in quinquennium addiderint; imo ipsi reges cum copiis eandem recuperare tentaverint.*

Unde beatum dicebant populum, qui se Cruce signatis adjungeret, et ejusmodi Indulgentiarum particeps fieret.

ACTORRE C. S.

122 Itaque post fratres Crescentium et Joannem Parmensem, prædecessores suos, Minister generalis Ordinis electus Bonaventura, concilii generalis mandatum, quod in conventu Parisiensi, ubi tunc scribebat, haud ita pridem erat publicatum ac renovatum, exacte observavit. Nec solum prædixit indulgentiam CRUCIATÆ, verum etiam in libris suis eandem laudavit, adeoque cum suis promovit usque ad concilium generale Lugdunense II (cui ipse anno mclxxiv immortuus est) ut et ipsam historiam Indulgentiæ Portiunculæ inter alias silentio præteriret. Atque inde factum est (ut refert Pisanus) quod « fratres nostri non prædicarent » Indulgentiam Portiunculæ, ut alias debebant. » Tunc quoque adimpletum, quod prædixerat B. Franciscus, nempe, eandem occultandam fore ad tempus, ac postea denuo exaltandam. Si autem fratres et superiores Ordinis nostri populum tam verbo, quam scripto, quaquaversus invitassent ad Indulgentiam Portiunculæ, quotusquisque præsertim ex Vallis Spoletanæ partibus, crucem amplexus esset, et iter illud periculosissimum in Palestinam suscepisset? Ne millesimus quidem.

importunum et invidiosum fuisset scriptis vulgare modum

123 Quare Seraphicus doctor, ne PROPOSITUM SANCTUM Pontificis de recuperanda Terra sancta ullo modo per Indulgentiæ Portiunculæ historiam noviter IMPEDIRE VEL RETARDARE, aut contradictionem Cardinalium, sub Honorio III factam (Adi num. 3) resuscitare videretur, prudentissimo sane silentio illam præterire voluit. Verba prudentum statera ponderabuntur. Recuperatio autem Terræ sanctæ tunc bonum putabatur longe majus, quam frequentatio Indulgentiæ Portiunculæ; atque ideo Cardinales in consistorio sub Honorio III eidem contrarii fuerant, ut supra parte II (apud me num. 3) ostendimus. Propter hoc bonum promovendum in Italia, Hispania, Anglia, Germania et in Belgio nostro, Romæ quoque et Parisiis, ubi scribebat (*Bonaventura*) sancti Patris Vitam, sic sola personabat indulgentia CRUCIATÆ, ut silerent reliquæ; sic urgebatur, quasi nullæ aliæ fuissent. Hoc igitur bonum merito movere poterat Bonaventuram, ut Indulgentiæ Portiunculæ historiam omitteret; præsertim cum aliunde foret certus, eandem testimoniis fratrum sufficienter munitam. Viderat, quod non esset in praxi neglecta... Erat et Indulgentiæ Portiunculæ miraculum fama totius Vallis Spoletanæ publicum: nullus contra eam calamitas movebatur... Nemine per libellos famosos contra Indulgentiam bellum movente, et vobis (ut utar verbis Augustini contra Pelag.) NECDUM LITIGANTIBUS, SECURIUS LOQUEBATER etc.

Indulgentiam plenariam tam facile consequendi;

E

124 Hæc et plura ibidem Grouvelus, Bonaventuræ silentii rationes allegans, quarum postrema, quæ a non minuendo Cruce signatorum exercitu petitur, reliquis validior est, talisque, ut sanctum doctorem, virum utique prudentissimum, movere poterit ad tacite prætereundum factum, alias relatu dignissimum. Etenim, ut recte Grouvelus, atque ego etiam supra jam observavi, minime opportunum videri debebat, imo plane invidiosum fuisset, Christianos ad Indulgentiam plenariam tam facili negotio apud Assisium obtinendam scriptis provocare eo tempore, quo per Pontificias litteras ad parem invitabantur in Palestinam promerendam, ad cujus consecutionem opus injunctum gravissimum erat sumptibus, incommodis, laboriosissimis itineribus, et imminenti periculis, ut ea indulgentia potius videri possit commutatio pœnitentiæ, quam hujus absoluta relaxatio, quemadmodum Benedictus XIV summus Pontifex, supra num. 102 relatus, annotavit ex venerabili sermo Dei Josepho Maria, Cardinale Thomaasio, cujus ista verba sunt. Porro similes rationes etiam Thomæ Celanensi, Tribus Sociis et Anonymo nostro servandum de eadem re silentium persuadere potuerunt; nam et horum quoque temporibus sacræ illæ Cruce signatorum expeditiones vigeant.

F que ratio

AUCTORE
C. S.
reliquis val-
dior apparer.

125 Illorum itaque scriptorum de Indulgentia Postiunculae silentii iusta et verisimilis ratio assignatur; unde etiam infirmius fit formatum ab illo argumentum, quod, cum solummodo negativum sit, enervatur a positivo, petito scilicet ex testimoniis synchronorum coaevorumque, §§ tertio et quarto datis, quae certam fidem faciunt, illorum aetate fuisse in ecclesia Postiunculae insignem Indulgentiam quotannis obtinendam, quam S. Franciscus procuraverat, licet nec Thomas Celanensis, nec Tres Socii, nec demum S. Bonaventura illam in ejusdem Vitae retulerint, quod quorsum fecerint, dicant adversae partis patroni, si allatae rationes displiceant. Verum altera restat quaestio, an aequè admittenda sit tota impenetratae Indulgentiae historia cum singulis suis adjunctis, qualem scilicet tribus primis §§ recitavi, traduntque etiam hoc tempore ejusdem Indulgentiae patroni; quod sequenti § discutiemus.

§ VIII. An ex veterum testimoniis constet, Indulgentiam Postiunculae a Christo proxime sine summi Pontificis ministerio concessam fuisse: negantium argumenta referuntur.

Duo hic potissimum quaeri possunt: alterum, an S. Franciscus saepe dictam Indulgentiam sine praevia caelesti visione, in qua Christus Dominus cum beatissima Matre sua, angelisque apparuisse dicitur, ab Honorio III petierit; alterum, an, si hujusmodi visio petitionem praecesserit, Christus eandem Indulgentiam ipsemet per se et immediate Sancto concesserit; an vero solummodo ipsum ad Honorium miserit, ut suo (nempe Christi) nomine eam ab illo peteret, seu eidem indicaret, Christo placere, ut eam ille largiretur. Si vetustiora testimonia B. Benedicti Aretini et Raynerii de Mariano vel Marignano, supra § 5, num. 47 et sequenti recensita, consulamus, nulla prorsus memoria exstat de caelesti visione praevia; sed solum dicitur S. Franciscus cum socio suo Masseo adisse laudatum Pontificem, ab eoque eam petisse Indulgentiam, ac deinde subditur: Que Indulgentia, cum fuisset tam humiliter, quam constanter a B. Francisco postulata, fuit tandem a summo Pontifice liberalissime concessa; quamvis diceret ipse Pontifex, non esse consuetudinis Apostolicae Sedis talem Indulgentiam facere.

B 127 Nihil quoque pro caelesti illa visione habetur aut haberi potest ex testimonio Zelfani vel Zalfani, quod dedi num. 38, cum in eo solum referatur prima Indulgentiae promulgatio, in qua dicitur ibidem dixisse Franciscus: Adnuntio vobis Indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis. Plus aliquid dicit Theobaldus episcopus Assisias, dum in litteris, pro eadem Indulgentia a criminatibus vindicanda saeculo XIV adolescente editis, quas dedi § 1, petitioni praemisit revelationem, num. 5 dicens: Cum staret beatus Franciscus apud S. Mariam de Postiuncula, fuit sibi de nocte revelatum a Domino, quatenus ad summum Pontificem, dominum Honorium, qui pro tempore erat Perusii, accederet pro Indulgentia impetranda pro eadem ecclesia etc. Et consequenter ad haec ibidem num. 4 idem Sanctus Honorio consentire reluctanti sic legitur reposuisse: Domine, quod peto, non ex parte mea, sed illius peto, qui misit me Dominus Jesus Christus. Theobaldum secutus est B. Franciscus Fabrianensis, qui anno 1267 in Ordinem Minorum admissus fuit. Verba hujus habes num. 65 et tribus sequentibus. Quo modo memorata ab illis revelatio facta fuerit, videri non exposuerunt.

C 128 At Franciscus Bartholi, qui saeculo XIII et XIV floruit, et cujus notitiam dedi § 5, eandem per caelestem, de qua agimus, visionem explicavit, ejusdemque narrationem adoptavit Corradus episcopus Assisiensis in diplomate pro eadem Indulgentia anno 1553 publice edito, quod leges § 2. Tametsi vero revelatio a prioribus asserta variis contingere modis potuit, non est tamen, cur eam

aliunde tamen illa verisimilis est.

per caelestem visionem, a Francisco Bartholi Corradoque traditam, ac postea etiam communiter ab aliis admissam, contigisse, negemus; maxime cum Bartholus et Corradus sat antiqui sint, et si, non ambo, saltem eorumdem prior, ipso, quo S. Franciscus floruit saeculo, natus fuerit; nec a verisimili abhorreat eadem visio, imo priorum dictis congruat. Ulut sit, mihi multo minus verisimile fit, S. Franciscum rem tantam, tam insolitam, temporique ob rationes superius productas non congruentem, sine praevia revelatione divina induxisse in animum, ut ab Honorio peteret, ab eoque obtinuisse, quam revelatione divina vel allegata visione caelesti animum id praestitisse.

D 129 Visionem illam etiam refert Breviarium Ordinis Minorum, quos Recollectos vocant, ad diem 2 Augusti, cujus duas postremas e tribus lectionibus secundi nocturni, etiam infra usui futuras, juxerit ex recensione Gronovii hic recitasse, praemissa ejusdem scriptoris pag. 65 annotatione praevia, quae sic habet: Historiam hujus miraculi, ex Actis sociorum B. Francisci familiarium primitus selectam, compendiose refert Breviarium Romanum FF. Minorum, a variis Pontificibus approbatum, in cujus Calendario a tempore immemorabili locum meruit, et notatur 2 AUGUSTI FESTUM PORTIUNCULAE DUPLEX MAJUS. Lectio v. Cum igitur nocte quadam oraret in habitaculo suo, supradictae ecclesiae (S. Mariae Angelorum in Postiuncula) proximo, significatum est ei divinitus, in ipsa ecclesia esse Dominum Jesum, ejusque sanctissimam Matrem cum ingenti multitudine angelorum. Quo nuntio incredibili affectus laetitia contestim surrexit, et summa cum religione delubrum ingressus, cum primum ineffabilem illam Filii Dei majestatem et gloriam aspexit, ante conspectum ejus procubuit, eumque, qua maxima potuit, animi submissione ac pietate adoravit. Quem Dominus benignissime appellans, admonuit, ut ab eo aliquid beneficium pro salute hominum peteret. At ille adjutus patrocinio Matris, cujus opem imploraverat, supplex petit, ut omnibus ecclesiam illam introeuntibus concederet veniam et indulgentiam omnium peccatorum suorum, quorum confessionem sacerdoti fecissent. Respondit Dominus, id sibi placere, praecipitque illi, ut ejus vicarium adiret, et ab eo suo nomine illam Indulgentiam postularet.

E 150 Lectio vi. Mane igitur B. Franciscus, comite fratre Masseo, profectus est Perusiam, ubi tunc erat summus Pontifex Honorius tertius. Ad quem ingressus mandatum exposuit, rogans, ut, quod placebat Christo, cujus ipse in terris locum ac personam tenebat, id ipsi non displiceret. Pontifici primo parum honesta visa res est, quae petebatur, tum quod ea omnino libera, hoc est, sine oblationibus, tum quod maxima, eademque absoluta ac perpetua petebatur. Dicebat enim, opus esse, ut is, qui scelerum suorum condonationem assequi vellet, eam aliqua ex parte mereretur; negabatque Romanam curiam hujusmodi Indulgentiam concedere solere. Cardinales etiam, qui aderant, illius concessionem adversabantur: fore enim, dicebant, ut Indulgentiae Terrae sanctae et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli negligerentur. Tandem intelligens Pontifex divinam voluntatem, concessit eam B. Francisco, plenariam quidem et liberam ac perpetuam; sed unius dumtaxat diei naturalis cujuscumque anni, hoc est, a vespere Calendarum Augusti usque ad vespere sequentis diei, qui est anniversarius dies consecrationis supradictae ecclesiae. Et cum ei diploma dare vellet, ille, sibi satis esse, dixit, verbum ipsius: Dominum enim opus suum per seipsum divulgaturum ac magnificaturum. Quod quidem mirabiliter evenisse, cernimus. Hactenus lectiones Breviarium Minorum ad diem 2 Augusti, quae, ut historiam simplicem, ita ex omni parte verisimilem, supraque adductis veterum testimoniis conformem continent.

F 151 De visione jam egimus, reliqua ergo narrationis capita breviter expendamus. Dicitur Franciscus pro ea Indulgentia impetranda cum Masseo adisse

legiturque etiam in Breviario Minorum,

ex quo duae lectiones dantur,

quae nihil non verisimile continent.

A *advisse Honorium Pontificem, Perusii tunc degentem; id ipsum etiam B. Benedictus Aretinus, Raynerius, alique, quorum verba supra dedimus, testati fuerunt. Flagitanti primo non assensit Honorius, causatus, non esse consuetudinem Romanæ Sedis ejusmodi Indulgentias, tamque facile obtinendas concedere; quod quam istius temporis ecclesiasticæ disciplinæ congruat, manifestum fit ex iis, quæ § 6 disserui. Tandem intellecta Dei voluntate, ex Francisco scilicet demum asserente, se a Christo, ut peteret missum, postulatis annuit. Erat vero Pontifici tam perspecta Francisci sanctitas, plurimis miraculis late probata, ut nec de veritate dactorum illius dubitare poterit; ac proinde nec assertæ ab illo divinæ voluntati refragari. Displicuisse tamen ea res dicitur Cardinalibus, qui aderant, veritis, ne tam amplæ tamque facili modo obtinendæ Indulgentiæ largitio fidelium ad Apostolorum principum Petri ac Pauli limina accessum, fervoremque in ferendis pro liberanda Terra sancta armis, ad quod plenariis Indulgentiis excitabantur, plurimum minueret. Quæ utraque ratio cadit in sæculum, de quo agimus, decimum tertium, quo et ad sacram Cruce signatorum militiam plenariis indulgentiis fideles animabantur, et certis etiam gaudentibus Apostolorum limina invisentis. Ast istorum Cardinalium querelis concessit Pontifex, ut Indulgentia Portiunculana perpetua quidem esset, sed non nisi uno die naturali annue promerenda.*

In variis veterum testimoniiis

B *152 Magis controvertitur altera, quam dixi, quæstio, an Christus Francisco Indulgentiam petenti, ipsemet per se et absolute concesserit, ipsumque ad Honorium solummodo miserit, ut hic velut Christi vicarius eam ratam haberet seu declararet; an contra ad Honorium miserit, ut eamdem Christi nomine ab eo flagitaret, seu diceret, placere Christo, ut Pontifex eam largiretur. Dubitandi rationes exponamus. Quotquot veteres de hujus Indulgentiæ impetratione scripserunt, omnes S. Francisci pro eadem obtinenda accessum ad Honorium memorarunt; eorum alii, id jubente Christo Domino, factum esse, asserunt; alii sic silent, ut oppositum minime insinuent. Eorum verba jam retuli superius; ast ut dilucidius procedamus, oportet hic quædam repetere. B. Benedictus Aretinus ejusque socius, frater Raynerius, num. 47 et sequenti testati sunt, se audisse a quodam... sociorum B. Francisci, qui vocabatur Fr. Masseus, ... quod ipse fuit cum B. Francisco apud Perusium ante præsentiam domini Papæ Honorii, cum petivit Indulgentiam omnium peccatorum... Quæ Indulgentia, cum fuisset tam humiliter, quam constanter, a B. Francisco postulata, fuit tandem a summo Pontifice liberalissime concessa etc.*

dicitur Christus Sancto sic annuisse,

C *155 Theobaldus episcopus Assisias in suo diplomate, num. 5 hæc habet : Fuit sibi (id est, ipsi, nempe S. Francisco) de nocte revelatum a Domino, quatenus ad summum Pontificem, dominum Honorium, qui pro tempore erat Perusii, accederet pro Indulgentia impetranda pro eadem ecclesia S. Mariæ de Portiuncula etc. Consequenter ad hæc num. 4 Sanctus Honorium sic allocutus dicitur : Supplico Sanctitati vestræ, quod ponatis ibi Indulgentiam absque oblationibus etc. Theobaldi verba adoptavit B. Franciscus Fabriensis, de quo consule dicta num. 65 et sequentibus. Consonant etiam Corradus, alter episcopus Assisias, in diplomate anno 1555 edito, quod vide supra § 2, quique Corrado prævixit, Franciscus Barholi, de quo consule § 5. Adde et Breviarii Ordinis Minorum lectiones mox datas, in quibus pariter expresse legitur Christus Francisco Indulgentiam flagitanti respondisse, id sibi placere; et additur : Præcepitque illi, ut ejus vicarium adiret, et ab eo suo nomine illam Indulgentiam postularet; ac demum in fine subditur : Tandem intelligens Pontifex divinam voluntatem, concessit eam B. Francisco, plenariam quidem etc.*

ut illum pro Indulgentia impetranda

154 Qui hæc sola legerit, nulla ei, puto, obrepet suspicio de Indulgentia a Christo ipsomet sine sui in terris vicarii ministerio immediate atque absolute concessa; nec, nisi fallor, dubium videbitur, quin eam

Honorius, ut assertæ per Franciscum divinæ voluntati obtemperaret, largitus fuerit. Conformia sunt, quæ deinde gesta dicuntur. Etenim de Sancti ex urbe Perusina Assisium versus post ea regressu in laudati Theobaldi diplomate subduntur hæc : Ipse autem (S. Franciscus) recedens de Perusio, et rediens versus Assisium, in medio viæ, in loco, qui dicitur Colle, cum sotio aliquantulum requiescens obdormivit. Excitatus vero, post orationem vocavit sotium, et dixit sibi : Frater Massee, dico tibi ex parte Dei, Indulgentiam, mihi exhibitam per summum Pontificem, esse confirmatam in celis. Et hoc refert frater Marinus, nepos dicti fratris Massei, qui ab ore dicti avunculi sui frequenter audivit etc. Eadem habent Corradus episcopus num. 21, Pisanus in Conformitatibus, alique, quos sciens præterea, quia de his etiam consentiunt Indulgentiæ immediate a Christo datæ patroni, quorum argumenta dabo inferius.

153 Interea, quod huc pertinet, in allegatis locis largitio Indulgentiæ, conformiter ad supra dicta, non ipsi Christo, sed summo Pontifici immediate adscribitur; in cælis vero solummodo confirmata fuisse dicitur, prout Sanctus scilicet ex divina revelatione in reditu cognoverat. Neque aliter colligere licet ex promulgatione ejusdem Indulgentiæ, quam ex Zalsani vel Zelsani, apud me relato num. 58 testimonio etiam ali enarrant. Secundum illud ipse S. Franciscus eamdem solemniter promulgans hæc dixit : Ego volo vos omnes mittere ad paradisum, et annuntio vobis Indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis etc., et omnes vos, qui venistis hodie, et omnes, qui venerint annuatim tali die, bono corde et contrito, habeant Indulgentiam omnium suorum peccatorum. Ego volui pro octo diebus, set non potui; id est, nisi vehementer mea fallat opinio; Ego conatus sum a summo Pontifice impetrare Indulgentiam hanc per octiduum quotannis lucrifaciendam, at ille annuam quidem concessit, sed non nisi unius diei naturalis spatio promerendam. Hinc porro etiam liquet, saltem spatium ejusdem acquirendæ a solo pependisse Pontifice; nam aliquin Franciscus pro hoc quoque divinam voluntatem allegasset; quod nemo hactenus asseruit.

156 Itaque ex hactenus adductis S. Francisco, pro genere humano flagitanti Indulgentiam, Christus annuit; sed ipsum pro eadem illius nomine petenda ad Honorium direxit. Quorsum hoc? Bartholomæus Pisanus (licet hic alia multa, ut videbimus, pro immediata Christi concessione habeat) rationem insinuat, dum Christum ita loquentem Francisco refert : Ego orationem et petitionem (tuam) admitto; sed volo, quod vadas ad meum vicarium, cui dedi potestatem ligandi atque solvendi in cælo et in terra, et petas ab eo ex parte mea dictam Indulgentiam. Hæc mihi quidem videtur dixisse Pisanus, placuisse Christo postulatum Francisci, sed hunc, ut ordinariæ divinæ in regenda Ecclesia sua providentiæ ordo servaretur, ab illo missum esse ad Romanum Pontificem, ut, indicato suo assensu, desideratam Indulgentiam peteret ab eo, cui ipse potestatem ligandi atque solvendi (ac proinde etiam pœnas temporales indulgendi) sic dederat in terris, ut ejusdem sententia semper rata habenda esset in cælis.

157 Ita etiam omnino sensisse videtur venerabilis servus Dei, Cardinalis noster Robertus Bellarminus lib. II de Indulgentiis cap. 20, qui velut Portiunculanae adversus Martinum Kemnitium patronus merito laudatus est supra num. 91 et sequenti. Ex verbis ibidem datis hæc pauca repeto : Ad preces S. Francisci Christus ipse plenariam Indulgentiam dedit; sed non nisi per ministerium vicarii sui, Pontificis Maximi, dedit. Si ex hujus doctissimi Cardinalis mente Christus eam non nisi per ministerium vicarii sui, Pontificis Maximi, dederit; ex ejusdem sententia dicendus est Christus eamdem non immediate per se dedisse, nec alia ratione dedisse, quam Francisci precibus sic annuendo, ut cum miserit ad illam ipsius nomine petendam obtinendamque ab Honorio.

AUCTORE C. S.

miserit ad Honorium, hæcque eam concessisse, videatur,

E

non Christus immediate,

F

sed per ministerium sui vicarii,

AUCTORE
C. S.

Honorio. Hoc ipsum etiam innuit Benedictus XIV Papa, dum causam querens, cur venerabilis servus Dei Cardinalis Thomasius Indulgentiam Portiunculae non recensuerit inter plenarias, quae inter Innocentii III ac Bonifacii VIII tempora concessae fuere; Ex eo fortasse, inquit, quod ipsa quasi immediate a Christo Domino concessa fuerit. Verba illius legis superius num. 105.

et quasi immediate.

158 Nimirum suspicatus est Benedictus, hujus silentii causam esse, quod venerabilis Thomasius isto in loco solum egerit de Indulgentiis a Romanis Pontificibus ex sola ordinaria sua auctoritate Apostolica, more solito ac sine speciali nutu divino concessis, qualis dici nequit Indulgentia Portiunculae, quae quasi immediate a Christo Domino concessa fuit, dum hic Francisci precibus consentiens, eundem pro illa impetranda ad Honorium misit. Jam vero, si Benedictus crediderit, Indulgentiam, qua de agimus, immediate a Christo datum esse, cur vocibus quasi immediate usus fuit; maxime cum ad illius propositum plus conductura fuisset immediata largitio Indulgentiae, quippe in qua nullam partem habuisset Pontifex praeter factam illius promulgandae facultatem, ac proinde eo rectius praeterita fuisset a Thomasio, si hic de Indulgentiis ex sola potestate Pontificia datis ibidem locutus sit.

B § IX. Inquiritur, utrum Indulgentiae Portiunculae proximus largitor sit ipsemet Christus, an Christo annuente et mandante, Honorius III Papa.

Laudantur
BB. Franciscus
Fabricianensis,
Joannes et Ubertinus,

Qui immediatam Indulgentiae Portiunculae a Christo largitionem tuerentur, veterum testimoniis testimonia, verba verbis opponunt. B. Francisco Fabricianensi, de quo consule dicta § 4, attribuit titulum libelli ipsius inscripti: Historia Indulgentiae in sacello Portiunculae a CHRISTO CONCESSAE B. FRANCISCO. Ex B. Joannis Alvernicae, alias Firmani, testimonio, quod in eodem § dedi, observant, de fratre Massaeo legi: Qui dixit eis, se fuisse cum S. Francisco, quando eandem Indulgentiam, a DOMINO DATAM, Pontifex CONFIRMAVIT. Laudant etiam fratrem Ubertinum de Casali, cujus notitiam et verba habes in eodem § 4, dicentem: Cui etiam ecclesiae (S. Mariae Angelorum in Portiuncula) secunda die Augusti Virgo beatissima a FILIO suo obtinuit in caelis, et B. Franciscus a Papa in terris Indulgentiam remissionis plenariae omnium peccatorum; vel, ut habet Ms. pergamenum Assisiense ibidem: Cui etiam ecclesiae in die prima Augusti Virgo beatissima a FILIO obtinuit in caelis, et Franciscus in terris Indulgentiam plenariae remissionis omnium peccatorum; nulla facta mentione de summo Pontifice, nisi per voces in terris.

Corradus
episcopus
Assisus

140 Multa quoque sunt in diplomate Corradi episcopi Assisiensis, dato § 2, huc spectantia. In eo dicitur Franciscus Christum orasse his verbis: Supplico, quatenus digneris facere hanc gratiam generi humano, quod concedas veniam in Indulgentiam omnibus et singulis venientibus ad locum istum etc.; Christus autem respondisse: Satis grande est, quod petisti, Francisce; set majoribus dignus es, et majora habebis; et ego orationem tuam et petitionem amitto; tu tamen habes ire ad summum Pontificem, et ex parte mea petere Indulgentiam supradictam. Deinde ubi agit de secunda visione, in qua Sanctus determinatum Indulgentiae diem a Christo petisse legitur. Divina Majestas (inquit ibidem Corradus) statuit, quod, quicumque venirent, a vespere primi diei Augusti usque ad vespere sequentis diei, contriti et confessi de peccatis, quod remissa sint eis omnia peccata. Et Ipse Franciscus ait: Sanctissime pater noster, qualiter fiet, quod veniat in notitiam et credulitatem humani generis? Et ipse Dominus noster ait: Francisce, hoc fiet per gratiam meam; tu tamen habes ire Romam ad vicarium meum, ut ipse faciat patefieri, prout ei videbitur expedire.

141 Consequenter ad haec S. Franciscus ad Honorium regressus dixisse narratur: Voluntas ejus (Christi) est, ut a vespere primi diei Augusti usque ad vespere secundi diei dicti mensis, quicumque intraverit in ecclesiam sancte Marie de Angelis, remittantur sibi omnia peccata sua. Et Papa respondit: Magnum est, quod petis; set postquam Rex celestis... ad instantiam beate Marie Virginis, Matris ejus, tuam orationem exaudivit, scribemus episcopo Assisati, Perusino, Tudertino, (adde Fulginati) Spoletano, Nucerno et Eugubino, quod conveniant ad locum beate Marie de Angelis, sive de Portiuncula, et notificent... Indulgentiam, que tibi placuerit. Hinc rursus Franciscus eamdem publicaturus, ad praedictos episcopos ibidem sic fatur: Annuntiabo Indulgentiam de mandato Regis celestis, que fit ad instantiam Matris suae, et vos de mandato summi Pontificis, vicarij ipsius, auctoritatem prestabit et annuntiabitis una mecum.

142 Multos praeterea locos ex Bartholomaeo Pisano producit Honorius Marentinus supra laudatus, quos hic subjungo. Videlicet: Quod cogitavit (S. Franciscus) opere perfectit, dictam Indulgentiam, ut optaverat, a Christo impetrando et obtinendo, ac etiam a Papa... Qualiter B. Franciscus Indulgentiam S. Mariae de Assisio obtinuit primo a Christo, postmodum a Papa, Honorio III... Praefatis ergo apparet, quomodo B. Franciscus dictam Indulgentiam a Domino Jesu Christo obtinuit primo, et postea a Papa, et quoad diem... Primo miraculo (supple: probatur veritas hujus Indulgentiae) praee aliis eam B. Francisco concedendo: numquam enim talem Indulgentiam Christus alicui Sanctorum dedit vel concessit... Secundo miraculo rosas de mense Januarii producendo, et B. Francisco ostendendo et tradendo, ut domino Papae deferret in testimonium Indulgentiae, ab ipso B. Francisco datae et concessae... Et ipsi (tres S. Francisci socii) reddiderunt testimonium summo Pontifici, quomodo Christus B. Francisco dictam concesserat Indulgentiam... Quarto fratris Petri Cathanii (scilicet testimonio probatur) qui Michaeli de Spello, ut dictum est supra, quomodo B. Franciscus acquisivit primo a Christo, et postmodum a Papa Honorio, coram multis fratribus enarravit...

Bartholomaeus
Pisano

E

145 Quinto veritas hujus sacrae Indulgentiae probatur testimonio B. Francisci; cum beatus ipse Franciscus impetraverit eam a Christo et ipsam habuerit, ut socii sui audierunt, et tres summo Pontifici domino Honorio hoc attestati sunt; et a domino Honorio in Perusio ipsam B. Franciscus obtinente... Septimo... testimonio septem episcoporum (qui ad eam promulgandam convenerant)... linguas ipsorum dirigente Verbo Patris, Domino Jesu Christo, qui ipsam Indulgentiam dedit... Frater Masseus audivit Christum concedentem Indulgentiam B. Francisco pro ecclesia S. Mariae de Portiuncula, dum esset ipse B. Franciscus in dicta ecclesia coram Christo, Virgine Maria et angelis. Hosce Bartholomaei Pisani locos tandem sic excipit Marentinus: Quid clarius, amabo te, quid clarius pro re nostra exoptari potest? Indulgentiam hanc per Pisanum S. Franciscus a Christo impetravit, a Christo obtinuit, a Christo acquisivit, a Christo habuit: Indulgentiam hanc per Pisanum Christum S. Franciscus dedit, S. Franciscus concessit. Non ergo intelligi haec possunt de quadam donatione, a vera propriaque concessione distincta.

in Conformitatis,

F

144 Saeculo xiv etiam floruit eodemque multis annis ante Pisanum obiit S. Birgitta, cujus insignis exstat de hac Indulgentia locus inter illius Revelationes extravagantes cap. 90, ubi de hac sancta vidua leguntur sequentia: Cum esset in ecclesia Fratrum in Assisio, audivit et vidit Christum dicentem... Dic, quid est in corde tuo, de quo turbaris, licet omnia sciam. Et illa, Conturbor, inquit, quia aliqui dicunt, quod iste Sanctus (Franciscus) confinxit sibi Indulgentias istas; et aliqui arguant, eas nullas esse. Respondit Christus: Qui confingit aliqua, est sicut arundo inclinabilis ad favores adulantium.

S. Birgitta

A tium. Sed Amicus meus fuit quasi lapis ignitus et igneus, quia habuit me in se, qui sum ignis divinus. Et sicut ignis et stramina non conveniunt, sic nec falsitas ibi communicat, ubi veritas habitat et ignis divinæ charitatis. Sed Amicus meus habuit et dixit veritatem. Et quia vidit teporem hominum ad Deum, et cupiditatem ad mundum, doluit vehementer. Ideo petivit a me signum aliquod charitatis, per quod homo accenderetur ad charitatem, et cupiditas minueretur. Cui petenti ex charitate ego, qui sum ipsa charitas, dedi signum, scilicet quod omnes, qui venirent ad locum suum vacui, impleverentur benedictione mea, et solverentur a peccatis suis. Respondit iterum domina (*S. Birgitta*): Numquit, Domine mi, successor revocare debet, quod tu, omnis potentiae et gratiae infusor, dedisti?

in Revelatio-
nibus,

143 Respondit Christus: Fixum est, quod dixi Petro et ejus successoribus: Quodcumque ligaveris, ligatum est. Veruntamen propter malitias hominum multa donata subtrahuntur; et propter fidem et merita gratia donata augetur. Ad hunc locum sic ratioenatur *Marentinus*: Habes hic S. Franciscum petentem: PRIVIT. Habes Christum Dominum concedentem: DEDI. Habes, quid concessit, nempe Indulgentiam: QUOD OMNES, QUI VENIRENT etc. Non video igitur, cur de mente Birgittæ, immo et Christi eidem loquentis, inficias ire quis possit. Indulgentiam hanc a Christo fuisse concessam. Si cui forte hæc verba non videntur satis perspicua, quamvis sint meridiana luce clariora, audiat sequentia: RESPONDIT ITERUM DOMINA: NUMQUID, DOMINE MI, SUCCESSOR REVOCARE DEBET, QUOD TU, OMNIS POTENTIAE ET GRATIAE INFUSOR, DEDISTI? Revocatio supponit concessionem; non enim illud revocari dicitur, quod adhuc concedendum est. Si ergo S. Birgitta querit a Christo, an Pontifex hanc Indulgentiam revocare debeat, nec ne, eam supponit ultro concessam. Sed cur plura? Omne quodcumque tollunt æquivocationis genus postrema verba: QUOD TU, OMNIS POTENTIAE ET GRATIAE INFUSOR, DEDISTI; si enim nolimus propriam immutare verborum significationem, conlitteri debemus vel inviti, hic exprimi Indulgentiam datam, et datam a Christo. Ita *Marentinus*.

et SS. Bernar-
dinus Sen-
nensis et An-
toninus.

146 Produciatur etiam testimonium S. Bernardini Senensis, qui tom. I, Sermone 9, a. 5, cap. 2 hæc dicit: Quartum (signum promptæ dilectionis) est Indulgentia scilicet locorum sanctorum, et omnis peregrinationis, vel labor acceptus voluntarie pro suorum venia peccatorum; sicut, ire ad sanctum Sepulchrum, ad S. Jacobum, ire Romam, ire ad S. Mariam de Portiuncula prope Assisium, ubi B. Franciscus impetravit a Deo, quod, quicumque prima die Augusti contritus et confessus intraverit ecclesiam illam, plenam Indulgentiam consequatur omnium peccatorum suorum. Natus est hic S. Bernardinus Senensis anno 1580, ingressus Ordinem Minorum anno 1402, mortuus 1444, ut videre licet in Opere nostro tom. V Maji, pag. 160* et sequenti. Additur, qui eodem sæculo xv floruit, S. Antoninus, ex Ordine Prædicatorum archiepiscopus Florentinus, quod hic 5 parte historiali, tit. 24, cap. 7, § 4 ad annum 1225 dicat sequentia: Eodem anno de mense Januarii B. Franciscus obtinuit primo a Deo, intercedente beata Dei Genitrice Maria, et demum a suo vicario, Honorio III, Indulgentiam plenariam peccatorum annis singulis accedentibus ad ecclesiam S. Mariæ de Angelis prima die Augusti, et quæ duraret per diem naturalem, incipientem a secundis vespers illius diei usque ad vespers diei sequentis.

Laudatur
item Benedi-
ctus XIV Pa-
pa,

147 Multo plures scriptores congerere, qui, cum recentiores sint, pondus addere nequeunt. Præmittenda tamen minime sunt, quæ de eodem argumento allegantur ex Operibus Benedicti XIV summi Pontificis, de cuius mente quædam supra observavi. Locos a Marentino relatos accipe. In erudito suo Opere de Servorum Dei beatificatione etc., lib. III, cap. 10, num. 3 laudatus Pontifex hæc habet:

Sæculo xvi non defuerunt nonnulli audaces homines, qui tamquam apocrypham traduxerunt visionem celeberrimam S. Francisci una cum Indulgentia, quæ dicitur PORTIUNCULÆ, de qua etiam in quarto hujus Operis libro habebitur sermo, sub obtentu potissimum, quod altum prædicatorum rerum silentium sit in Operibus S. Bonaventuræ, et aliorum contemporaneorum auctorum. Sed cum Baluzius* in Miscellaneis tomo IV ex antiquis bibliothecis monumentum auctoris contemporaneis (quod videsis supra apud me num. 43 et sequenti) prædicta omnia narrantis, ediderit, ex hoc facto clare desumitur, non ita facile dicendum esse, nullum ex æquævis auctoribus hanc, illamve rem referre, et ideo eam recentiorum auctorum esse commentum.

AUCTORE
C. S.

* Baluzius

148 In ejusdem Operis lib. IV, parte II, cap. 7, num. 3 rursus ait: Celebre est, quod ex monumentis authenticis habetur, factam videlicet fuisse ab abbate Benedictino Montis Subasii S. Francisco concessionem cujusdam parvæ ecclesiæ sub titulo Beatæ Virginis Angelorum, quæ ecclesia PORTIUNCULÆ nomen assumpsit ex quadam villa ipsi contigua; eundemque S. Franciscum in prædicta ecclesiâ preces ad Deum fuisse, ut plenaria daretur Indulgentia peccatorum illis, qui rite et recte peccata confessi eam visitassent; Deumque ejus exaudivisse orationem, ita tamen, ut instare deberet penes Honorium III, tunc Romanum Pontificem, pro Indulgentia impetranda; ipsumque Pontificem Romanum, cum intellexisset divinam hac de re voluntatem, Indulgentiam plenariam, liberam et perpetuam indulsisse anno MCCXXXII; sed uno dumtaxat die naturali in singulos annos, hoc est, a vespere Calendarum Augusti usque ad vespere sequentis diei, qui est anniversarius dies consecrationis memoratæ ecclesiæ. Narratio hæc testibus innitur, qui eam audiverunt, vel ab ipso S. Francisco, vel ab ejus sociis, uti videri potest in Miscellaneis Stephani Baluzii lib. IV, pag. 491, et instrumento publico, anno MCCXXXV confecto jussu Conradi, episcopi Assisiensis, quod in ejus civitatis publico archivo conservatur. (Vide illud supra datum apud me § 2.) Tum postquam alios scriptores, Pisano recentiores laudavit, demum subdit: Porro in hujus insignis beneficii commemorationem facta est officii concessio Ordini Franciscano cum Lectionibus propriis, in quibus supra recensita exponuntur. Vide hæc apud me num. 129 et sequenti.

cujus sensa ex
illius Operi-
bus de Cano-
nizatione etc.,

149 Tertium locum addit Marentinus ex ejusdem Pontificis Benedicti Opere de Synodo diœcesana lib. XII, cap. 18, num. 4 (ego superius jam monui, mihi hæcenus ad manus solum esse libros octo) ubi eodem Marentino teste, ille sic loquitur: Est autem hic opportune monendum, nonnullas reperiri Indulgentias, quæ sine temeritatis nota in dubium revocari nequeunt, quamvis authenticum earum indultum non proferatur; cum antiquissima constantique traditione innotantur, ac tacita vel expressa Romanorum Pontificum confirmatione roborantur. Talis est, ut aliquo utamur exemplo, Indulgentia Portiunculæ, quæ nomen desumit a parva illa cappella prope Assisium sita, quam S. Franciscus, Ordinis Minorum fundator, ab abbate Montis Subasii, Ordinis S. Benedicti, obtinuit, ut ibi una cum Fratibus posset novi Instituti sui functiones peragere; quæque nunc temporis sita conspicitur intra augustum templum, Sanctæ Mariæ, Angelorum Reginae, dicatum. Fertur itaque, S. Franciscum plenariam Indulgentiam a Deo implorasse pro iis omnibus, qui peccatorum criminum poenitentes, eaque Sacramentaliter confessi, memoratam cappellam visitassent; idque a Deo in eadem cappella concessum fuisse; hoc tamen addito, ut ipse eandem Indulgentiam impetraret ab Honorio III, tunc Romano Pontifice.

et de synodo
diœcesana

F

150 Qui quidem certior factus, consonum id esse divinæ voluntati, anno MCCXXIII Indulgentiam plenariam perpetuo concessisse dicitur omnibus, qui ex corde poenitentes ac confessi sæpe dictam cappellam,

lectoris ex-
pendenda

ACTORE
C. S.

pellam, seu parvam ecclesiam visitasset a vesperis Calendarum Augusti ad vespervas sequentis diei. Sane nullum extat authenticum monumentum, sive de petitione S. Francisci, sive de concessione, ab Honorio III illius precibus facta. Ceterum afferitur testimonium Petri Callanni affirmantis, se propriis auribus audivisse S. Franciscum præfatam Indulgentiam in concione annuntiantem, habentemque præ manibus quandam chartam, cujus summam referebat omnino consonam iis, quæ supra memoravimus. Extant insuper testificationes jam inde ab anno MCLXXVII exaratae a duobus Religiosis (nimirum a B. Benedicto Aretino, et fratre Raynerio, de quibus consule dicta superius § 5) fide dignis, referentibus, si integram ejusdem facti historiam audivisse a P. Matthæo de Marignano, qui unus fuit ex sociis S. Francisci, quique cum ipso Perusium se contulit ad pedes Honorii III, cum is Dei voluntatem suspiciens, Indulgentiam, de qua sermo habetur, est elargitus.

hic recitantur,

B

151 Hæc omnia adnotata reperiuntur in authentico monumento bibliothecæ Colbertinae, quod publici juris fecit Stephanus Baluzius in suis Miscellaneis lib. IV, pag. 490, et confirmantur publico quodam instrumento, rogato jussu antistitis Conradi, episcopi Assisiensis anno MCCCXXV. Denique, prætermittam etiam communi consensione historicorum omnium et scriptorum subsequentium temporum, quos olim nos ipsi collegimus in Opusculo ad hanc rem pertinente, et anno MCCCXXI Fulginei typis impresso, cum Romani Pontifices sæpe meminerint de Indulgentia hac, uti ab Honorio III concessa, quemadmodum videre licet apud Waddingum in Annalibus ad annum MCCCXXIII, num. 1 et 2, iidemque postea illam extenderint ad universas ecclesias Ordinis S. Francisci, ut in memorato nostro Opusculo demonstravimus; esset profecto magna temeritatis eandem in dubium revocare ex eo, quod nullum afferatur primitivæ concessionis authenticum monumentum. Superse-
deo pluribus, quæ eodem recidunt, et quibus idem Pontifex mentem suam manifeste declaravit de veritate Indulgentiæ hujus per S. Franciscum petitiæ, et a Christo annuente per Franciscum ab Honorio III postulati et obtentiæ, cujus ego quidem sententiæ omnino assentior; verum an etiam immediatam absolutamque Christi largitionem ipse aliquæ laudati omnes indicare voluerit, nunc inquirendum est. Ab antiquioribus ordinarum.

et expenduntur,

C

152 A beato Francisco Fabrianensi num. 159 dicitur Indulgentia in sacello Portiunculæ a Christo concessa B. Francisco; a B. Joanne Firmano ibidem: Eandem Indulgentiam, a Domino datam, Pontifex confirmavit. Ab Ubertino Casalensi ibidem: Virgo beatissima a Filio suo obtinuit in cælis, et B. Franciscus a Papa in terris Indulgentiam etc.; vel, ut habet aliud apographum eodem numero laudatum, ommissis his vocibus: A Papa. In litteris Conradi episcopi Assisiensis num. 140 narratur Franciscus supplicasse Christo, ut concederet Indulgentiam, Quod concedas, inquit, et Christus illius preces admisisse, respondens: Et ego orationem tuam et petitionem amitto. Num. 141 in eisdem litteris dicitur voluntas Dei fuisse, ut a vesperis primi diei Augusti etc., quicumque intraverit in ecclesiam S. Mariæ de Angelis, remittantur sibi omnia peccata sua. Ibidem num. 141 S. Franciscus eandem Indulgentiam promulgans dixisse legitur: Annuntiabo Indulgentiam de mandato Regis celestis, que fit ad instantiam Matris sue.

ostenditurque eadem commodo sensu

153 Fateor, æquum esse credere, allegatis in locis immediatam absolutamque Indulgentiæ a Christo concessionem indicari, nisi id dubium faceret alia. Dubium autem id faciunt testimonia, istis etiam vetustiora, quæ § 4 recensui. Nam in horum aliquot nulla extat de Christi largitione mentio, in aliis solum dicitur Franciscus a Christo missus ad Honorium, et ipsius Christi nomine Indulgentiam ab eo petisse et impetrasse; in omnibus vero ejusdem Indulgentiæ concessio soli eidem Pontifici attribuitur.

Concilianda ergo sunt testimonia, quod haud difficulter fieri poterit, si recentiora sic commode exponantur, ut vetustioribus congruant. Ponamus S. Franciscum (uti vere fecisse credimus) pro hac Indulgentia impetranda Christo Domino supplicasse, Christumque, patrocinante sanctissima Matre sua, sic annuisse precanti, ut Franciscus eam non alia ratione haberet, nisi secundum ordinariam providentiæ suæ ordinem obtentam a Romano Pontifice, cui veluti suo in terris vicario, ligandi solvendique potestatem dedit; ac proinde mandasse Francisco, ut desideratam Indulgentiam suo (scilicet Christi) nomine ab Honorio peteret, sine omni dubio obtinendam.

154 His positis, salva manent dicta tum eorum, qui Indulgentiæ concessionem Honorio, tanquam vere illius largitori adscribunt, tum etiam eorum, qui pro immediata ejusdem a Christo concessione laudantur. Si enim Christus Francisco petenti annuerit; sic illius orationem et petitionem admisit; sic vere voluntas Dei fuerit, ut, quicumque intraverit in ecclesiam etc., remittantur sibi omnia peccata sua; sic recte dicere potuerit Franciscus: Annuntiabo Indulgentiam de mandato Regis celestis, que fit ad instantiam Matris sue; sic dici quoque potest eadem Indulgentia a Christo data, obtenta, concessa; namque, quia Christus eo, quo dictum est, modo annuendo, mandandoque, ut a vicario suo daretur, eandem quasi immediate (ut loquitur Benedictus XIV supra num. 105) seu (ut Bellarminus ibidem num. 92) per ministerium vicarii sui, Pontificis Maximi, dedit. Eadem de causa S. Franciscus nolens ab Honorio diploma recte respondisse intelligitur: Si opus Dei est, ipse habet opus suum manifestare. De hujusmodi ego nolo aliud instrumentum; sed tantum sit charta beata Virgo Maria, notarius sit Christus, et angeli sint testes. Quasi diceret: Ego pro hac re, a Christo, ut dixi, ad te missus sum; ipse hoc opus suum curabit, pro diplomate sunt Christus, qui me misit, beata Virgo, quæ pro me intercessit, angeli, qui adstiterunt.

155 Ut vero ista hoc modo non absurde exponi possunt, ita etiam alia eorumdem aliorumque dicta simul salva manent. In primis liquet, cur aliqui productorum testimonium Indulgentiæ concessionem quasi soli Honorio adscribant. Secundo, cur Franciscus reluctanti Pontifici petitam Indulgentiam concedere, causantique, magnum esse, quod petebat, nec soluisse a Romana curia tam amplam, ejusque generis Indulgentiam concedi, non reposerit, eandem jam datam esse a Christo, sed solum hæc: Domine, quod peto, non ex parte mea, sed illius peto, qui misit me Dominus Jesus Christus. Intelligitur tertio, cur Sanctus, quamvis septem episcopos ad promulgandam eam Indulgentiam congregatis dixisse legatur superius num. 27: Annuntiabo Indulgentiam de mandato Regis celestis, que fit ad instantiam Matris sue; nihilominus eandem Indulgentiam populo annuntians ibidem num. 58 sic fatus legatur: Annuntio vobis Indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis, nihil addens de Christo.

156 Plus aliquid difficultatis habet testimonium B. Joannis Avernicolæ, seu Firmani, ex istis verbis: Eandem Indulgentiam a DOMINO DATAM PONTIFEX CONFIRMAVIT; quis tamen hæc vetet sic interpretari, ut dicatur Pontifex promissum Christi de concedenda per vicarium suum Francisco desiderata Indulgentia, eandem concedendo confirmasse seu explevisse. Certe S. Franciscus supra num. 6 Perusio a Pontifice rediens, non legitur dixisse fratri Masseo: Indulgentiam a Christo sibi exhibitam, a Pontifice esse confirmatam, sed: Dico tibi ex parte Dei, indulgentiam, mihi exhibitam per summum Pontificem, esse confirmatam in celis. Minus etiam negotii facessere possunt dicta Bartholomæi Pisani, tum quod hic præmissis junior sit, tum quod minime accurate scripserit, imo plurimas fabulas adoptarit; tum denique, quod ejus quoque verba de quasi immediata Christi concessione, qualem superius exposui, accipi queant. Nec aliam etiam necessario exigunt verba

exponi posse, ut cum aliorum assertis

E

componantur.

F

Idem dici posse videtur de aliorum dictis

A verba SS. Bernardini Senensis et Antonini. Nam si modo mox exposito res gesta fuerit, Franciscus hanc indulgentiam vere impetravit a Deo, vel obtinuit primo a Deo, et demum a suo vicario Honorio, quemadmodum consideranti, nisi fallor, apparebit.

supra allegatus.

137 Illustre sane est S. Birgittæ pro eadem Indulgentia testimonium; non tamen, meo quidem iudicio, pro immediata per Christum concessione convincens. Verum est, quod Marentinus observat, Revocatio supponit concessionem; non enim illud revocari dicitur, quod adhuc concedendum est. Ast numquid non dici posset Christus concessisse Franciscus, quod hujus precibus, ut haberet, annuens, jussit a Vicario suo petere nomine suo, hoc pacto certo certius obtinendum. An igitur non recte rogare potuit Birgitta, an Indulgentiam, sic annuente ac mandante Christo, per Honorium concessa, ab ullo unquam Pontifice esset revocanda, dicereque: Numquid, Domine mi, successor revocare debet, quod tu, omnis potentiae et gratiae infusor, dedisti? Nonne vere dici potest Christus dedisse, quod supplicantis precibus assensiens, per ministerium vicarii sui dandum promisit, dedidit? Ad locos e Benedicti XIV Operibus adductos respondeo, hosce immediatæ Christi concessionis patronis non favere, si conferantur cum aliis ejusdem Pontificis verbis, num. 105 datis, quibus solum quasi immediata asseritur concessio.

Grouvelus Honorio solum confirmationem,

138 Si porro quaeras, cur S. Franciscus a Christo missus ad Honorium fuerit, quidve ab hoc petierit obtinueritque, si, quam desideraverat Indulgentiam, jam haberet ab ipsomet Christo concessam, non eadem est responsio omnium, qui immediatam Christi concessionem propugnant. Grouvelus mentem suam indicat in ipso sæpe laudati Opusculi sui titulo, qui hic est: Historia critica sacræ indulgentiæ B. Mariæ Angelorum, vulgo de Portiuncula, ad preces B. Francisci ab ipso Christo primum concessæ, ac deinde ab Honorio Papa III confirmatæ, ejusdemque autoritate promulgatæ. Id ipsum etiam clarius facit in eadem Historia pag. 70, ubi hæc verba in Brevario Minorum de eadem concessione posita: Respondit Dominus, id sibi placere; præcepit illi, ut ejus vicarium adiret, et ab eo suo nomine illam Indulgentiam postularet; ubi hæc, inquam, verba sic commentatus est: Christus in vita sua mortali summum Judæorum pontificem honoravit: potuit ergo et in Lege nova summum Christianorum Pontificem honorare. Hunc in terris vicarium suum posuit: huic commendavit regimen universæ Ecclesiæ suæ.

promulgationem et spatium obtinentem Indulgentiam tribuit:

139 Ad Petrum Act. 10 divinitus missi sunt viri in Joppen pro salute domus Cornelii Centurionis. Ad Honorium Papam III, successorem Petri, missus est B. Franciscus, ut ab eo Indulgentiam postularet ad salutem fidelium: atque ita Christus confirmavit, quod mandaverat: « Pasce agnos meos, Pasce oves meas; » et ostendit, quantam reverentiam debeamus summo Christianorum Pontifici, quodque huic competat potestas ligandi atque solvendi. Atque adeo (licet hæretica fremat invidia) confirmat sententia Petri, ejusque in officio successoris, sententiam Cæli. Cui proinde eatenus hic Christus defert, ut, licet Indulgentiæ postulationi annuisset, eam tamen absque prævio vicarii sui assensu promulgari nollet, qui etiam sua autoritate eandem Indulgentiam ad unum diem naturalem cujusque anni confirmavit. Mittitur igitur B. Franciscus ad summum Pontificem, non ut is simpliciter daret, quod jam a Christo acceperat donum; sed ut ratificaret, redderetque magis authenticum in Ecclesia, cui forte potuisset videri non sufficienter credibile, nisi a vicario Christi, Pontifice Romano et Ecclesiæ capite, rite examinatum fuisset ac publice approbatum. Hactenus Grouvelus.

sed an satis probabiliter?

140 Ex hujus itaque opinione dictæ Indulgentiæ concessio soli Christo adscribenda est, Pontifici vero dumtaxat illius approbatio, ad unum cujusque anni diem naturalem confirmatio, factaque potestas eam

promulgandi. Et vero non video, quid in sententia immediatam Christi largitionem Indulgentiæ affirmante plausibilis dici possit. At difficultatem illa patitur ex testimonio scriptorumque dictis, in hac Dissertatione relatis, in quorum aliquot de sola concessione Pontificia, in aliis omnibus æque de hac, quam de divina, fit mentio; quæque propterea ad solam Honorii approbationem, confirmationem ac promulgandi concessam facultatem restringenda esse, minus verisimile apparet, quam assertam ab eisdem Christi concessionem per quasi immediatam supra dicto modo posse exponi; ut scilicet credatur Christus petitam Indulgentiam concessisse quidem Franciscus, at non nisi per vicarii sui, tunc temporis Honorii III, ministerium habendam; ut adeo Christo quidem attribuenda sit expressa verbis voluntas, ut Franciscus eam ab Honorio peteret, obtineretque, Honorio autem ipsa Indulgentiæ largitio.

AUCTORE C. S.

141 Marentino tam certo visi sunt prædicti aliique scriptores veram propriamque Indulgentiæ largitionem Honorio asserere, ut dicere maluerit, unam eandemque hanc Indulgentiam Franciscus bis fuisse concessam; primo scilicet a Christo Domino in sacello Portiunculae, secundo a laudato Honorio III Perusii; ab utroque donatione immediata. Pagina 91, § 9 ad objectam sibi ab anonymo ex Marco Ulyssiponensi prædictam Honorii concessionem respondet: Lubens et ultro concedo, quidquid in præsentiarum contendit Anonymus; non enim is ego sum, qui verba concessionem Pontificiam exprimentia in alienum velim detorqueere sensum. Sed ex his ipsis argumentum consurgit adversus eundem. Quia Marcus aliique historici, agentes de Indulgentia Portiunculae, scribunt, Honorium, summum Pontificem, S. Franciscus concessisse Indulgentiam, simplicis non esset veritatis amator, qui veram propriamque Pontificiam concessionem ire vellet inficias. Qui igitur inficiatur divinam concessionem, quam verbis æque perspicuis idem Marcus innuit, innuunt cæteri historici, ut fuse supra fuit ostensum; is puræ putæque non est veritatis amator.

Marentinus Indulgentiam primo a Christo

E

142 Consequenter ad hæc, Anonymo, quem referendum suscepit, objicienti, Franciscus Perusio redeuntis divinitus revelatum fuisse, Indulgentiam, quam ab Honorio acceperat, fuisse in cælo confirmatam, qua confirmatione non eguisset, si eam Christus ipsemet concessisset; hæc, inquam, adversario objicienti laudatus Marentinus ibidem § 10 reposuit: Indulgentia, de qua in præsens, primo fuit, ut nos pro virili parte tuemur, ab ipsomet Christo Domino concessa S. Franciscus in capella Portiunculae, secundo vero Perusii eidem S. Franciscus concessa est ab Honorio III, summo Pontifice... Si divina concessio confirmatione divina non indiget, hac certe opus habet concessio Pontificia, reduplicative ut Pontificia; quia ut talis est concessio ministri, quæ a Domino confirmari debet. Confirmatio ergo, de qua Marcus in argumento, non cadit super priori concessione, quæ divina fuit, sed super posteriori, quæ fuit unice pontificia; et aptari recte potest illud Christi ad Petrum: « Quodcumque solveris super terram, erit solutum in cælis. »

deinde ab Honorio æque immediate concessam ait,

143 Si deinde ex Marentino quaeras, quorsum Christus, si ipsemet Indulgentiam Franciscus largitus sit, eum miserit ad Honorium, ut eandem ab illo peteret, præter divinæ voluntatis arcanum allegabit ea ipsa sere, quæ Grouvelus supra attulit pro petenda a summo Pontifice confirmatione Indulgentiæ a Christo jam concessæ, et potestate ejusdem promulgandæ. Si tamen, (ait) divinare licet, dicam id fecisse Christum ad magis magisque manifestandam in concessione Indulgentiarum vicarii sui auctoritatem; id fecisse dicam ad servandum communiorum ordinem præsentis providentiæ, non illum, quem sibi fingit Anonymus pag. 8, falsoque deducit ex verbo Dei scripto, nihil scilicet solvi posse in cælis, quod non sit prius solutum in terris; sed hunc unice, quod ordinariæ, seu ut plurimum, in terris Indulgentiæ concedantur a summo Pontifice, hocque

ut ordinariæ diviniæ providentiæ ordo servaretur:

F

AUCTORE
C. S.
at non videtur
necesse illuc
recurere.

hocque volente, sciente et consentiente, populis innotescant et annuncientur.

164 Equidem nullus dubito, quin divino verbo, cum scripto tum tradito, minime adversetur asserta Indulgentiæ immediata concessio a Christo. Omnino pariter agnosco, non esse reddendam divinæ voluntatis rationem in factis, utut mirabilibus atque extraordinariis, dum de factis ipsis constat; verum dum factum ipsum meræ fidei humanæ ex antiquiorum dictis communem præsentis providentiæ ordinem non excedit, cur illud ob posteriorum verba ex eodem illo ordine eximamus, ac propterea ad arcanam Dei voluntatem recurrere cogamur potius, quam hæc sano sensu accepta cum istis conciliemus? Cur non æqua, si non verisimiliori, ratione quis dixerit, Christum non nisi per vicariū sui, Pontificis Romani, ministerium petitam Indulgentiam voluisse Francisco secundum consuetum providentiæ suæ ordinem concedere, secundum quem Indulgentiæ omnes ex tradita Petro ac successoribus ejus ligandi solvendique potestate solent concedi et fidelibus promulgari?

Concluditur
ex argumentis

165 Præmissa paucis colligo. Si dicatur Franciscus, suffragante beatissima Virgine, a Christo sic fuisse exauditus, ut ab eo jussus fuerit, postulata Indulgentiam illius nomine ab Honorio petere, procul omni dubio obtinendam, eamque proinde ab eodem Pontifice primo accepisse, constat ratio, cur ejusdem concessionem alii veterum Honorio, velut ab illo solo profectam, alii Christo, alii utrique attribuerint. Pariter constat, cur Franciscus ipsemet renuenti Pontifici non responderit, se, quod petebat, jam obtinuisse a Christo, solamque promulgandi potestatem precari; sed se missum a Christo, ut Indulgentiam peteret. Constat tertio, cur idem Sanctus rediens, ejusdem Indulgentiæ largitionem Pontificiam in cælo confirmatam socio suo ex divina revelatione indicaverit; cur item in ejusdem promulgatione dixisse legatur: Annuntiabo Indulgentiam de mandato Regis celestis, que fit ad instantiam Matris sue; deinde vero ad populum: Adnuntio vobis Indulgentiam, quam habeo ab ore summi Pontificis. Et in ea quidem sententia rectissime; insisterat enim pro illius concessione apud Christum filium suum Virgo Mater; eandem peti, ideoque et concedi, ab Honorio mandaverat Christus Dominus, ac denique idem Pontifex proprio ore S. Francisco, divinam voluntatem alleganti, dederat.

hactenus
utrimque di-
scussis.

166 Ut vero hæc omnia recte se habent, ita, observato communi præsentis Providentiæ ordine, summo Pontifici asseritur ordinarius potestatis suæ usus, neque hic necesse est, aut assertam a scriptoribus Pontificiam Indulgentiæ largitionem per ejusdem confirmationem promulgandique facultatem cum Groucelo interpretari, aut cum Marentino duplicem unius ejusdemque Indulgentiæ stricte dictam concessionem, primam divinam, secundam Pontificiam, asserere. In hac opinione non exigua etiam agnoscitur Portiunculæ præ aliis Indulgentiis excellentia, quippe quam Christus ipse ore suo proprio mandavit, nomine suo per Franciscum ab Honorio III summo Pontifice peti, imo quam, licet non nisi per ministerium vicarii sui Pontificis Maximi, dedit, ut loquitur Bellarminus; vel, ut habet Benedictus XIV, quasi immediate concessit. Ceterum ex rationibus utrimque allegatis, quæ sententia probabilior appareat, statuat eruditus lector, cui hac super re judicium libens permitto.

§ X. Expenditur secunda pars historiæ, continens ea, quæ inter primum secundumque S. Francisci ad Honorium accessum facta narrantur.

Ex diplomate
Corradi epi-
scopi Assisia-
tis exponitur,

Secundam historiæ Indulgentiæ Portiunculæ partem, quæ tractat de determinando ejusdem obtinendæ die, hactenus tacitus præterit, quod hæc et ad diversum tempus spectet, et seorsum rectius possit expendi. Recitavimus eam § 2 ex diplomate Corradi

episcopi Assisiensis, ideoque solum compendiose hic revocabo in memoriam. Postquam S. Franciscus Indulgentiam obtinuerat, eamque in cælo confirmatam intellexerat, nec tamen a Christo, nec a summo Pontifice Honorio, præstitutum diem acceperat, quo illa esset a fidelibus obtinenda, post aliquod tempus mense Januario contigit, illum, dum in cellula sua apud ædem S. Mariæ Angelorum in Portiuncula nocturnis precibus ferventer insisteret, a malo dæmone ad molliorem vitæ rationem somnunque capiendum excitari. Quod ut Vir sanctus advertit, detractis sibi vestibus, prostravit nudus e colla in proximam silvam, sequæ vepribus et spinis cruentavit. Tum cum ingenti lumine magna copia rosarum albi rubeique coloris miræque venustatis, ac simul multitudo angelorum ipsi apparuerunt.

168 Ab his angelis jussus in ecclesiam, ad Christum ejusque sanctissimam Matrem properare, confestim se veste candida indutum conspicatus est, viæque, quæ ad ecclesiam ducatur, videbatur ei quasi pallis et sericis vestibus strata. Ecclesiam ingressus, quas attulerat ex prædictis rosis, duodecim candidas et totidem rubeas altari imposuit; moxque Christum ac Virginem Matrem ejus cum multitudine angelorum videns, ab illo audit: Franciscus, quare tu non das dotes Matri mee, quas dare sibi debes? At Franciscus, intellecto, hæc de animabus per memoratam Indulgentiam salvandis dici, diem, quo illa imposterum obtineri posset, præstituendum flagitavit. Constituit Christus a vespere primi diei Augusti usque ad vespere sequentis diei; quærentique Viri sancto, qua ratione hæc in notitiam fidelium ventura essent, fidemque apud eos obtentura, respondit: Hoc fiet per gratiam meam; tu tamen habes ire Romam ad Vicarium meum, ut ipse faciat patefieri, prout ei videbitur expedire. Tum Franciscus ad hæc: Qualiter credet mihi vicarius tuus? Forte non credet mihi peccatori.

quomodo
Franciscus
determinatum
Indulgentiæ
diem

E

169 Reposuit Christus: Ducas tecum testes aliquos ex sociis tuis, qui hæc audierunt (audita enim hæc omnia fuerant a sociis, qui in hortu morabantur) et defer rosas rubeas et albas, quas de mense Januarii collegisti in afflictione et disciplina corporis tui, et in eo numero rosarum, quo tibi videbitur. Accepit ergo Franciscus ex altari tres rosas albas et tres rubeas in honorem sanctissimæ Trinitatis, et angeli hymnum Te Deum laudamus cantaverunt. Postero mane Sanctus sua rursus indutus tunica, cum tribus sociorum suorum, imposito illis de re gesta silentio, Romam ad Honorium III summum Pontificem accessit, voluntatem Christi exposuit, socios testes produxit, miraculo vernantium rosarum confirmavit, postque habitum ab eodem Pontifice cum Cardinalibus consilium, causamque denuo coram his expositam, ejusdem assensum obtinuit et litteras ad septem episcopos, ut hi Kalendis Augusti ad Portiunculam convenirent promulgaturi Indulgentiam, qualem vellet Franciscus. Conveniunt; Franciscus plenariam Indulgentiam promulgat; indignantur episcopi, non esse eam Pontificis mentem rati, tam amplam Indulgentiam concedere; at, quamvis illi solum decem annorum Indulgentiam ex condicito vellent annuntiare, non potuerunt aliud, quam quod Franciscus dixerat, proferre.

a Christo et a
Papa accepta
rit et promul-
gaverit.

170 Modo primo inquiramus, quanto auctoritatis pondere ista mirabilium congeries consistat. Quæ de silentio primorum biographorum, Thomæ Celanensis, Anonymi, Trium Sociorum, sanctique Bonaventuræ superius in prima hujus historiæ parte memoravi ac disserui, hic pro repetitis habeto. Si deinde consulamus testimonia veterum, B. Benedicti Aretini, hujus socii fratris Raynerii, Petri Zalfani, B. Francisci Fabrianensis, Michaelis Angeli ministri provincie S. Francisci, Michaelis Angeli Bernarduti, B. Joannis Firmiani, Ubertini Casalensis, et B. Angelæ Fulginatis, si, inquam, horum testimonia, quæ ad probandam Portiunculæ Indulgentiam §§ 5 et 4 attulimus, consulamus, nihil in his quoque habebimus, quo historiæ, de qua nunc loquimur, confirmare possimus; imo vero sunt in his nonnulla, quæ eadem

Verum his alii
partim non
favent,

A eidem historiae minime favent. Nihil pariter hujusmodi legitur in litteris Theobaldi episcopi Assisiensis, quas dedi § 1, ac deinde expendi; nihil denique in *Lectioibus Breviarii Ord. Minorum*, quas vide § 8.

partim etiam
obsunt, quibus
etiam accedit

171 Certe non nisi unum S. Francisci ad Honorium III, Perusii degentem, accessum memorant B. Benedictus Aretinus et frater Raynerius, in eoque accessu tam diem acquirendam Indulgentiam, quam Indulgentiam ipsam, ab eodem Pontifice concessa affirmant. Audi laudatum Benedictum: Confiteor, me frequenter audisse a quodam supradictorum sotiorem B. Francisci, qui vocabatur frater Masseus de Marignano, ... quod ipse fuit cum B. Francisco apud Perusium ante praesentiam domini Papae Honorii, cum petivit Indulgentiam omnium peccatorum pro illis, qui contriti et confessi convenirent ad locum S. Mariae de Angelis, qui alio nomine Portiuncula nuncupatur, PRIMA DIE KALENDARUM AUGUSTI VESPERE DIGLE DIEI USQUE AD VESPERAS SEQUENTIS DIEI. Quae Indulgentia cum fuisset, tam humiliter, quam constanter a B. Francisco postulata, fuit tandem a summo Pontifice liberalissime concessa; quamvis diceret ipse Pontifex, non esse consuetudinis Apostolicae Sedis talem Indulgentiam facere. Haec, nec plura illi, nihil prorsus de mirabilibus adituque ad urbem Romanam pro determinando die memorantes.

B auctor Lectio-
num Breviarii
Minorum.

172 Ex horum igitur testimonio, certe magni faciendo, habemus, S. Franciscum ab Honorio Perusii petivisse Indulgentiam a vespere primae diei Augusti usque ad vespere secundae diei promerendam, et Honorium, ut Sanctus petierat, concessisse, quamvis Pontifex diceret, non esse consuetudinis Apostolicae Sedis talem Indulgentiam concedere, quod ab illo in accessu Perusino dictum, etiam affirmant alii, qui geminum accessum, primum scilicet Perusinum pro petenda Indulgentia, alterum Romanum pro determinando die adstruunt. B. Benedicto Aretino ejusque socio Raynerio apprimè consonant mox laudatae lectiones Breviarii Minorum, ex quarum tertia secundi Nocturni, quia supra jam datae sunt, solum pauca repeto. In hac post narratas S. Francisci pro obtinenda Indulgentia apud Honorium III Perusii preces, ejusdemque Pontificis ac Cardinalium tergiversationem subditur: Tandem intelligens Pontifex divinam voluntatem, concessit eam B. Francisco, plenariam quidem et liberam ac perpetuam; sed unius dumtaxat diei naturalis cus-jusque anni, hoc est, a vespere Kalendarum Augusti usque ad vespere sequentis diei, qui est anniversarius dies consecrationis supradictae ecclesiae (de Portiuncula.) Et cum ei diploma dare vellet, ille sibi satis esse, dixit, verbum ipsius: Dominum enim opus suum pro seipsum divulgaturum ac magnificaturum. Quod quidem mirabiliter evenisse, cernimus.

C qui unicum
Sancti pro
hac re acces-
sum ad
Honorium
memorant.

175 Hactenus Lectio, ex qua ac duabus ibidem praecedentibus historiam hujus Indulgentiae etiam Groucelus recitandam censuit, quia (inquit pag. 64) brevitate gaudet, et auctoritate Pontificia reliquis praeponderat; nimirum quod a sacra Rituum Congregatione approbata ac quotannis in divino Officio recitari permissa sit. Atqui in hac tamen, aequè ac in supra dicto B. Benedicti et Raynerii testimonio, et Indulgentia concessa et dies Indulgentiae praestitutae Perusii narratur. Est quidem lectio illa solummodo compendium historiae; at quis suspicetur, in eo ad unum locum et tempus referri, quae diversis locis et temporibus contigerunt, et sine ullo vel minimo indicio scienter praetermissa esse tot prodigia, quae inter Indulgentiae concessionem ac diei designationem intercessisse dicuntur, magnamque ejusdem historiae partem constituunt? Si earum una Perusii, altera paucis annis post Romae contigerit, cur expressa Perusii, nulla Romae in eo compendio mentio fit? Multumne a verisimili aberraret, qui hujus rei causam eam esse, suspicaretur, quod harum Lectionum auctori de gestis Perusii ad eaque pertinentibus constiterit ex probis certisque testimoniis, cetera vero saltem fuerint suspecta?

174 Primus, mihi quidem notus, qui geminum S. Francisci pro eadem Indulgentia accessum ad Honorium Papam, quaque inter utrumque intercessisse feruntur, litteris consignavit, fuit Franciscus Bartholi, de quo plura annotavi § 5, hic non repetenda. Solum meminere lector, ipsum verisimilius scripsisse circa annum 1525 post editum in ejusdem Indulgentiae favorem a Theobaldo episcopo Assisiensi diploma, et paulo antequam Corradus, ejusdem civitatis antistes, suum item de eodem argumento vulgavit anno 1553. Bartholi verba, ut dictum est, adoptavit Corradus in eodem diplomate, eandemque historiam sub ejusdem saeculi XIV finem Bartholomaeus Pisanus, omnia, quae potuit, sine delectu corradens, suis Conformitatum libris inseruit, aliique passim eum secuti fuere. Cum igitur Franciscus Bartholi toto saeculo post factum, quod narrat, scripserit, nec aliunde tantae auctoritatis sit, ut ejusdem dicta, antiquiorum assertis minus consona, sine praevio examine pro indubitatis debeant admitti, liceat etiam mihi pro meo munere pensare, quanti ea valere videantur.

AUCTORE
C. S.
Geminus ac-
cessus, qualis
a Bartholo
narratur,

175 Si narrationem antiquiorum, qui in uno eodemque S. Francisci ad Honorium accessu Perusino et Indulgentiam concessam et diem ejusdem promerendae constitutum a Pontifice asserunt, aut insinuunt, a ratione aestimare velimus, haec multo verisimilior apparebit, quam eorum, qui geminum accessum statuunt, in quorum primo, Perusino scilicet, Pontifex Indulgentiam concesserit, vel confirmaverit; in secundo, videlicet Romano, tandem diem annum praestituerit, et facultatem dederit promulgandi. Nam primo quidem rationi plane congruum est, ut, qui Indulgentiam in certo aliquo loco ab omnibus fidelibus promerendam petit, petat etiam tempus, quo in eodem loco ab eis possit acquiri; cum non minus temporis, quam loci, notitia ad hujusmodi beneficium consequendum requiratur. Deinde, sive Franciscus a Christo fuerit missus ad Honorium, ut hic concessam a Christo Indulgentiam ratam haberet, ut existimavit Groucelus; sive, quod Marteno visum est, ut eandem, quam Christus immediate concesserat, idem Pontifex etiam immediate largiretur, in utriusque opinione saltem etiam missus fuit, ut eandem Indulgentiam promulgandi potestatem ab eodem Pontifice peteret, atque ita concessa gratia in utilitatem cederet fidelium.

si ratione esti-
metur.

E

176 Nisi igitur etiam tunc petierit determinatum diem, quo ea Indulgentia acquirenda esset, non erit, propter quod missus erat, cum Indulgentiae promulgatio fieri non potuerit, nisi simul indicaretur dies, quo illa posset promereri. At in altera opinione nihil hujusmodi incongrui occurrit, sed omnia recte fluunt. Etenim in hac Franciscus missus a Christo ad Pontificem, Indulgentiam plenariam in ecclesia Portiunculae promerendam petit, suam a Christo missionem allegat, desideratam Indulgentiam, et cum ea simul, ut oportebat, determinatum eandem quotannis acquirendi diem et promulgandi facultatem impetrat, quamvis hanc ex dicendis fortasse aliquantulum differre sit jussus. Singulare quidem est atque a communi usu alienum, quod Sanctus ex peculiari in Deum fiducia non curaverit, acceptum beneficium Pontificio diplomate confirmari; verum hoc minus mirabimur, si meminerimus, eundem Sanctum ab anno 1209, quo Innocentius III institutum ab illo Ordinem vitae vocis oraculo approbavit, nullam pro re tanta habuisse Bullam Apostolicam usque ad annum 1225, quo eam tandem ab Honorio III accepit.

etiam minus
verisimilis fit.

F

177 Nunc age, etiam ceteram narrationem Corradi episcopi, seu, cujus verba hic adoptavit, Francisci Bartholi, percurramus. Continet haec sane multo plura mirabilia, quam litterae Theobaldi, quibus antiquiora testimonia magis congruere, dictum est supra. Franciscum, dum nocturnis precibus in sua apud eadem Portiunculae cella instabat, a malo demone ad molliorem vitam subdole invitatum fuisse, utque illius illecebras fortiter repelleret, nudum se spinis ac vepribus cruentasse, non est, cur cuiquam non

Ex veterum
quoque silentio
miraculum
rosarum

AUCTORE
C. S.

non est, cur cuiquam non videatur verisimile. Nam et Thomas Celanensis in Vita edita num 40 de ipso ejusdemque primis discipulis, Tanta denique, ait, maceratione incentiva carnis reprimere satagebant, ut in frigidissima glacie non abhorrenter sæpius se nudare, ac totum corpus spinarum aculeis compungentes, effuso sanguine irrigare. Lege etiam S. Bonaventuram in Vita cap. 3, ubi dicitur idem S. Franciscus aliquando apud heremum de Sarthiano, ut simili demonis tentationi carnisque titillationi resisteret, post acrem sui corporis flagellationem, hiemali nocturno tempore e cella prosilisse in hortum; ac nudum se altæ nivis immersisse etc. Itaque, quæ ille alibi fecisse legitur, etiam apud Portiunculam potuit fecisse.

ea occasione
subito ezortatum,

178 Multo minus favorabiliter pronuntiare possum pro miraculo rosarum, quas Corradus tunc circa cruentatum Franciscum in magna copia subito vernasse, affirmat. Nam nihil simile in authenticis probatissimisque illius Vitis legitur; neque ulla apparet ratio sat verisimilis, ob quam earum auctores, alias minime soliti mirabilia præterire, tam memorabile prodigium consulto ac velut ex condico prætermisissent, aut ignorasse credi possint, aut debeant. Causari hic nemo merito potest studium Indulgentiam Portiunculæ silendi; cum miraculum istud scriptis facile consignare poterint, servato silentio de Indulgentia. Exempli causa, S. Bonaventura, tametsi et ipse Indulgentiam tacite præterendam censuerit, non dubitavit in Vita num. 24 referre mirabilem illam cujusdam viri de ecclesia Portiunculæ visionem, quam Grouvelus atque, sicut supra vidimus, ejusdem Indulgentiæ figuram ac præsagium fuisse, contendunt. Poterat idem sanctus doctor, poterant et Celanensis Tresque Socii, etiam minori cum periculo Indulgentiam vulgandi, prædictum rosarum prodigium narrare iis in locis, ubi ipsius in corpus suum severas animadversiones commendarunt.

cui recentiores
duo similia,
unum scilicet

179 Grouvelus in Opusculo frequenter laudato, ecclesiam S. Mariæ Angelorum in Portiuncula describens, pag. 38 idem, aut certe non absimile, rosarum prodigium annotavit his verbis: Hanc cellam (in qua S. Franciscus habitavit et obiit) templum majus jam superædificatum complectitur, extra cujus parietes, at intra conventus limites, extat sacellum, quod olim spelunca erat, ad quam B. Franciscus plurimum orandi causa se conferebat; et in qua tentatio carnalis eum adeo apprehendit, ut inde exiens, antequam Indulgentiam a Christo accepisset, nudum se in vepres et spinas conjecerit. Istæ in rosetum pulcherrimum deinde mutatae rosas et ramulos sine spinis producunt; si tamen in locis aliis transplantentur, spinas, quibus in loco Portiunculæ carent, generare dicuntur. Folia hujus roseti usque in hodiernum diem ab una parte adhuc rubra et quasi guttis sanguineis confersa apparent; sicut hiscemet oculis vidi. Hæc ipse, nullum pro singulari facto vadem allegans præter oculos suos pro rosarum sine spinis nascentium sanguineis maculis, quod pio eruditique viro libens credidero; at non æque facile, eandem a relato Sancti facto traxisse originem, dum alia desunt argumenta, pro certo habeo.

in eodem Portiuncule loco,

180 Dum autem ibidem dicit Grouvelus, istud accidisse, antequam Sanctus Indulgentiam a Christo accepisset, non satis perspicio, utrum ad annum 1221, quo Franciscus Indulgentiam a Christo primo obtinuisse creditur, an ad 1225, quo etiam determinatum diem ac propterea eandem complete accepisse narratur, an denique ad incertum aliquod tempus, utroque anno antè, referendum esse insinuavit. Si ad primum aut secundum, refellitur ea narratio ex S. Bonaventura in Vita citato cap. 3, ubi non obscure tradit, S. Franciscum dudum ante eos annos, id est, ante postremum vitæ illius triennium quinquenniumve, tentationibus carnalibus fuisse immunem. Quod enim ipsum apud Sarthianum fecisse, ex ea num. 177 retuli, Bonaventura ibidem circa conversionis ejusdem primordia reponebat, additque, ipsum tunc sic exstinxisse ardorem...

libidinis, ut deinceps tale aliquid minime sentiret. D Quod si ita sit, quomodo quinquennio triennio ante obitum tentatio carnalis eum adeo apprehendit, ut... nudum se in vepres et spinas conjecerit? Si autem Grouvelus factum illud ad aliquod, ut dixi, tempus antè referat, distinguatque ab eo, quod, etiam aliam ejusdem causam allegans, narrat Corradus, jam geminum in eodem loco rosarum prodigium, primis biographis sanctoque Bonaventuræ ignotum, aut certe præteritum, adstruetur.

181 Rursum aliud in rosis miraculum de eodem Sancto narrat Waddingus ad annum 1222, num. 3, ubi illius accessum ad S. Benedicti Sublacense canonium referens, sic ait: Sacellum hoc supereminet illi hortulo seu viridario, in quo S. Benedictus molestum carnis incitamentum spinarum cruento superavit volutabro. Dignæ autem sanctæ rei contemplationi Franciscus immersus, sanctitatemque insignem magni secum expendens patriarchæ, qui tam duro et diro sibi succurrit remedio, dumeta attractans et exosculans, demum signo Crucis afficiens, in rosarium pulcherrimum divina vertit virtute. Quo factum est, ut deinceps ille locus in majori haberetur reverentia, et rosetum utriusque patriarchæ religione sacramentum miræ virtutis rosas producat, quæ multam ubique infirmitatum medellam attulerunt. En tibi igitur jam tertium in rosis prodigium, quod æque ac duo alia frustra quæras apud probatos biographos, quorum de singulis silentium singula mihi suspecta facit, verisimilis esse, rato, singula illis plane ignota fuisse, quam velut dedita opera et ex condico prætermisissent.

aliud apud
Sublacum
narrant, no-
bis suspectum
est.

182 Prætereo Corradi non minorem in adstruenda multitudine angelorum, qui Franciscum ad ecclesiam miserint, quam in præmissa magna copia rosarum liberalitatem; at mox addit et alterum mirabile. Sanctus ipsemet, qui in silvam nudus venerat, audito multitudinis angelorum monito, confestim indutum se veste candida conspiciens, exurrexit, et accipiens de ipsis rosis duodecim albas et duodecim rubeas, venit versus ecclesiam. Neque hic mirabilium finis: versus ecclesiam procedenti videbatur... via quasi palliis et sericis vestibus strata. Quorsum hæc? Rosarum usus infra apparebit; si tamen satis verisimilis: veste opus erat, ne Sanctus, qualis erat nudus, ecclesiam intraret. Sed quem in finem via, ad eam ducens, visa ei fuerit quasi palliis et vestibus sericis strata, malo aliis divinandum relinquere. Quod ad vestem attinet, censet Grouvelus, eam aut de dono meritoque virginitalis, de carne triumphantis, posse intelligi, secundum illud Apocalyp. 5, v. 5: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis; aut, si quis omnino vellet eam de corporis indumento accipere, id exemplo non carere, ex aliorum Sanctorum Vitis ostendit.

Suspecta item
sunt ejusdem
narrationis

185 Fateor; etiam S. Bonaventura in Vita cap. 3 virgineum nitorem per candidum vestimentum exposuit, de S. Francisco dicens: Circa conversionis suæ primordia, tempore hiemali, in foveam glacie plenam seipsam plerumque mergebat, ut et domesticum sibi hostem perfecte subigeret, et candidum vestimentum pudoris a voluptatis incendio præservaret. Sed non simili tropo uti videtur Corradus, eodem modo de veste candida loquens, quo de rosis circa Sanctum reperitis, quas proprie dictas fuisse, non negabunt istius historiæ patroni. Non propterea tamen contendo, vestem istam candidam, etiam pro corporis tegumento, sive vero, sive ita ipsi Sancto viso, acceptam certo commentitiam esse, vel carere exemplo: at inficiari nequeo, difficile mihi esse, in istac prodigiorum textura, silentibus synchronis et Bonaventura, nihil commentitii suspicari, nec vereri, ne memoratæ a Corrado, seu Bartholo, vesti candidæ faciendæ occasionem dederit optime dictum a S. Bonaventura candidum vestimentum pudoris, et ad alienum locum fuerit translatum. Reliqua paucis percurramus.

adjuncta mi-
rabilia veteri-
bus æque igno-
ta aut præter-
rita,

184 Constituto jam per Christum Indulgentiæ promerendæ annuo die, Franciscus petiit, quo pacto grua ea res vulganda fidelibus esset, et fidem inventura; promissaque

A promissaque in hunc finem divina gratia, jussus est pro ejusdem promulgatione ad Honorium summum Pontificem Romam pergere. Verenti nihilominus, ut apud hunc inveniat fidem, mandavit Christus, ut ex prædictarum rosarum, Januario mense mirabiliter vernantium, conspectu, sociorumque suorum testimonio missionem suam illi probaret, quod et fecisse subditur. Non agnosco in hisce Franciscum, qualem fuisse ad quemlibet divinum nutum promptissimum, omnino æquum est credere, qualemque vidimus supra in prima historiae parte. In hac enim pro eadem Indulgentia (quod multo majus erat) ab eodem Pontifice petenda missus, ut ipso dignum erat, nihil hæsitans ad eum accessit, et tergiversanti Honorio suam a Christo Domino missionem indicavit: cumque Honorius annuisset, etiam oblatum ab eo diploma accipere renuit, certus de felici eventu, quem Deus ipse promississet. Adeone igitur bienni spatium, quod inter concessionem Indulgentiæ ac diei designationem medium statuunt, mutatus Franciscus sit, ut etiam post promissam pro eodem die promulgando divinam opem, Pontificem adire jussus hæsitaverit, donec missionis suæ testes prodigiose natas rosas sociosque accipit? Id mihi quidem admodum difficile creditur est; maloque scriptoris fidem vel accuratorem hic requirere.

Fortè tamen secundus Sancti ad Honorium accessus

B 185 At enim (inquiunt aliqui) si in uno eodemque S. Francisci ad Honorium accessu Perusii simul cum ipsa Indulgentia, vel Indulgentiæ a Christo concessæ confirmatione, etiam designatus a Pontifice dies sit, factaque promulgandi potestas, qua verisimili ratione inductum fuisse suspicabimur Franciscum Bartholi, ut talia scriberet? Haud inficior, hoc non ita facile dictum esse. Verumtamen, si in obscuris liceat divinare, quid si Honorius Perusii quidem et desideratam Indulgentiam Francisco concesserit, et diem annum designaverit, sed, quod insolita ea tunc res esset, atque ob allegatas superius rationes solidas Cardinalibus displiceret, voluerit ejusdem promulgationem paulisper differri, donec vel ipsa mora eosdem faceret Francisco faventiores; quid si deinde elapso præstituto tempore, Franciscus ad Honorium, tunc Romæ degentem recurrens, promissam promulgandi facultatem impetraverit, non admodum vehementer admirandum esset, si lapsu unius sæculi, quod mirabilibus delectabatur, ea, quæ primam concessionem inter ac promulgationem intercesserat, mora ansam dedisset, secundum Sancti ad Pontificem aditum paulatim ezornandi memoratis prodigiis, quæ tandem Franciscus Bartholi litteris commiserit, et adoptaverit Corradus.

lapsu temporis ezornatus fuit.

C 186 Huc faceret, si satis certum esset, quod ex testimonio fratris Leonis refert Pisanus in Conformitate 14, scilicet Franciscum post primo acceptam ab Honorio Indulgentiam, reveletamque ejusdem in cælis confirmationem dixisse Leoni: Teneas secretum hoc;... quia non habet locum adhuc; quia hæc Indulgentia occultabitur ad tempus; sed Dominus trahet eam extra, et manifestabitur. Sic quoque multo minus mirari possemus, quod antiquiores, quos laudavimus, et hos secutus Theobaldus episcopus, de secundo accessu siluerint, solumque meminerint prioris; quippe in quo et Indulgentia concessa fuerat, et designatus dies, et promissa comodo tempore promulgatio; cum contra multo mirabilius videri debeat eorundem de secundo silentium, si hunc memorata prodigia præ primo memorabilem reddiderunt. Habes hic, erudite lector, observationes meas ad eam historiam celeberrimam Indulgentiæ Portiunculanæ partem, cujus nullum, ut dixi, indicium reperi in instrumentis aut historicis sæculo XIV adulescente vel adulto antiquioribus, et sine qua, ut pariter ostendi, salva stat Indulgentiæ immediata vel quasi immediata a Christo concessio: tuum erit, quod tibi verius videbitur, statuere. Unum superest, quod moneam.

Conclusio.

187 Quamvis hæc eadem historiae pars non exstet apud antiquiores Corrado episcopo, vel, quod eodem recidit, Francisco Bartholi, antiqua tamen est, auctoremque habet honoratum sui Ordinis virum, lau-

datum scilicet Franciscum Bartholi, et approbatorem Corradum, episcopum Assisiatem, de quorum primo consule dicta § 5, de altero § 2. Ad hæc fatendum est, prodigia, quæ in ea narrantur, non esse ejusmodi, ut fidem superent; et si forsitan ejusdem historiae scriptor in adjunctis adornandis partim fuerit liberalior, partim etiam minus accuratus, nihilominus verum esse posse descriptionis argumentum. Attamen quo mirabiliora quis primus in lucem profert, eo certiori eget auctoritate, ut certam faciat fidem, maxime si præter veteriorum silentium, cujus ratio reddi nequeat, etiam quædam eorundem de eodem argumento dicta non saveant.

AUCTORE C. S.

§ XI. Dedicatio ecclesiæ Portiunculanæ et promulgatio Indulgentiæ per septem episcopos factæ, et adjuncta expenduntur: Indulgentia quotidiana ab Innocentio XII concessa: annuæ Indulgentiæ frequentatio et ad universum Ordinem extensio.

Q uod ad primam promulgationem Indulgentiæ attinet, ex testimonio Zalsani aliorumque, quos § 5 et alibi nominavimus, satis constat, eam in consecratione ecclesiæ Portiunculanæ, cui septem vicini episcopi adfuerunt, sollemniter factam esse. De numero episcoporum consentiunt Theobaldus et Corradus, ambo Assisenses episcopi sæpe laudati, in litteris suis, quas supra dedimus; quorum posterior addit, illos fuisse Assisiatem, Perusinum, Tudertinum, Spoletanum, Nucerinum, et Eugubinum, quibus aliunde addendus est septimus Fulginas, verosimillime ex sola describentis oscitantia in apographo nostro præteritus. Ferdinandus Ughellus tom. I Italiae sacræ in prædictarum sedium episcoporum Catalogis singulos nominat; at nescio, utrum ex aliis certis documentis, an solum ex tempore, quo hæc promulgatio facta creditur, et illorum quique episcopatum gesserunt. Ut sit, apud Ughellum fuisse dicuntur sequentes.

Ab antiquis asserta Indulgentiæ promulgatio

E

189 Assisiensis Vido, is ipse, quem S. Francisco jam ab initio conversionis illius addictissimum fuisse, constat ex Vitis ditis, usque prævio Commentario; Perusinus Joannes e nobilissima Romana familia Comitum; Tudertinus Bonifacius; Nucerinus B. Raynaldus, cujus obitus in Opere nostro ad diem 9 Februarii legitur contigisse anno 1225; quod observo, quia apud laudatum Ughellum is ex errore figitur anno 1222, id est, uno anno antequam ex ipsiusmet Ughelli sententia promulgatio contigit; Eugubinus B. Villanus, cujus memoria in Actis nostris facta est ad diem 7 Maji; Fulginas Ægidius. De Spoletano siliit; verum hic ex rationi temporis debuit fuisse nomine Benedictus. Hos omnes per Pontificias Honorii litteras, S. Francisco concessas, monitos convenisse, tradit Corradus episcopus Assisias, et post ipsum alii, ac omnino verisimillimum est. Nec suspensos habere nos debet asserta tot episcoporum præsentia; cum nemo historiae Ecclesiasticæ gnarus nesciat, soluisse olim in ecclesiarum consecrationibus plures adhiberi episcopos, quos eo facilius erat ad Portiunculanam ædem accire, quo frequentiores in ejusdem vicina regione sunt episcopales sedes, ut consideranti patebit.

et consecratio ecclesiæ per septem episcopos

F

190 Injicere scrupulum potest, quod non ita in usu fuerit exiguas ruris ecclesias, qualis erat Portiunculanæ, quæ cappella etiam potius appellanda erat, ab episcopis consecrari. Attamen neque hæc ratio oppositum evincit, dum singularis facti, ab oculatis cœvisque testibus affirmati, peculiare assignari possunt causæ. Possunt autem, nec inanes, hæc; quod illa a Viro sanctitate ac miraculis celeberrimo instaurata fuisset; quod instituti ab eo Ordinis, jam tum de Ecclesia Dei optime meriti, lateque per orbem terrarum diffusi, incunabula fuisset, essetque reliquarum omnium ejusdem Ordinis velut mater et caput, atque ordinaria sancti Fundatoris sedes; quod denique in illius consecratione, et annua consecrationis

satis firmæ apparent:

AUCTORE
C. S.

secrationis luce acquirenda esset perpetua Indulgentia plenaria, ab ipsomet Christo vel immediate vel quasi immediate concessa, et a summo Pontifice rata habita aut confirmata, quæ tum a largitore tum ab amplitudine sua et modo acquirendi tunc temporis in Ecclesia Dei plane erat singularis. Cur igitur, id factum non credamus Zalfano aliisque, oculos testes se profitentibus.

sed difficultates patiuntur

191 Sed an idem dicendum est de miraculo, quod laudatus Corradus, alique post ipsum asserunt, tunc contigisse in episcopis, non nisi decem annorum Indulgentiam ex condito volentibus impertiri, nec tamen vel invitis, aliud promulgare valentibus, quam quod annuntiaverat Franciscus? Hoc equidem non possum pari ratione affirmare, silentibus antiquioribus. Prima mihi ambigendi causa est, quod non constet, an Corradus omnes et singulos, quos laudavit num. 29 et sequenti, pro singulis assertis suis testes allegaverit; nam inter eosdem occurrit ibidem Petrus Zalfanus, seu Salfanus, qui verbis num. 58 recensitis testatus quidem est, sese interfuisse dictæ ecclesiæ dedicationi, et audisse tunc S. Franciscum coram septem episcopis ibidem prædicantem et Indulgentiam plenariam annuam annuntiantem, verum de eorumdem episcoporum propterea murmuratione, linguaque divinitus directa nullo verbo meminit.

B Altera ambigendi ratio est, quod asserti miraculi narratio duo habeat adjuncta etiam aliunde suspecta. Admittendum enim erit primo, quod ibidem præmittitur, summum Pontificem Honorium in litteris suis, quibus septem illis episcopis promulgationem Indulgentiæ commisit, non indicasse, quantum ille vellet ab eis promulgari; sed solum, ut promulgarent, quantum designaturus Franciscus esset, quod vide, an prudentiæ communique consuetudini congruat, veroque sat simile appareat.

quædam promulgationis ab aliis asserta adjuncta.

192 Et vero erat tunc etiam peculiaris ratio, ut Pontifex Indulgentiæ, quam Sancto concesserat, amplitudinem illis exponeret, quia plurimum excedebat mensuram, quam Lateranense concilium 4, haud ita pridem ante sub Innocentio III, proximo Honorii decessore, celebratum, episcopis servandam decreverat verbis supra quidem jam datis, sed hic repetendis. Decernimus, ut, cum dedicatur basilica, non extendatur Indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus episcopis dedicetur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat. Videbatur igitur ratio et prudentia exigere ab Honorio, ut de amplitudine Indulgentiæ, quam episcopis illis promulgandam committebat, eos instrueret, ne inopinatum, dictoque canone retitam, Francisco promulgari petente, ancipites hærerent. At propterea, inquit aliquis, dicuntur eundem noluisse consentire; nec nisi decem annorum Indulgentiam concedere. Ita est; sed tum simul admittas oportet (quod alterum narrationis adjunctum suspectum est) eosdem illos episcopos longe excessisse præscriptos sibi a laudato concilio Lateranensi limites, decem Indulgentiæ annos in die dedicationis, totidemque in anniversario ejusdem dedicationis die volendo perpetuo concedere; cum pro priori non ultra unum annum, pro posteriori solum quadraginta dies canon iste illis omnibus simul permitteret. Atqui nisi duo ista adjuncta firma sint, vacillat narratio miraculi, quod aliunde sat certos testes non habet.

Indulgentia impetratio passim anno 1221, promulgatio 1223 fitur,

195 Superest, ut etiam quædam dicamus de tempore, cui ejusdem Indulgentiæ prima impetratio, ac deinde promulgatio solent affigi. Waddingus in Annalibus primam ad annum 1221 refert, laudans in margine Pisanum in Conformitate 14, Speculum vitæ S. Francisci cap. 86, et Marcum Ulyssiponensem lib. II, cap. 1. Verum in istis quidem locis agitur de impetrata Indulgentia, non de anno, quo res contigerit. Idem Annalista Minorum designationem diei promulgationemque ejusdem Indulgentiæ biennio serius, id est, ad annum 1225 reposuit, inter alios hic citans Marianum suum Florentinum et S. Antoninum; ac in utraque epocha auctores,

qui post ipsum scripserunt, passim consentientes habuit. Verisimillimum est, Waddingo, saltem pro anno designati diei factæque promulgationis, præluxisse Marianum Florentinum, quem passim sequitur; at vero S. Antoninus part. III, tit. XXIV, cap. 7, § 4 non solum promulgationem, verum etiam impetrationem ac designationem diei ad unum eundemque annum 1225 retulit. Verba ejus habe.

194 Eodem anno (præmiserat annum MCCCXIII) a S. Antonino utraque anno 1223; mense Januarii B. Franciscus obtinuit primo a Deo, intercedente beata Dei Genitrice Maria, et demum a suo vicario, Honorio III, Indulgentiam plenariam peccatorum annis singulis accedentibus ad ecclesiam S. Mariæ de Angelis prima die Augusti, et quæ duraret per diem naturalem, incipiendo a secundis vespers illius diei usque vespers diei sequentis, includendo noctem; quo die illa ecclesia fuit a septem episcopis de mandato domini Papæ solemniter consecrata, et dicta Indulgentia publicata. Quantum igitur S. Antoninus ex una parte favet Waddingo, tantum adversatur ex altera. Fortasse tamen hic posset reponi, Antoninum, compendiosum, quæ ad duos diversos annos pertinebant, ad eorum ultimum, quo res perfecta fuit, retulisse. Nec inepta esset hæc responsio, si omnino constaret, eadem ad duos diversos annos spectare, de qua re dubium proposui supra. Id quoque ex allegato sancti archiepiscopi Florentini loco certum fit, sententiam, ex qua promulgatio anno 1225 illigatur, non esse omnino novam, sed ejusdem tempore, seu sæculo XV receptam, ac forsitan non exiguæ ætatis chronicis jam tum consignatam.

195 Ex monumentis autem, quæ habemus, sæpeque laudavimus, certus impetratæ Indulgentiæ annus nequit extundi; hocque unum ex illis statui potest, non posse illum priore statui anno 1216, quoque serius figitur, eo magis a dictis veterum recedi. Primum manifestum est ex eo, quod Honorius III, sub quo omnes, tam veteres, quam recentiores, Indulgentiæ concessionem statuunt, citato anno 1216 ad summum Pontificatum evehctus fuerit; alterum ex veterum dictis, si in propria sua significatione accipienda sint. Theobaldi scilicet et Corradi episcoporum Assisiensium in suis publicis litteris, et qui hos secutus fuit, Pisani, cujus apud aliquos magna apparet auctoritas. Theobaldus apud me num. 4 S. Francisco, dum a Christo ad Honorium missus Indulgentiam ab eo petiit, hæc verba tribuit: Sancte pater, nuper ad honorem Virginis, Matris Christi, reparavi vobis unam ecclesiam, videlicet S. Mariæ Angelorum in Portuicula etc. Eadem prorsus habent Corradus num. 18, et Pisanus in Conformitate 14, eademque voce nuper utuntur; ac proinde, si illorum dictis inhærere velimus, non licet nisi paucorum annorum spatium inter istius ecclesiæ reparationem obtentamque Indulgentiam interponere. Reparata ab illo fuit eadem ecclesia, ut alibi docui, non serius, quam anno 1208; vel etiam paulo citius, uti placuit Waddingo; a quo tempore si usque ad annum 1221 procedas, annos numerabis tredecim; si vero usque ad annum 1225, annos quindecim; quanta annorum spatia vix aut ne vix quidem, in subjecta materia patitur vox nuper. Hinc opinio S. Antonini, impetrationem simul cum promulgatione anno 1225 affigens, ex hoc capite magis recedit a verisimilitudine, quam Waddingiana, impetrationem biennio citius reponens.

196 Contra ex eodem capite ad similitudinem qui vel utramque anno 1216, veri proprius accedit Chronicon, cujus auctor creditur B. Franciscus Fabrianensis, anno 1267 in Minorum Ordinem admissus, cujus verba hic subijcio: Anno Domini mcccvi, III Nonas Augusti fuit consecrata ecclesia S. Mariæ de Angelis a VII episcopis. Et dominus Honorius Papa III posuit ibi Indulgentiam a pena et culpa. Et beatus Franciscus die illa sic Indulgentiam populo adnuntpiavit, presentibus dictis episcopis: Ex parte Domini nostri Jesu Christi, et sanctissime Matris ejus, ac predicti domini Papæ. Huic epochæ præterea favet, quod constat Honorium assignato anno 1216 ante mensem Augustum

A Augustum fuisse Perusii, ubi tunc Innocentio III ibidem die 16 Julii vita functo, biduo post suffectus fuit, ibidemque die 24 ejusdem mensis consecratus. Obest vero brevius temporis spatium, quod ab illius consecratione ad Kalendas Augusti fluxit, quam ut satis verisimile apparere possit, Franciscum ad ipsum, sine dubio occupatissimum, pro obtinenda Indulgentia accessisse, septemque episcopos ab eodem Pontifice per litteras tunc monitis fuisse, ut ad ecclesiam Portuinculanam consecrandam se conferrent. Adversatur etiam hæc epocha iis, qui geminum S. Francisci ad Honorium accessum consecrationi dictæ ecclesiæ et Indulgentiæ promulgationi præmittunt, primum scilicet Perusii, secundum Romæ.

vel primam
anno 1216,
secundam
1217

197 Non multum a laudato Chronico dissentiunt RR. PP. Conventuales Romani, qui cum geminum illum accessum admittant, in doctis suis observationibus Mss. de eodem argumento sic habent: Epocham impetratæ Indulgentiæ figendam ducimus anno MCCXVI; publicationem vero MCCXVII, Wadingo refragante, qui primam in annum MCCXXI, secundam vero in annum MCCXXIII distulit. Sunt quædam nobis hujus rei conjecturæ; sed neque tenaciter nostræ sententiæ adhæremus; vobisque optionem, nullis adhibitis argumentis, id eligendi, quod, monumentis perspectis atque perpensis, arriserit magis, relinquimus. Haud equidem scio, quibus conjecturis, quas silent, laudati Patres Conventuales nitantur; nisi forlasse earum una petita sit ab ea, quam dixi, voce nuper ad multos annos difficulter extendenda; altera a prædicto accessu gemino; tertiæque a nota binis annis præsentia Honorii in locis, in quibus ea Indulgentia primo impetrata, ac deinde ejusdem obtinendæ dies præstituta dicitur, Perusio et Roma. Ut enim constat, laudatum Pontificem anno 1216 Perusii fuisse, ita certum est, eundem etiam Romæ fuisse initio anni sequentis, ubi pridie Nonas Septembris anni 1216 in Lateranensi ecclesia magno cum Romani populi gaudio fuerat receptus.

illigandam
putant,

198 Habet igitur hæc Patrum Conventualium opinio hoc cum auctore Chronici Fabrianensis commune, quod spatium temporis, a reparata ecclesia S. Mariæ Angelorum usque ad petitam Indulgentiam elapsi, pro quo S. Franciscus vocem nuper usurpasse legitur, non nisi ad octo annos, Waddingiana vero usque ad tredecim extendat; factique eis aliunde (ut dictum est) Honorii præsentia Perusii anno 1216, ubi Indulgentiam primo petitam fuisse, consentiunt omnes. Habet hoc insuper singulare, quod, si Franciscus, ut passim asserunt scriptores, eadem de causa bis adierit Honorium, primo Perusii, deinde Romæ, æque certa sit ejusdem Pontificis anno 1217 in hac postrema Urbe præsentia, quam anno 1216 Perusii; quod nescio, an æque certo probetur de ejusdem præsentia Perusii anno 1221. Ceterum cum pro tanta Theobaldi, Corradi, Pisanique in scribendo accuratone spondere non ausim, ut credi nequeant vocem nuper pro tredecim annorum spatio usurpasse, jamque a tempore S. Antonini, qui post medium sæculum xv obiit, creditum sit, primam ejusdem Indulgentiæ promulgationem anno 1225 contigisse, epocham hanc in medio relinquo; fatendum tamen est, pro anno 1216 ac sequenti majorem stare antiquitatem et similitudinem veri.

at nulla opinio
certa apparet.

199 Si quis veterum promulgationem Indulgentiæ simul cum consecratione ecclesiæ in annum 1224, id est uno serius, quam nunc alii passim, distulisset, prioriorem me in assensum haberet; quod tum peculiaris fuisset ratio, cur eadem ecclesia, postquam a pluribus annis reparata fuerat, hoc potius anno 1224 consecrata crederetur. Nimirum S. Francisci Ordo Minorum, licet jam ab anno 1209 viæ vocis oraculo fuerit ab Innocentio III approbatus, non tamen nisi circa finem anni 1225 Apostolica Bulla per Honorium III confirmatus est: quo facto, congruum videri potuit, ut ejusdem Ordinis matrix ecclesia, utut parvula, solenni atque in hujusmodi ævignis sacris ædibus non usitata consecratione illustraretur. At nullum ex antiquis reperi, qui id diceret.

200 Coronidis loco hic pauca addam ex multis, Octobris Tomus II.

quæ de populorum vere admirando constantique ad eam Indulgentiam promerendam annuo Assisium accursu, ejusque ad alias ecclesias, ac denique ad universas eorum, qui sub S. Francisci Ordine censentur, extensione, summorum Pontificum auctoritate facta, R. P. Grouvelus annotavit. Præteribo tamen, quæ in hac ipsa Dissertatione huc spectantia alias jam retuli. Bartholomæus Pisanus circa finem sæculi xiv, in editione Mediolanensi anni 1510, ab ingenti illo ad eam Portuinculanam concursu argumentum pro Indulgentiæ illius loci confirmatione non immerito petens, Astruitur, inquit, veritas hujus Indulgentiæ divina revelatione et inductione, ut personæ irent ad istam Indulgentiam. Quod Deus etiam facit continue hominibus et mulieribus, ut ad ipsam pergant, inspirationi divinæ debet attribui; cum nec privilegio (id est, Bulla Pontificia) ad hoc inducantur, nec Fratrum prædicatione; quia raro, vel numquam, Fratres ipsam, ut deberent, prædicant; et tamen divina gratia et inspiratione faciente, ubi impedimenta absint guerrarum (hoc est, bellorum) in maxima multitudine fideles illuc vadunt.

AUCTORE
C. S.
Observantur
quædam de
ardore

201 An Pisani tempore Fratres Minores non fuerint soliti eam Indulgentiam in concionibus publice commendare, fides penes auctorem sit. Hoc unum ego hic assero, singularem illum populorum ad illam promerendam ardorem, jam sexto sæculo in nostra hæc usque tempora perseverantem, aliquid peculiaris divini impulsus mihi, multisque sani iudicii viris indicare. Sæculis xiv et xv vixit S. Bernardinus Senensis, natus anno 1580, annoque 1444 mortuus. In illius Vita, ab Henschenio nostro ad diem 20 Maji data, pag. 281*, num. 13 Barnabæus, scriptor synchronus, in rem nostram de illo hæc habet: Post paucos dies Assisium venit, ubi solennitas Augusti sancti Francisci vetusta consuetudine annali fiebat, quibus in locis plusquam ducenta millia hominum fuisse, qui jure rerum talium experti sunt, existimarunt, moti partim præsentiam hujus sancti viri (Bernardini) videre; partim, ut culpæ ac pœnæ Indulgentiam consequi valerent. Quam quidem multitudinem, tam innumeram, cum ego vidissem, reliquam gentem, quæ Italiam incolunt, tantam numero fuisse, dubitabam. Porro hæc solennitas Augusti, alia non fuit aut esse potuit, quam dies Indulgentiæ Portuinculanæ; tum quod dicitur illa ex S. Francisci vetusta consuetudine annali celebrata fuisse, tum quod nulla unquam S. Francisci festivitas mense Augusto acta fuerit; tum denique quod addatur ingentem illum hominum numerum illuc confluisse, partim, ut culpæ ac pœnæ Indulgentiam consequi valerent.

vere admira-
bili et constan-
ti fidelium

E

202 Affuit ergo tunc inter fere innumeros alios ad Indulgentiam acquirendam laudatus S. Bernardinus; affuit et sæpe alias, ut ipsemet docet in Sermone 16 inter ejusdem extraordinarios edito Venetiis anno 1591, teste Grouvelo pag. 450, et ab hoc etiam in codice Ms. Trudonopolitano reperto, in quo idem Sanctus auditores suos ad eandem consequendam hortatus his verbis est: Nam per experientiam vidi omni anno multiplicare ad istam Indulgentiam gentes in tantum, quod vidi quandoque etiam centum millia hominum Christianorum ad istam Indulgentiam; quod indicat, hanc Bullam (continuum traditionem et veracitatem Ordinis sui loco bullæ habendas indicat) et Indulgentiam fore veram. Quare hortor vos omnes, ut disponatis vos ire isto anno ad hanc sanctissimam Indulgentiam, ut remittantur peccata vestra, et consequamini gratiam Domini nostri Jesu Christi, qua mediante, perveniatis ad gloriam, quam nobis concedere dignetur omnipotens Deus. Amen. Hæc S. Bernardinus.

F
pro ea Indul-
gentia pro-
merenda

203 Sæculo xvii scripsit Henricus Sedulius, vir in Ordine Fratrum Minorum spectatissimus, variisque libris in lucem editis notus. Is in Commentario ad cap. 2 Vitæ S. Francisci, anno 1615 vulgato hæc quoque ad propositum nostrum ait: Vivæ vocis oraculo (ut dicitur) istæ datæ (Indulgentiæ Portuinculanæ) sine diplomate Pontificio; sed, promulgante

annuo con-
cursu Assi-
sium,

AUCTOR
C. S.

mulgante Deo, tantâ frequentia singulis annis etiamnum celebrantur, ut aliquando confluant triginta millia hominum, eoque amplius, et, sicut magnus exercitus, circum locum quasi castramententur. *His addo testimonium Waddingi, qui, cum diu habitaverit in Italia, verosimiliter aliquoties etiam ipsemet spectator fuit eorum, quæ de hoc argumento narravit. Verba ipsius ex Annalibus ad annum 1225 num. 8 hic transcribo.* Id porro ad rei miraculum et commendationem spectat, quod die pro lucranda Indulgentia statuta frequentissimus ibi fiat populorum concursus, undique ad tantum numerum confluentium, ut sæpissime ad sexaginta millia et amplius ascendat; nec sufficiat eis pro duorum dierum hospitio civitas, sed sub tentoriis vivant in campo; neque edulia, illuc e vicinis pagis et oppidis magna cura asportata, quidquam sint inter tantos; neque sufficienter pateant ipsius ecclesie portæ conglomeratim et stipatim ingredientibus sacrum delubrum, brachiis in altum erectis, ne a comprimentibus offendantur.

ad nostra us-
que tempora
continuato.

B

204 Adeo enim inter se stringuntur, certantibus omnibus intrare, ut quotannis aliqui sint, qui inter comprimentes expirent; alii in aera ferantur, nec pedibus terram pertingant, donec iterum in apertum campum regrediantur. Juvat hanc presuram, quod multi secundo et tertio hanc Indulgentiam velint lucrari, tam pro se, quam pro amicis et parentibus absentibus, et pro iis etiam, qui ex hac vita abierunt, quorum animabus a pœnis liberandis hac ratione consultum iri, crebra miracula et mysteriosæ visiones certius comprobant. Adsunt semper prætorii civitatum Assisii et Perusii lictores, qui in Ordinem cogant, et insolentias vel turbas in tanta multitudine præmeditentur et compescant. Sub vesperarum hora omnes Francisciscetatores, tam Observantes, quam Capucini, quam Tertiarii, et siqui alii, congregantur in æde superiori Patrum Conventualium, cum quibus reverenter adorant sancti Patriarchæ corpus; et inde omnes descendunt religioso de more processionaliter, universo hominum cœtu per campos et compta gravissimum et devotissimum conspiciente spectaculum, ad ædem Portiunculæ, Indulgentiæ locum: Fratrum autem numerus frequenter excedit mille sexcentos. Primis his accedentibus aperiantur portæ; deinde subsequitur populus universus. Quod hic dicitur de multis volentibus Indulgentiam eadem die secundo et tertio per ingressum sacræ ædis lucrari, ad eam quæstionem pertinet, an illa unica die possit acquiri toties, quoties quis eo animo eandem ecclesiam ingreditur; a qua quæstione, utpote ab argumento meo aliena abstinendum censui, ut supra indicavi.

Indulgentia
quotidiana ab
Innocentio
XII

C

205 Ea porro semper fuit ejusdem sacræ ædis apud fideles veneratio, tam frequens ad eam peregrinorum etiam extra Kalendas Augusti accessus, ut illorum pietatis fovendæ gratia Innocentius XII præter annuam illam Indulgentiam, etiam quotidianam eidem loco affixerit per litteras, quas ex Grouweli paginis 154 et duabus sequentibus lectori exhibeo. Innocentius Papa XII. Ad perpetuam rei memoriam. Redemptoris et Domini nostri Jesu Christi vices, licet immeriti, gerentes in terris, celestium munerum thesauros, quorum dispensationem humilitati nostræ commisit Deus, fideli prudentique liberalitate libenter erogamus, sicut pia sublimium principum, præclaris in Ecclesiam Dei meritis fulgentium, ac Religiosorum virorum, propriæ alienæque salutis laudabiliter incumbentium, vota postulant, et nos ad augendam fovendamque fidelium pietatem profuturum in Domino, arbitramur.

ecclesiam, quæ
Portiunculam
complectitur, concessa:

206 Itaque spirituali Christi fidelium, ad ecclesiam, sanctæ Mariæ Angelorum nuncupatæ, domus Fratrum Ordinis Minorum sancti Francisci, de Observantia nuncupatorum, prope et extra muros civitatis Assisensis, assidue (ut accepimus) ex universis Christiani orbis partibus devotionis causa confluentium, consolationi atque animarum

saluti, quantum cum Domino possumus, benigne D
consulere, nec non dilecti filii Bonaventuræ Pœrii, Ministri generalis dicti Ordinis, supplicationibus, etiam totius Ordinis prædicti nomine, super hoc humiliter porrectis, quibus piæ atque enixæ plurimum Orthodoxorum principum preces in id ipsum tendentes, accessere; favorabilem assensum præbere cupientes, ac de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli, Apostolorum ejus, autoritate confisi, omnibus utriusque sexus Christi fidelibus ad ecclesiam supradictam, sicut præmittitur, confluentibus, qui illam vere penitentes et confessi, ac sacra communione refecti, in quocumque anni die devote visitaverint, et ibi pro Christianorum principum concordia, hæresum extirpatione, ac sanctæ matris Ecclesiæ exaltatione piæ ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Præsentibus perpetuis futuris temporibus valiturus. *Sequuntur solitæ litterarum Pontificiarum clausulæ, subditurque:* Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die xviii Augusti mxcv. Pontificatus nostri anno quinto. Signatum erat: J. F. Card. Albanus.

207 Post aliqua Grouwelus sequentem subjecit quæ Indulgentiam Portiunculæ scriptum est die xii Augusti mcccxxiv) E
quod ad lucranda Indulgentiam pro die 2 Augusti, incipiendo a primis vespers primæ diei ad sequentes vespers, visitandum sit ipsum sacrum sacellum, vulgo DE PORTIUNCULA: nam S. Franciscus pro eodem illam obtinuit, quod tempore concessionis solum appellabatur tum B. MARIE ANGELO- rum, tum PORTIUNCULÆ; nec grandior tunc erat ecclesia, ut in præsentiarum constructa est. Ad lucranda vero Indulgentiam plenariam, concessam ab Innocentio XII pro quovis anni die, sufficit visitare ecclesiam illam pergrandem, sacello PORTIUNCULÆ superstructam, quæ hodie communiter appellatur ECCLESIA S. MARIE ANGELO- rum, cui est ista Indulgentia concessa, ut declaravit Clemens XI anno mdcxvi. *Utramque hæc ecclesiam, ex Grouweli Opusculo, æri incisam exhibui supra.*

208 Accipe præterea, quæ pro eadem gemina diversa est ab
Indulgentia distinguenda crebro laudati Patres Con- annua diei 2
ventuales Romani in suis Mss. notitiis me docuerunt. Augusti.
Quæri (inquunt) insuper aliquando solebat, an (Indulgentia, quam S. Franciscus ipse impetravit) sit quotidiana. Huic sapius ortæ controversiæ sacra Indulgentiarum Congregatio negantem in partem declinavit; sub die vero viii Aprilis anni mcccxxxix statuit ac jussit, ad valvas ecclesiæ F
S. Mariæ Angelorum apponendum inscribendumque lapidem his verbis: « Indulgentia, quam vocant PORTIUNCULÆ, est præcise alix diei secundæ » Augusti, et incipit a vespers præcedentis diei. » Indulgentia vero quotidiana perpetua, concessa » a san. mem. Innocentio Papa XII visitantibus » ecclesiam S. Mariæ Angelorum, est diversa a » præfata Portiunculæ; et ita fuit resolutum a » sacra Congregatione Indulgentiarum die 16 Fe- » bruarii 1759, et resolutio fuit confirmata a summo » Pontifice Clemente XII. » Hactenus de Indulgentiis annua et quotidiana in sacello Portiunculæ, quæque hoc insigni suo ædificio complectitur, in ecclesia S. Mariæ Angelorum apud Assisium obtinendis egimus.

209 Quia vero ex innumeris fidelibus per terra- Annua Por-
rum orbem dispersis paucissimi possunt ad eam gra- tiuncula In-
tiam consequendam adire Assisium, fuit annua illa lapsu temporum a summis Pontificibus cum aliquot locis communicata, tandemque ad omnes ac singulas Ordinis Fratrum Minorum, etiam Capucinarum Tertiariarumque ecclesias extensa, uti adductis Pontificum litteris probat Grouwelus in Opusculo sæpe nominato. Quo autem cum ardore, quanto cum fructu ea ubique terrarum quotannis frequentetur, quis est, qui nesciat? In Hispania (inquit Waddingus ad annum 1225, num. 8) et aliis regnis tanta fide

A fide populos vidi huic Indulgentiæ credidisse, ut infelicem et Christiano nomine indignum se putet, qui ei lucranda non se præparet: et sane habent, quod agant diebus antecedentibus confessarii, dum nullus ferme sit, qui cælesti et magno hoc remedio non velit suas sordes abstergi, et plures ipse noverim, qui, quantumvis perditæ vitæ, et præcepti Ecclesiastici de confitendo et communicando pro Resurrectionis Paschate neglectores, diem hunc præteriri non vellent, tanto lucro neglecto.

extenso, miro cum fidelium concursu frequentatur.

210 Verissimum quoque est, quod habet Grouvelus pag. 179: Quis in solis provinciis nostræ Germaniæ Inferioris simul computaverit fideles omnes, qui in festo Portiunculæ accedunt singula loca, ubi habemus conventus vel residentias? Prætereo RR. PP. Tertiarios S. P. N. Francisci Religiosos, apud quos præfata Indulgentia acquiri potest. Prætereo RR. PP. Capucinos, qui, sicut eandem nobiscum profitentur Regulam, ita et eodem gaudent a Gregorio XV concessio sibi privilegio Indulgentiæ Portiunculæ. In isto die festivo omnes omnium Ordinum Religiosorum confessarii occupant suas sedes confessionales. Quis est, qui tot millia hominum admonet? Quis allicit? Quis trahit, nisi Salvator omnium hominum, qui venit salvum facere, quod perierat. Addo ego, etiam Societatis nostræ confessarios in Belgio nostro et pridie a vesperis et ipso secundo die Augusti a summo mane usque ad meridiem in suis sedibus confessionalibus ad audiendos penitentes ad eandem gratiam in prædictis ecclesiis consequendam accedentes singulis annis detineri.

ANALECTORUM

PARS IV.

De statu situque corporis S. Francisci, deque aliis ejusdem Sancti reliquiis.

§ I. Exponitur controversia, et recensentur utriusque litigantium partis præcipui scriptores.

Minores Conventuales, alique contendunt, S. Francisci corpus,

C Gravissimam hanc controversiam, quæ etiam inter aliquot religiosissimos viros de communis sancti patris sui Francisci corpore non parum agitur, tacite præterissem, nisi me vel invitum mei muneris ratio de hac quoque loqui compulisset. Nemo igitur ægre ferat, si præcipua eorum argumenta exponam, et, quod mearum partium est, eorumdem gravitatem ponderem, relicto iudicio eruditioribus, veritatis amantibus, donec (quod optandum est) facta inquisitione in loco ipso, in quo certe asservatur, corpus detectum, ex utraque parte stet veritas, ipso suo aspectu doceat. Controversiæ hæc summa est. Reverendi Patres Minores Conventuales, ad quos S. Francisci basilica apud Assisium pertinet, affirmant, dudumque affirmarunt, et cum illis Waddingus, alique ex Minoribus Observantibus, ejusdem S. Francisci corpus singulari perpetuoque miraculo ad hæc usque tempora integrum, incorruptum, quinque sacris stigmatibus recenti sanguine conspicuis insignitum, tenerum ac palpabile, quale statim post obitum mirabiliter apparuit, ad instar vivi hominis, stare sine fulcro in pedes erectum, oculis elevatis in cælum; et hujus tam prodigiosi thesauri fidas latebras statuant in infima trium ecclesiarum, e quibus, altera alteri imposita, insignem illam supra dictam apud Assisium basilicam in altum eductam aiunt.

licet de adjunctis omnibus non consentiant.

2 Neque vero, corpus illud ipso translationis tempore, quo ex urbana S. Georgii ecclesia in eam basilicam anno 1250 illatum fuisse constat, humana ope sic positum fuisse, credunt, sed postmodum, divina, quamvis alii id triduo post dictam translationem factum ferant, alii malint ejusdem rei tempus ignorare, vel ex conjectura serius assignare. Malo hæc alienis verbis, quam meis, referre. R. P. Raymundus Missorius, Ordinis Minorum Conventualium chronista, in Dissertatione Ms., quam

anno 1745 nobiscum communicatam habeo, art. 2, § 1 factum sic exponit: Fama obtinuit inter Minoritas, ne quidem inter omnes, sed inter eos dumtaxat, qui sacrum Assisiensem (S. Francisci) conventum id temporis incolabant, beatissimi Patris cadaver postquam sepulturæ (in sua scilicet prope Assisium basilica) traditum fuit, exemplo Christi Domini post triduum a sepulchro surrexisse; quæ tam mira et insperata resurrectio quo pacto contigerit, sic fama tradit, quam Binus proponit.

3 Anno Domini mcccxxx ad diem xxvii mensis Maii ad sancti Patris urnam tres ejusdem socii nocturnas excubias custodiebant, nimirum in inferiori ecclesia juxta majorem aram; cum unus ex eis, orationi studiosius incumbens, horrendum terræ motum subito persensit, quo tota atque ingens templi moles diruenda esse videbatur. Aram ipsam majorem loco suo moveri et in aera tolli, animadvertit; pavimenti etiam lapides undique concuti atque disperdi, indeque lucidissimos radios emitti, odoremque suavissimum, quo et universum templum perfusum, et fratris excubantis spiritus mirum in modum sunt recreati. Sed tamen perterrefactus socios orando defessos, somnoque correptos, expergefeci, eisque rem omnem a principio aperuit. Deinde communi consilio ad infimam illam adiculam, quæ subest aræ majori, in qua sancti Patris sepulchrum situm fuerat, descendunt. Proh mirum! Viderunt revolutum lapidem, et linteamina posita, corpus et sancti Patris sui Ordinis tunica amictum ex arca egressum stare in pedes, facie pellucida, apertis oculis et in cælum erectis, stigmatibus sanguine rubentibus. Uno verbo, quæcumque a corpore exanimi resurrectio expectari potest, hanc pretioso B. Francisci corpori contigisse, compertum est. Hactenus Missorius ex fama, ut dictum est, seu traditione inquilinorum sacri conventus, cui non omnes prodigiosa incorruptionis situsque ejusdem corporis patroni consentiunt, ut suo loco videbimus.

4 Contra vero alique ex reverendis Patribus Minoribus, quos Observantes et Recollectos appellant, contendunt, S. Francisci corpus, quod post obitum suum miro candore ac teneritudine carnis et quinque stigmatibus, quo modo superius exposui, vere mirabiliter decoratum visum fuit, deinde in ossa et cineres resolutum jacere in secunda et infima (tertiam enim commentitiam credunt) dictæ basilicæ ecclesia, in loco vel ignoto, vel potius in tumba marmorea, quæ majoris altaris mensam constituit; cor autem ejus et intestina latere in ecclesia S. Mariæ Angelorum in Portiuncula, quæ Minorum Observantium est. Affirmant enim, hæc ex illius corpore, priusquam hoc ad ecclesiam S. Georgii deferretur humandum, exempta fuisse, ut ejusdem Sancti voluntati de corde suo in perdilecta sibi illa S. Mariæ Angelorum ecclesia servando fieret satis. Ab horum opinione stetit R. P. Wilhelmus Smits, vir plane eruditus, Ordinis FF. Minorum Recollectorum sacræ Theologiæ professor jubilatus, sacræque Scripturæ nova versione Belgica atque editis in eam lucubrationibus clarus.

5 Is, inquam, dum anno 1744 sacram Scripturam suis interpretabatur, in Thesibus historico-criticis chronologiæ Scripturæ et literaturæ sacræ in publica disputatione hic Antverpiæ propositis, ad calcem in Mantissa chronologica vitæ S. Francisci apposuit sequentiæ: Corpus Seraphici Patris nostri, in ossa et cineres resolutum, jacet et requiescit in altari majori inferioris ecclesiæ ex illis duabus solis, quibus constat insignis basilica, eidem Sancto Assisii, saltem partim dedicata: ipsius autem cor et interiora existunt in sacro conventu Portiunculæ. Ergo corpus Seraphici non est incorruptum, molle et tractabile, tanquam si esset vivum; nec stans erectum in pedes proprios sine ullo fulcro, cum oculis ad cælum elevatis, ut sine, imo contra antiquitatem, dicunt recentiores. Verum hanc illius conclusionem Patribus in capitulo provinciali eodem anno congregatis plurimum displicuisse, et impræ-

AUCTORE C. S.

integrum, incorruptum ac in pedes erectum stare;

utrumque negantibus ali-quot ex Minoribus Observantibus,

F

ac nominatim tribus,